

**TURGUT ÖZAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI**

**ORTADOĞU'DA DİN REFERANSLI TERÖR ÖRGÜTLERİ:
HİZBULLAH VE EL KAİDE ÖRNEKLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Abdulkadir YILMAZ**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Mahmut AKPINAR**

Ankara-2015

**TURGUT ÖZAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI**

**ORTADOĞU'DA DİN REFERANSLI TERÖR ÖRGÜTLERİ:
HİZBULLAH VE EL KAİDE ÖRNEKLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Abdulkadir YILMAZ**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Mahmut AKPINAR**

Ankara-2015

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI

Turgut Özal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı ve bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversite veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

Abdulkadir YILMAZ

ONAY

Abdulkadir YILMAZ tarafından hazırlanan “Ortadoğu’da Din Referanslı Terör Örgütleri: Hizbullah ve El Kaide Örnekleri” başlıklı bu çalışma, 14.01.2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda (oybirliği/oyçokluğu) ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Mahmut AKPINAR

Doç. Dr. Ramazan TAŞ

Yrd. Doç. Dr. Erkan ERTOSUN

ÖNSÖZ

Çalışmamın gerçekleşmesinde yardımlarını esirgemeyen ve tezin hazırlanışının her safhasında yanımda hissettiğim tez danışmanım Turgut Özal Üniversitesi Öğretim Üyesi Sayın Doç. Dr. Mahmut Akpınar'a, yardımlarına başvurduğumda beni geri çevirmeyen diğer hocalarıma, bana destek olmanın ötesinde uzun çalışma dönemlerinde sabır gösteren eşime, bana olan desteklerini hep arkamda hissettiğim çocuklarıma ve kaynaklara ulaşmamda ve onları tercüme edip anlamamda yardımlarını esirgemeyen çalışma arkadaşlarıma teker teker en içten duygularıyla teşekkür ederim

ÖZET

[YILMAZ, Abdulkadir]. [Ortadoğu'da Din Referanslı Terör Örgütleri: Hizbullah ve El Kaide Örnekleri], [Yüksek Lisans Tezi], Ankara, [2015].

Bu tez, Ortadoğu'da din referans alan terör örgütleri olan Hizbullah ve El Kaide'yi incelemektedir.

Tezin ilk bölümünde, din ve terör kavramları üzerinde durulduktan sonra, söz konusu iki kavram arasındaki ilişkiye odaklanılmaktadır. İkinci bölümde, Şii kökenli Hizbullah terör örgütü hakkında ana hatlarıyla bilgi verildikten sonra, bu örgütün beslendiği dini referanslar, bu referansların örgütün söylemine ne ölçüde yansıdığı üzerinde durulmakta ve nihayet bahsedilen söylemler ile örgütün eylemleri arasındaki ilişki sorgulanmaktadır. Üçüncü bölümde ise, bu kez, sefî İslam akidesinden beslenen El Kaide hakkındaki temel bilgilerin sunulmasının ardından, bu örgütün beslendiği temel dini kaynaklar ve bunların örgütün söylemler ve eylemlerine etkisi incelenmektedir. Sonuç bölümünde ise İslam'ın iki farklı mezhebenden beslenen iki örgütün nasıl olup da teröre yöneldikleri tartışılmakta, örgütlerin söylem ve eylemlerindeki benzerlik ve farklılıklar karşılaştırılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hizbullah, El Kaide, Terör Din, Şiilik, Selefilik, Ortadoğu

ABSTRACT

[YILMAZ, Abdulkadir]. [Comparison of Shiite Terrorist Organization Hezbollah and Sunni Terrorist Organization Al-Qaeda's Action and Discourse], [Master Thesis], Ankara, [2015].

In the first part of the thesis, after defining the concepts of religion and terror, the relation between these two concepts will be the focal point. In the next section, general information will be provided about Shiite terrorist organization Hezbollah and then the religious sources this organization bases his ideas on will be handled. Later, how these sources are reflected in their discourse will be investigated. Lastly, the relation between the discourse and the activities of the organization will be compared. In the third part, some basic information will be presented about Al Qaeda which based its ideas to Salafi İslam notion. Then the religious sources that this organization makes use of and how these sources affected their discourse will be delved into. In the conclusion part, how these two organizations resorted to terrorism will be discussed and the similarities and the differences between the discourse and activities of these organizations will be compared.

Key Words : Hezbollah, Al Qaeda, The terrorist Organizations, Terrorist Actions, Shiism, Salafism, Middle East

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR.....	6
ŞEKİLLER.....	6
GİRİŞ.....	1

BÖLÜM I

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. TERÖR, TERÖRİZM, TERÖRİST, İLGİLİ KAVRAMLAR.....	6
1.2. TERÖRÜN UNSURLARI.....	8
1.3. TERÖRİZM NEDENLERİ.....	11
1.4. TERÖRİZMİN AMACI.....	20
1.5. TERÖR ÖRGÜTLERİNİN ELEMAN KAZANMAK İÇİN UYGULADIKLARI SAFHALAR.....	21

BÖLÜM II

HİZBULLAH

2.1. ŞİİLİK VE TARİHSEL GELİŞİMİ.....	25
2.2. HİZBULLAH'IN KURULUŞ SÜRECİ.....	28
2.3. AMAÇLAR, POLİTİKALAR VE İDEOLOJİ.....	32

2.4. HİZBULLAH'IN TERÖR EYLEMLERİ	44
2.5. PROPAGANDA ARAÇLARI.....	46
2.7. ÖRGÜTÜN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	48

BÖLÜM III

EL KAİDE

3.1. SÜNNİLİK VE TARİHSEL GELİŞİMİ	51
3.2. EL KAİDE'NİN KURULUŞ SÜRECİ	52
3.3. AMAÇLAR, POLİTİKALAR VE İDEOLOJİ.....	61
3.4. EL KAİDE'NİN TERÖR EYLEMLERİ.....	69
3.5. PROPAGANDA ARAÇLARI.....	72
3.6. ÖRGÜTÜN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	73
SONUÇ	76
KAYNAKÇA	84

KISALTMALAR

EMEL	: Lübnan Direniş Kıtaları
MAK	: Mektep el-Hidamet
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
GIA	: Cezair İslam Grubu

ŞEKİLLER

Şekil 1 İdeolojik Gelişim Süreci	10
---	----

GİRİŞ

Araştırmamızda; öncelikle terör konusu üzerinde durulmuş, terör kavramının genel tanım ve unsurları, terörizmin nedenleri hakkında bilgi verilmiştir. Akabinde terörizmin amacı ve terör örgütlerinin eleman kazanmak için uyguladıkları safhalar irdelenmiştir. Terör ve terörizm arasındaki ilişkiye ışık tutulmuştur. Sonraki iki bölümde Hizbullah ve El Kaide örgütlerinin dini boyutu ve gelişimi amaçları ve propaganda araçları hakkında ayrıntılı bilgi ve tespitlere yer verilmiş ve sonuç olarak her iki örgütün küresel anlamda isimlerini duyurmalarındaki etkenler ortaya konarak teröre yönelik bazı önerilerle çalışma sonlandırılmıştır.

Farklı dinlere mensup kişilerce, hiçbir dinin özünde terör olmasa da, din kullanılarak terörizm uygulanmıştır. İslam dininin değerlerini, Müslümanlar içerisinde de, eylemlerini meşrulaştırmak amacıyla kullananların bulunduğu bir gerçektir. Ancak, bu tür terör günümüzde anlaşıldığı gibi sadece Müslümanlarca değil farklı dinlerin mensuplarınca da uygulanmış ve uygulanmaktadır. Bu noktada bütün dinlerle olduğu gibi İslamiyet ile de terörizmi ilişkilendirmenin pek de uygun olmadığı düşünülmektedir. Hatta bu yanlışlığın devam ettirilmesinin El Kaide vb. radikal grupların çıkarlarına hitap ettiği, kültürler ve dinler arası ön yargıları körüklediğini belirtmekte yarar vardır. Bu doğrultuda, İslam dininin eylemlere meşruiyet aracı olarak kullanılmasını vurgulayan “dini motifli terör” kavramının “İslami terörizm” kavramına göre daha uygun olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmada Hizbullah ve el Kaide'nin seçilmesinin birinci sebebi öncelikle her ikisinin de çok popüler olmasıdır. Her ikisi de önemli ölçüde temerküz noktası olmuşlar ve değişik platformlarda çokça tartışılmışlardır. Ayrıca köken olarak bakıldığında da İslam içerisinde çıkmış aşırı yorumların bir devamı olarak kendilerini sunarken, diğer taraftan hitap edebildikleri kitleler nezdinde meşrulaşmak için de dini referanslara atıflar yapmışlardır. Bir taraftan dini ön plana koyarak meşrulaşmaya çalışırken, diğer taraftan da İslam dininin algılanmasında çok olumsuz imaj oluşturmuşlardır.

Diğer taraftan bakıldığında dinin bir emri gibi sunulmuş olan ve cihat kisvesi içinde ifade edilen terör olayları dinen bir farzı ve hep devam etmeliymiş gibi gösterilirken, Hizbullah'ın önemli ölçüde içinde bulunduğu şartların gereği olarak dönüşüp siyasetin içine girdiği ve demokratik süreçlere dahil olduğu görülmüştür. Bu da cihat kavramına bakışlarını bizzat kendilerinin çürüttüğünü göstermiştir. Bu şekilde cihatçı davranışları bütün İslam aleminin ortak olarak kabul ettiği bir farz konumunda olsaydı, öncelikle bütün Müslümanlar buna sahip çıkardı, sonrasında ise kendileri bu anlayıştan vazgeçmezdi. Buradan anlaşılan şudur ki sadece yapmak istedikleri eylemlere bu kılıfı uydurmuşlardır. Ayrıca gerek cihat kavramını gerekse cihatı emreden ayet ve hadisleri de yanlış anlamış ve yorumlamışlardır. Bu yanlışlıkları ileride ortaya konulacaktır. Diğer taraftan bahsi geçen eylemlere hala devam eden El Kaide için de başvurduğu referansların çok da doğru olmadığını örneğini Hizbullah'ın oluşturduğu örneği verilebilir. Çünkü kendileri aynı yöntemleri kullandıkları halde bu söylemlerden vazgeçmişlerdir.

Ayrıca El Kaide hakkında gündemdeki tartışmaların, çok fazla yanlış bilgi ve değerlendirmeye dayandığı görülmektedir. Şöyle ki El Kaide'nin ortaya çıkmasında ya da insanların bu örgüt adına şiddet eylemlerine girişmelerinin temelinde, İslam dininin değerlerinin bulunduğu yönündeki yanlış kanaatin yaygınlaşmaya başlaması bu kapsamda en çok dikkat çeken noktadır. El Kaide İslam dinini, geçmişte terör örgütleri tarafından hayal edilemeyecek şeyleri yaparak, uluslararası alanda birçok karmaşaya sebep olan şiddet eylemlerini meşrulaştırmak amacıyla kullanmaktadır.

Üç ana bölümden oluşan araştırmamızın birinci bölümünde;

“Kavramsal Çerçeve” başlığı altında terör tanımından başlayarak, terörizmin tanımı, unsurları, nedenleri, amacı ve terör örgütlerinin eleman kazanmak için uyguladıkları safhalara değinilmiştir. Bu kapsamda terörizmi tanımlama sorunu üzerinde durulmuş, tanımlamadaki zorluğun temel nedeninin her devletin kendi çıkarlarına göre bir tanım yapmasından kaynakladığı ve bu hususun da terörizm ile

mücadeledeki en önemli sorunlardan biri olduğu belirtilmiştir. Herhangi bir hareketin terör grubunda sınıflandırılabilmesi için gerekli olan ideoloji, örgüt ve eylem (şiddet) şeklindeki üç unsur hemen akabinde anlatılmıştır.

Birçok tasnife tabi tutulan terör kavramına değindikten sonra, belli başlı terör tanımlarına yer verilmiştir. Ardından terörizmin ekonomik, sosyal ve kültürel, eğitimle ilgili, psikolojik ve son olarak siyasi nedenleri hakkında bilgi aktarılmıştır. Terörizmin amaçlarına değindikten sonra bu bölümün sonunda, terör örgütlerinin eleman kazanmak için uyguladıkları safhalara olan fikir, hazırlık, örgütlenme, eylem ve son olarak iç savaş safhaları üzerinde durulmuştur. Bu noktada, El Kaide tarafından gerçekleştirilen 11 Eylül eylemleri ile yerel bir anlam taşıyan terörizmin, küresel bir hale geldiği vurgulanmıştır.

‘Hizbullah’ başlığını taşıyan ikinci bölümde;

Şiiilik ve tarihsel gelişimi açıklanarak Hizbullah’ın kuruluşunda Şiiiliğin oynadığı roller, yani Şii inancının örgüt üzerindeki etkileri üzerinde durulmuştur. Bu bölümde öncelikle Hizbullah’ın kuruluş sürecine değinilmiş, buradan sonra yine aynı örgütün amaçları, politikası ve ideolojisi üzerine ayrıntılı incelemelerde bulunulmuştur. Hizbullah’ın dünya çapında ses getiren terör eylemleri, nasıl gerçekleştirildiği, nerelerde ortaya çıktığı ve küresel anlamda dünya basınında uyandırdığı yankıya değinilmiştir. Bölümün sonunda, Hizbullah’ın eylemlerini gerçekleştirmede kullandığı propaganda araçları aktarılmıştır.

“El Kaide” başlığını verdiğimiz üçüncü bölümde; Sünnilik ve tarihsel gelişimi açıklanarak El Kaide’nin kuruluşunda Sünniliğin oynadığı roller, yani Sünni inancının örgüt üzerindeki etkileri üzerinde durulmuştur. Bu bölümde öncelikle El Kaide’nin kuruluş sürecine değinilmiş, buradan sonra yine aynı örgütün amaçları, politikası ve ideolojisi üzerine ayrıntılı incelemelerde bulunulmuştur. Tüm dünyada günümüz itibariyle en çok konuşulan terör örgütü El Kaide hakkında bilgilere yer

verilmiştir. İlk olarak bu kapsamda, sözlük anlamı üzerinde durulmuş, arkasından El Kaide'nin ortaya çıkışı Usame Bin Laden'in hayatı ekseninde ele alınmıştır. Devamında El Kaide'nin eylemlerini meşrulaştırmak için dini istismar eden referansları irdelenmiştir.

El Kaide'nin dünya çapında ses getiren terör eylemleri, nasıl gerçekleştirildiği, nerelerde ortaya çıktığı ve küresel anlamda dünya basınında uyandırdığı yankıya değinilmiştir. "İslami terör" kavramı tartışılarak, bu noktada öncelikle bütün dinlerde şiddet/terör kullanan gruplar bulunabileceği belirtilerek, eylemlerini meşrulaştırmak için dini kullananların sadece Müslümanlar olmadığı, diğer dinlerden örnekler verilerek anlatılmış, "dini motifli terör" kavramının kullanılmasının daha uygun olduğu ifade edilmiştir.

El Kaide'nin yapılanması hakkında bilgi verilmiş, bu noktada örgütlenmenin "Merkez-Çekirdek El Kaide", "Yerel İslami Gruplar", "El Kaide İdeolojisinden Etkilenen Gruplar" şeklindeki çeşitli unsurlardan oluştuğu, ayrıca El Kaide'nin klasik bir örgütlenmeden oldukça farklı bir görünüme sahip olduğu ve bir örgütten ziyade bir ideoloji olarak görülmesi gerektiği vurgulanmıştır.

El Kaide'nin temelinde dini gerekçelerden ziyade, güncel sosyo-kültürel bazı unsurların etkin olduğu belirtilerek El Kaide'nin ortaya çıkmasındaki faktörler üzerinde durulmuştur. İsrail ile Filistinliler arasındaki anlaşmazlık, ABD'nin yanlış ve saldırgan (emperyalist) politikaları, Müslümanların yaşadığı bölgelerdeki çatışmalar, "İslamofobi" ve Müslümanlara yönelik uygulamaların eylemlerin ortaya çıkışında etkili olduğu değerlendirilmiştir.

Bölümün sonunda, El Kaide'nin eylemlerini gerçekleştirmede kullandığı propaganda araçları aktarılmıştır.

Çalışmanın merkezine oturan El Kaide ve Hizbullah örgütünün temelini oluşturduğu söylenen din ve dini motifli terör kavramları üzerinde durulmuş "İslami

terör” kavramına değinilmiştir. “İslam dininin ideolojik yorumu” üzerinde durulmuştur. Bu noktada, terör örgütlerinin eylemlerini dini bir çerçeveye sokarak, hem kendi üyelerine eylemlerinin doğruluğuna inandırmaya hem de sempatizanlarına ve halka haklılıklarını ispat etmeye çalıştıkları hususu ifade edilmeye çalışılmıştır.

Sonuç bölümünde; geçmiş bölümlerde incelenen bütün özelliklerin bir derlemesi ve değerlendirilmesi yapılarak, ana fikirlerin üzerinden tekrar geçilmiştir.

Hizbullah ve El Kaidenin eylem ve söylem olarak karşılaştırılması, alan çalışması yapmaya fazla elverişli bir konu olmadığı için ampirik inceleme olarak tasarlanan bu araştırma; terör, terörizm; Hizbullah ve El Kaide hakkında ayrıntılara dikkat eden gelişkin bir yaklaşım sunmaktadır.

Karşılaştırmalı Örnek Olay yöntemi ile bu iki örgüt, bu çalışmada ele alınacaktır. Bu yöntem içerisinde, bir konunun araştırılıp değişik yönleriyle ortaya konulmasında kendisine örnek teşkil edebilecek daha küçük bir evren olan bir örneklem ele alınarak onun üzerinden araştırma yapılarak elde edilen sonuçlar ortaya konur. Bu çalışmada da dini referanslı terörist örgütlere örnek olarak Hizbullah ve El Kaide seçilerek bu ikisinin karşılaştırılması yoluna gidilmiştir.

BÖLÜM I

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. TERÖR, TERÖRİZM, TERÖRİST, İLGİLİ KAVRAMLAR

“Terör”; Latince “terrere” kökünden gelen bu sözcük, korkutmak, dehşete düşürmek, korkutup kaçırmak, caydırmak gibi anlamlara sahiptir. Wilkinson’a göre, “Terörizm, bir takım siyasi taleplerin karşılanmasını sağlamak amacıyla; bireyleri grupları, toplumu ya da hükümetleri yıldırım için, cinayet ya da imha hareketlerinin sistematik olarak uygulanması ya da bu amaçla tehdit oluşturulmasıdır¹.”

Terör ve terörizm kavramları gündelik konuşma dilinde çokça kullanılsalar da bunların teknik tanımını yapmak pek de kolay olmamıştır. İlk olarak bu anlam karmaşasına bir netlik kazandırmalıdır. Terör kelimesi, ilk olarak Fransız ihtilalini takip eden Jakoben ‘terör devri’nde (reign of terror) 1789’da kullanılmıştır². Sonrasında hukuki tanımının yapılması gerekliliği ortaya çıkınca yirminci yüzyıl başlarında bu şekildeki denemelere rastlanmaktadır³. Her ne kadar siyasi alanda bu kavramlar sıklıkla kullanılsa da hukuki olarak tanımlama problemleri yaşanmıştır. Öyle ki yirmi birinci yüzyıl başı itibariyle bu mesele gündemin en başındaki meselelerden birisi olmasına rağmen, hala daha herkesin tatmin olacağı düzeyde bir tanımlama getirilememiştir⁴.

9 Aralık 1999 tarihinde imzaya açılan ve 10 Nisan 2002 tarihinde yürürlüğe giren Birleşmiş Milletler Terörizmin Finansmanının Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşme içerisinde terörizm şu şekilde tanımlanmıştır: “Niteliği veya kapsamı

¹ E., Macdonald, W. Paul, (tarih yok). Terrorism Versus Democrac The Liberal State Response. <http://www.germanlawJournal.com/article.php?id=217>. adresinden alındı.

² Golder, B., & Williams, G. (2004). What is 'Terrorism'? Problems of Legal Definition. University of NSW Law Journal, 27(2). s.270

³ Levitt G., (1986). ‘Is “Terrorism” Worth Defining?’ *Ohio Northern University Law Review* 13:97, P. 97

⁴ Golder and Williams, 2004, a.g.e. S. 270

itibariyle, bir halkı korkutmak, ya da bir hükümeti veya uluslararası örgütü herhangi bir eylemi gerçekleştirmeye veya gerçekleştirmekten kaçınmaya zorlamak amacını gütmesi halinde, bir sivilin ya da bir silahlı çatışma durumunda muhasemata doğrudan katılmayan herhangi başka bir kişiyi öldürmeye veya ağır şekilde yaralamaya yönelik diğer tüm eylemler⁵.”

Toplumları dehşete düşürüp güvensizlik ortamı yaratarak hükümetlere olan güveni sarsmayı amaç edinmiş olan terörizm, bu noktadan hareketle korkutmak ve dehşete düşürmek kavramlarıyla özdeşleşmiştir.

Bu noktada özellikle İslam dininin terörizm ile ilgili olarak neler söylemiş olabileceği de önem arz etmektedir. Her şeyden önce, dini kendilerine bir referans olarak alan bazı organizasyonlar, kendi görüşlerine temel teşkil edecek anlayışı yine dinden çıkardıklarını iddia etmişlerdir. Dinin önemli bir yönü de onun yorumlanması meselesi olduğuna göre, bu noktada terörizmi kabul etmeyen ve buna dini dayanak getiren birçok anlayış da ortaya çıkmıştır⁶.

Bu konuda Kuran-ı Kerim’de birçok ayetler de örnek olarak verilmiştir. Örneğin, “Kim bir mü'mini kasıtlı olarak (taammüden) öldürürse cezası, içinde ebedi kalmak üzere cehennemdir. Allah ona gazaplanmış, onu lanetlemiş ve ona büyük bir azap hazırlamıştır.” (Nisa Suresi / 93)

Yine başka bir ayette “Bu nedenle, İsrailoğullarına şunu yazdık: Kim bir nefsi, bir başka nefse ya da yeryüzündeki bir fesada karşılık olmaksızın (haksız yere) öldürürse, sanki bütün insanları öldürmüş gibi olur. Kim de onu (öldürülmesine engel olarak) diriltirse, bütün insanları diriltmiş gibi olur. Andolsun, elçilerimiz onlara

⁵ http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/suggam/sozlesmeler/BİRLEŞMİŞ_MİLLETLER/226- Terörizm Finansmanının Önlenmesi Sözleşmesi.pdf (Erişim Tarihi: 13 Ocak 2015)

⁶ Özarslan, S. (2001). “Terör Ve Kelâmî Perspektiften İslâm’ın Teröre Bakışı”. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Cilt: 11 Sayı: 2, Sayfa: 369-382

apaçık belgelerle gelmişlerdir. Sonra bunun ardından onlardan birçoğu yeryüzünde ölçüyü taşıranlardır.” (Maide Suresi / 32) Hemen sonraki ayette ise yeryüzünde bozgunculuk çıkarınların akıbetleri hatırlatılmakta ve onları hem bu dünyada hem de öbür dünyada büyük bir hüsrana ve azabın beklediği ifade edilmektedir.

Bunların yanında insanları itidal ve yumuşak huylu olmaya, affediciliğe teşvik eden birçok ayet ve hadis de göstermek mümkündür. İslam inancında özellikle bazı şeylerin korunması ilk elden gerekli bir durum olarak ortaya konmuştur ki bunların başında da nefsin ve canın korunması gelmektedir⁷. Bunlar gibi daha birçok delil de göstermektedir ki dinin kendisi düzen kurmak ve huzur getirmek amaçlı olarak insanlara gelmiştir ve terörizme tevessül etmeyi uygun görmemektedir.

1.2. TERÖRÜN UNSURLARI

Değişen dinamikler bağlamında, ülkelerin varlıklarını tehdit eden birçok unsurdan bahsetmek mümkündür. Terörizm, doğanın durumunu vahşi ve kısa olarak tanımlar. Birçok düşünürün yüzyıllar önce söylemiş olduğu bir gerçeklik olarak bugünde uluslararası ilişkileri şekillendiren bir yapıya sahiptir. Özellikle ülkemiz, terör gerçeğiyle yaklaşık otuz yıldır gerek sivil ve siyasi platformda gerekse askeri platformda mücadele etmektedir. Türkiye’de meydana gelen terör olaylarının çokluğu dikkate alındığında Türkiye’deki terör olaylarının boyutu daha iyi anlaşılabilir. Emniyet Genel Müdürlüğü Terörle Mücadele ve Hareket Daire Başkanlığı’nın 2006 yılında yayınladığı istatistiklerde; 01.01.1984 – 31.12.2004 tarihleri arasında gerçekleşen terör olayı sayısı 52.315 adet olduğu görülecektir⁸.

Bazıları tehdidi kişisel ve ulusal tehditler olarak ikiye ayırmışlardır. Kişisel tehdit fiziksel tehlike unsurunu içermekte, duygusal olarak daha tehlikeli olup,

⁷ Özarslan, 2001, a.g.m. S. 381

⁸ Yeniçeri, Z. (2006). Terör ve Terörist Algısı: Siallı Kimin Tuttuğu Ne Kadar Etkili?. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji (Sosyal Psikoloji) Anabilim Dalı. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara. S. 1

millete yönelik olan uzak tehditlerden daha yakından hissedilmektedir. Korku, endişe veya depresyon gibi rahatsızlıklar bakımından ulusal tehdiye nazaran kişisel tehdidin hissedilebilirliği fazladır⁹. Söz konusu olan fiziksel ve sonrasında da psikolojik zarar görme olunca kişisel olaylara maruz kalma olası olan kişi, tutum ve davranışını değiştirme sürecine girmektedir.

Terörden ve diğer tüm unsurlardan algılanan olumsuzluklar değerlendirildiğinde belirgin farklılıklar arz edip etmediği merak edilmiştir. Terör tehditlerinin diğerlerine göre orijinallik ve duygusal güç içerdiği doğrudur; fakat yine de aralarında belirgin bir fark olmadığı birçok çalışmada görülmüştür¹⁰. Terör riskleri algılama düzeyi açısından terörist saldırının gerçekleştirildiği olay yerine fiziksel yakınlık önemli bir değişkenliktir. Onlara göre 2001’de Kasım ayı ortalarında alınan sonuçlar neticesinde Dünya Ticaret Merkezi’nin 100 mil yakınında yaşayanların daha uzak mesafede yaşayanların durumlarına nazaran terörden daha fazla kişisel risk algılamaktadırlar¹¹. Bir diğer bulguda beyaz, yetişkin ve Cumhuriyetçi erkeklerin New York’taki saldırıların gerçekleştiği sıcak bölgeden uzakta yaşamak kaydıyla daha az terör riski olduğunu algılamalarıdır¹².

1.2.1. İdeolojik Unsur

Terörün ilk önce ideolojik bir alt yapısının olması kendisi için önemlidir. İdeolojik unsur, örgütlerin siyasetinde merkezi bir noktada durmaktadır. Örgüt, kendi ideolojisine göre yol almakta, stratejisini buna göre tanımlamaktadır. Terör örgütlerinin “siyasi eğitim” ifade ettikleri faaliyetlerindeki amacı, örgütün benimsediği temel ideolojiyi mensuplarına kabul ettirmek ve onları örgütün amacına göre “bilinçlendirmektir”.

⁹ Huddy, L., Feldman, S., Capelos, T., & Provost, C. (2002). The consequences of terrorism: Disentangling the effects of personal and national threat. *Political Psychology*, 23(3), 486-487

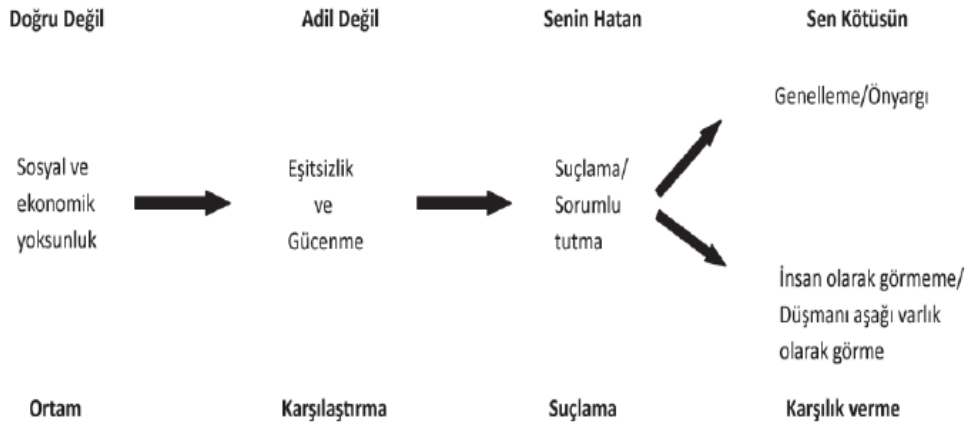
¹⁰ Fischhoff B., Gonzalez R.M., Small D.A., & Lerner J.S., (2003). Judged Terror Risk and Proximity other World Trade Center . *The Journal of Risk and Uncertainty*(26), s.138.

¹¹ Fischhoff B., Gonzalez R.M., Small D.A., & Lerner J.S., (2003).. a.g.e., s.146.

¹² Fischhoff B., Gonzalez R.M., Small D.A., & Lerner J.S., (2003).. a.g.e., s. 146.

İdeoloji terörist faaliyetin yol göstericisidir. Terörün ilk olarak örgütün davranışlarını şekillendirdiği ve sonunda ulaşacağı amacın temelini ve fikri alt yapısını oluşturan bir ideolojisinin olması gerekmektedir. Terör yaratan her faaliyet, temel aldığı ideolojiyi hareket noktası olarak kullanmaktadır¹³.

Şekil 1: Terörizmin İdeolojik Gelişim Süreci¹⁴

1.2.2.Örgüt Unsuru

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 1.maddesinin 1. fıkrasında¹⁵ “terör” tanımına yer verilmektedir. Bu tanım incelendiğinde, terör suçunun örgütlenebileceği, 7. fıkrasında, cebir ve şiddet kullanılarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemleriyle, 1. maddede belirtilen amaçlara yönelik olarak suç işlemek için, terör örgütü kuranlar, yönetenler ile bu örgüte üye olanların Türk Ceza Kanununun 314. maddesi hükümlerine göre cezalandırılacağı ifade edilmektedir. Örgüt; organize bir yapı içinde, aynı ideolojiyi benimseyen ve aynı hedefe yönelen kişilerden oluşur. Günümüzde terör örgütleri, çoğunlukla örgüt lideri

¹³ Kongar E., (1998). 21. Yüzyılda Türkiye. 23. İstanbul: Remzi Kitabevi, s.23.

¹⁴ Borum R., (2004). Psychology of Terrorism, University of South Florida, s.58.

¹⁵ www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3713.doc

ile ona bağılı üst düzey sorumlu ve daha alt düzeydeki bölge, il ve birim sorumlularından oluşmaktadır. Örgüt yapılanmasında illegal teşkilatlanma ve gizlilik esastır. Bu aynı zamanda örgütün temel güvenlik gereksinimlerine yönelik bir yapılanmadır. İlegal faaliyet, legal alanda öne çıkan sempatanlarının illegal alana kaydırılmaları ile beslenir. Böylece, operasyonlarla ortaya çıkan eleman kayıpları, yeni ve deşifre olmamış örgüt elemanlarının illegal kadrolara aktarılmasıyla giderilmeye çalışılır¹⁶.

1.2.3. Şiddet Unsuru

Terörün en önemli unsurlarından diğeri, şiddet unsurudur. Terör örgütleri şiddeti, ideolojik amaçlarına yönelik olarak belirledikleri hedeflere varma noktasında gerekli bir araç olarak ele almakta, "silahlı propaganda" olarak da isimlendirilen terör faaliyetlerini, mevcut anayasal düzeni değıştirmek adına gerekli bir yöntem olarak kabul etmektedirler. Terör örgütleri, ortaya koydukları şiddet eylemleri ile topluma korku salıp, halkta yılgınlık ve bıkkınlık halleri oluşturarak, vatandaşların devlete olan güvenini yok etmeyi ve kargaşa ortamı yaratmayı, bu şekilde de hükümetin ortaya koyduğu politikalarını etkilemeyi veya değıştirmeyi hedef edinmektedirler¹⁷.

1.3. TERÖRİZM NEDENLERİ

Terörü ele alırken terör eylemlerini ve terörist grupları oluşturan kişilerin yaşadıkları ortamı, aile ve ekonomik durumlarını, ortak yönlerini, psikolojik yapılarında belirli bir bozukluk olup olmadığını ve onları bu eylemlere iten etkenlerin neler olduğunu ele almak gerekir. Çünkü terörist eylem, toplumun değerlerine, menfaatine, beklentilerine, varlığına, bütünlüğüne ve devamına ters düşen masum insanların öldürülmesine varıncaya kadar topluma zarar veren çeşitli

¹⁶ Yayla, A., (1990), "Terörizm: Kavramsal Bir Çerçeve", *A.Ü.S.B.F.Dergisi*, C. 45, s.335

¹⁷ Kılıç, Z. (2007). Küreselleşme ile İvme Kazanan Uluslararası Terörizm Ve Buna Karşı Alınan Tedbirler. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Isparta. S. 5

faaliyetleri içine alan bir sosyal sapma davranışıdır. Toplum kültürel olarak bütünlüğünü sürdürebilmesi için bozulan iç dinamiklerini tekrar işleyen anlamlı bir bütün haline getirmek zorundadır. Sosyal dinamikler kurulamazsa, ihtiyaçlara cevap verecek kanunlar ve müesseseler geliştirilemezse, çözülmez dolayısıyla ortaya “sosyal bir boşluk” çıkar ve toplumu yıkmaya ve parçalamaya dört gözle bekleyen iç ve dış ihanet şebekeleri terörü kullanabilir¹⁸.

1.3.1. Ekonomik Nedenler

Ekonomik alanda geri kalma veya az gelişmişlik tek başına terörün nedenini oluşturmaktan uzak olmakla birlikte, etnik grupların kendilerine haksızlık yapıldığı inancınca kapılarak huzursuzluğun ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Geri kalmışlık sorununu etnisiteye indirgeyerek açıklama yapmaya çalışmak, farklı kökenli insanlarda milliyetçilik şuurunu uyandırır ve bu ise ayrılıkçı teröre zemin hazırlamaktadır. “Sanayinin bulunmadığı, ticaretin durduğu, hayvancılığın yok olduğu, toprak dağılımında korkunç bir adaletsizliğin hüküm sürdüğü, hemen bütün gençlerin işsiz dolaştığı, bir bölge düşünün! İnsanların suya, yola, doktora, okula hasret oldukları bir bölge ...”¹⁹. Bu fiiller kuşkusuz o bölgede yaşayan halkları olumsuz bir şekilde etkileyecek, çözümünü farklı yerlerde aramalarına neden olacaktır. Ekonomik şartların zorluğu, insanları maddiyat yönünden etkilediği gibi, psikolojik ve moral yönden de etkiler. Bu sebeple toplumdaki dengesiz gelir dağılımı, terör odakları için yararlanılan en önemli unsurlardan biridir. Bu unsur ise, propaganda malzemesi yapılarak, olduğunca istismar edilmeye çalışılmaktadır. Dolayısıyla eğitimsiz insanlar ekonomik durumlarından dolayı istismara açıktırlar. Araştırmalara göre, eylemlere katılan terörist militanların büyük çoğunluğunu bu insanlar oluşturmaktadır. Marksist-Leninist ideoloji işçi sınıfının mücadelesi üzerine kurgulanmış olup, kapitalizmin, ekonomik eşitsizliğin çatışmanın asli nedenini

¹⁸ Erkal M., (1985). “Terörün Sosyolojik Analizi”, Türk Dünyası Araştırmaları, s.137.

¹⁹ Kışlalı A.T., (1993). Atatürk'e Saldırmanın Dayanılmaz Hafifliği. Ankara: İmge Kitabevi, s.224.

oluşturduğunu vurgulamıştır²⁰. Az gelişmiş ülkelerde terör faaliyetlerinin yaygın olmasının en önemli nedenlerden bir tanesi de ekonomidir. Ekonomik problemler beraberinde sosyal problemleri de getirir. Ekonomik yapının geniş halk kitlelerini göz ardı etmesi, işsizliğin, yoksulluğun ve toplumsal sorunların yaşanmasına neden olmuş, halk yeni siyasal arayışlara sürüklenmiştir. Eğer mevcut iktidar yapısı bu yeni arayışların önünü tıkiyorsa, toplumsal kargaşa, çatışmalar ve terör ortaya çıkabilir. Uluslararası konjunktürde ve dünya genelinde refah dağılımına bakıldığında aslında terör ve benzer birçok mutsuzluğun sebeplerine inilmiş olunmaktadır. Günümüz dünyasında dünya gayri safi yurtiçi gelirler toplamının %86'sı insanlığın en zengin %20'lik kısmı tarafından tüketilmektedir. İnsanlığın en yoksul kısmı dünya zenginliğinin %1'ini alırken arada kalan %60'lık kesimin payı dünya servetinin %13'ünden ibarettir. BM Dünya Kalkınma Raporu 1999 yılında dünyanın en zengin iki yüz kişisinin servetinin %1'ini vermesiyle (Yaklaşık 7 milyar dolar) dünyanın tüm çocuklarının ilkokul öğretiminden yararlanabileceğini göstermiştir²¹.

1.3.2. Sosyal ve Kültürel Nedenler

Kültür çatışması, farklı kültürel değer ve davranış normları arasındaki bir rekabetin neticesi olarak, suçluluğun sadece sınırlı bir saha için anlamlı açıklama verebilir. Bu durum özellikle de etnik azınlıklar, yabancılar ve göçmenler için geçerlidir. Gerçekten de yabancı bir kültür sisteminden gelen insanlar, orada hâkim değer sistemiyle karşı karşıya kalmakta ve onun normlarına kendi özel daralmış şartları altında karşı koymaktadır. O halde kültür kargaşası kavramından, kültürel ve sosyal değerler, gayeler ve normlar bakımından zihniyet ve düşüncenin çatışması anlaşılmaktadır. Kültür çatışması teorisi, her insanın bir kültür içerisinde doğup, burada belirli davranışlar öğrendiği bilgisinden hareketle, göçmenler ile yerli halkın ideal ve değer sistemlerinin farklılığına dayanmaktadır. Çünkü göçmenler, yabancı işçiler ve mülteciler ile etnik azınlıklar genel olarak toplumda yabancı ve kenar grup

²⁰ Caşın M., (2008). Uluslararası Terörizm. Ankara: Nobel Yayınevi, s.282.

²¹ Caşın, (2008). a.g.e., s.285.

olarak belirtilmektedir. Bu insanlar, içinde yaşadıkları toplumdan en azından temel bir işaretle ayrılmaktadırlar. İşte bu kişiler kendilerini çevreleyen kültüre tamamen katılamadıklarından, içinde yaşadıkları toplumla bütünleşememekte ve topluma yabancı kalmaktadır. Bunun sonucunda ise toplum tarafından kendilerine karşı ekonomik, sosyal ve siyasi alanlarda dışlanmayı doğurmaktadır²². O halde suçluluk ve sapma, gruplar arasındaki karşılıklı etkileşim ilişkisi marifetiyle bizzat toplum tarafından yapılmaktadır. Suçlularda belirli durumlarda, belirli kurallardan hareket etmek suretiyle, belirli kurumların damgaladıkları kişilerdir²³. Bazı insanlar davranışlarını, geleneksel kaidelere uymak yerine, aykırılıkların birleşmesi yoluyla ait oldukları ya da özdeşleştirdikleri bir suçlu grubunun kurallarına göre düzenlerler. Bu durum çoğunlukla, ailevi ve toplumsal uyumluluğu sağlamada etkisiz olduğu düzensizlikle nitelenen çevrelerde bulunur. Organize suçluluğun güçlü geleneklerinin olduğu belirli toplum içerisinde yetişen gençlerin, suça dönük normlara maruz kalmaları daha çok olasıdır²⁴.

Suç normlarını sergileyen bireyler, topluluk da genellikle iyi bütünleştiklerini ve bu alanda suçlu alt- kültürü ve organize suça karışanlar için zemin hazırlandığını ifade etmiştir²⁵. Kültür, insan davranış kaynağıdır. Sosyal ilişki kalıplarının toplamı ve insanlara emir verme, ifade etme ve ortak deneyimlerin paylaşım aracıdır. Bir kültürün gücü, üyelerinin sadakat derecesi tarafından belirlenir. Bir alt-kültür ise, daha geniş kapsamlı veya merkezi bir değerler sisteminden ayrı değer yargıları ya da sosyal değerler sisteminin olması demektir. Yani alt-kültür, bir bakıma daha kapsamlı bir kültür içerisindeki başka bir kültürdür. Daha geniş kitlesel kültür açısından alt-kültür değerleri, kapsamlı kültürü bölebilir ve bütünleşmesini engelleyebilir. Hatta bazen kültürlerin açık ya da gizli çatışmalara neden olabilir. Alt-kültürler, belirli gruplar arasında ananevi hale gelmiş değerler, normlar ve davranış kalıplarıdır. Bu gruplar, hapishaneler ve akıl hastaneleri gibi kapalı

²² Demirbaş T., (2005). Kriminoloji. Ankara: Seçkin Yayıncılık, s.129.

²³ Dönmezer S., (2010). Kriminoloji. İstanbul: Beta Yayıncılık, s.354.

²⁴ Kobrin S., (1959). The Chicago Area Project - a 25 - Year Assesment. Chicago.

²⁵ Bese E., Gökceğöz F, Cinoğlu İ. ve Gunes D., (2003). Organize Suçlarla Mücadele ve Polis. Ankara: Seçkin Yayıncılık, s.82.

kurumların sakinleri, değişik yaş grupları, mesleki ve etnik gruplar ve sosyal sınıflar da dâhil olmak üzere çok değişik şekillerde oluşabilir. Alt-kültürler, birey ve sınıfların dünyayı görme, algılama ve yorumlamada önemli referans kaynağıdır. Kültür ve alt-kültür karşıtlığının temeli normlardır. Normlar, nasıl davranılması gereken ve davranışa yönelik beklentilerdir. Uyum ya da ihlale ilişkin ödül ve cezalar öngören kaide ve beklentiler, toplumun geniş bir kesimi tarafından onaylanır. Kural olarak suçlu alt-kültürü çevreleyen daha geniş kültüre karşıt değerleri yansıtan olaylar nitelenir.

1.3.3. Eğitimle İlgili Nedenler

Terörizm ve eğitim arasında da ilişki kuran yaklaşımlar vardır. Bunlardan bir kısmı eğitimden yoksun olmanın terörizmin aradığı tabanı daha rahat oluşturduğunu temel alırken, bir kısmı da bizzat eğitim süreçlerinin terörizmin insan kaynağı noktasında eksikliklerini gideren bir ortam doğurduğuna yönelik düşünceler üzerine inşa edilmektedir. Hayatın devamlılığını ve nesiller arasında kültür naklini sağlayan eğitimin, emeğin niteliğini geliştirmek, onun üretimde daha verimli hale gelmesini sağlamak, beşeri faktörün nitelikçe artışına sebep olmak gibi faydaları vardır²⁶. İnsanların gençlik çağları; sıcak yaz günlerinden sonra toprağın yağmura ihtiyacı olduğu kadar, bilgiye, öğrenmeye ihtiyaç duyduğu çağlardır. Yağan yağmur normal ise toprak verimli hale gelir. Yağmur dolu gibi olursa o zaman toprağın en verimli yerlerini sel suları götürür ve bir taş tarlası bırakır. Anarşi ve terörün altında yatan eğitime ilişkin sebepler ikiye ayrılabilir. Bunlar:

a) Gençlerin kötü eğitilmelerinden kaynaklanan sebepler,

b) Bizzat eğitimin kendi sorunlarından kaynaklanan sebeplerdir.

²⁶ Erkal M., (1985). “Terörün Sosyolojik Analizi”, Türk Dünyası Araştırmaları, s.113.

Ülkemizde eğitim sistemi zamanını doldurmuş ve toplumumuzun gereksinmelerine cevap vermekten uzak bir hale gelmiştir. Eğitim sistemi yaratıcı, araştırmacı insanlar yetiştirmekten çok uzaktır²⁷. Gençliğimizin bu dönemini çok iyi değerlendiren güç odakları, gençlerin deneyimsizliklerini ve heyecanlarından istifade ederek gelişmelerinin önünde engel olarak gördükleri dini ve milli duyguları zayıflatarak ve giderek yok etmek suretiyle düşünce alanında bir boşluk yaratmaktadırlar. Millî düşünceler yerine enternasyonalizmi, millî ahlâk yerine “proleter ahlâk” dedikleri komünist ahlâkı yerleştirmeye çalışmaktadırlar. Bütün bunların yanı sıra ekonomik, sosyal ve siyasi sorunları istismar edip tek çıkar yolun komünizm ideolojisi olduğunu kabul ettirmek istemektedirler. Ayrıca, bireyler açısından eğitim maliyetinin yüksek olması; barınmadan yiyeceğe, pahalı kitaptan bulunmayan ders notuna, defter ve kaleme kadar bir diploma alabilmek için aşılması gereken birçok sorun vardır. Özellikle Türkiye’de 1960’lı yılların sonlarındaki öğrenci hareketlerinin başlamasında ve gelişmesinde bu tür sorunlar önemli bir yer tutmuştur²⁸.

Eğitimin maksadı; bilmek, ezberlemek değil, neden-sonuç arasındaki ilişkiyi kurabilmektir. Bizde eğitimciler insanları hayata değil, bir maaşla masa başına yeterli insan olarak yetiştirmektedir. Böylece yüksek makamlara gelen insan, eğitimin faydasını görmekten uzak kalmakta ve sosyal kanunların çapını, içeriğini ve akışını anlayamamaktadır. Günümüzde, sanayide ilkel tekniklerden modern tekniklere geçilmesi, teknik bilgiye sahip kalifiye insana olan ihtiyacı artırmıştır. Dünyanın en zengin insanları sıralamasına baktığımızda en ön sıralarda bilgi teknolojisi üreten şirket sahiplerini görüyoruz. Gelişmiş ülkeler eğitime yaptıkları yatırım sonucu, hem insanlara iş imkânları yaratmış, hem de firmalar daha yüksek gerçek kazanç sağlamıştır. ABD’deki ve Japonya’daki üniversitelerin ekonomik kalkınmadaki rolleri çok önemlidir. Bu ülkeler, uzun yıllardan beri eğitime yapmış oldukları

²⁷ Kongar E., (1998). 21. Yüzyılda Türkiye. 23. İstanbul: Remzi Kitabevi, s.211.

²⁸ Kongar, (1998). A.g.e. s.211.

yatırım neticesinde, sahip oldukları nitelikli insanlarla bugünkü gelişmişlik düzeyine ulaşmışlardır²⁹.

1.3.4. Psikolojik Nedenler

Saygınlık kazanacak, kendini gerçekleştirecek doğru, güzel, iyi, olumlu, yaratıcı, üretici yol ve yöntem bulamayan kişiler, ruhsal kargaşalarını, kaygılarını, korkularını, öfkelerini, can sıkıntılarını saldırgan davranışlarla gidermeye çalışırlar. Gerekli ve gereksiz şiddet olayları yaratırlar ya da ilgili ilgisiz bu tip olayların dâhilinde yer alırlar. Toplumda azınlık durumda olduğunu, kendilerine farklı davranıldığını anlayan ve böyle olduğunu sanan kişiler başkalarına güven duymazlar. Bu insanlar güvensizlik duygusunun tesiri altında kimi kez doğru, kimi kez hatalı değerlendirmeler sonucu toplumun, idarecilerin, güvenlik güçlerinin kendilerine karşı art niyetli, ön yargılı, haksız ve taraflı davrandıklarını düşünürler. Bu nedenle onlara güvenmezler. Bu güvensizlikten kaynaklanan sert ve saldırgan içerikli davranışları benimserler. Bu tip davranışların altında saygı görme ihtiyacı ve isteği yatmaktadır. Başka türlü hak edemedikleri saygıyı şiddet ve terör örgütü üyesi olma yoluyla kendilerinde tesis etmeye çalışırlar. Psikologların çoğu, şiddetin bir istek, ihtiyaç, duygu veya motivasyondan çok bir davranış biçimi olduğunu söylemektedirler. Şiddet bu kişilere göre diğer motivasyonların bir ürünüdür. Ancak unutulmamalıdır ki, şiddet etkeni teröristler kadar normal kişilerin de sahip olduğu özelliklerdendir. Örnek olarak diğer insanlar üzerinde kişisel farklılıklarının olduğunu düşünen binlerce insanı verebiliriz ki bu insanların hiçbiri bu ihtiyaçlarını karşılamak için terörizme başvurmazlar. Bunun yerine çeşitli kulüplere katılmayı, idareci olmayı veya isteklerini tatmin edecek diğer işlerle uğraşmayı tercih ederler. Ait olma, moral, diğerleri üzerinde erk sahibi olma, güvensizlik ve kendini değersiz hissetme gibi faktörler geniş açıdan bakıldığında kişilerin kendi psikolojik resmi gibidir. Terör örgütleri mensuplarına çeşitli makamlar ve unvanlar vermek suretiyle

²⁹ Acar U., & Urhal O., (2007). Devlet, Güvenlik, İstihbarat-Terörizm, Adalet. *Hukuk Yayınları Dizisi*. Ankara: Adalet Yayınevi, s.355

psikolojik olarak tatmin edilmeye çalışılmaktadır. Genel olarak bir terörist profili çizmek gerekirse bu şöyle tasvir edilebilir; Terörist içe dönük bir kişilik yapısına sahiptir. Teröristler normal insanlara göre a sosyal, başkalarıyla ilişki kurmakta zorlanan, zayıf kişiliklerdir. Teröristler sadist karakter çizgilerini taşımaktadırlar. Terör eylemlerine katılan insanlar diğer insanlara göre daha düşük bir zekâ seviyesine sahiptirler. Lider kadrosu ise sayılan bu özelliklerin tam tersi özellikte zeki ve başkalarını kullanma ve yönlendirme konusunda büyük yeteneği olan insanlardır³⁰. Bremer'in teorisine göre³¹, toplumdaki dışlanmış olan ve yalnız olan kişiler terörist gruplara katılırlar çünkü o unsurların kendilerini rahatça kabulleneceğini düşünürler. Söz konusu bireyler örgüte politik bir düşünceden dolayı değil, örgütün onları içine rahatça alacağı için girmektedir. Motivasyonları politik sistemi değiştirmek değil, sadece kabul edilmektir. Bireylerin terörist olmasına diğer bir neden ise adaletin kazanacağını gösterme isteğidir. Bu kişiler dünyada her şeyin eşitsiz olduğunu düşünür ve terörizm onlara bu eksikliği ortadan kaldırmak için bir fırsat gibi görünmektedir. George ve Wilcox teröristlerin diğerlerinden üstün olduklarını düşündükleri bir süper ego tarafına yönlendirildiklerini iddia etmektedirler. Onlara göre teröristler diğerlerini kontrol etmek için erk istemektedirler. Terörist olan bu kişiler iç dengesizlik, kendini değersiz görme gibi nedenlerle ve diğer bireylerin yaptıklarını yapamadıklarından dolayı oluşan bir kıskançlık güdüsüyle terör unsurlarına katılmıştır. Çünkü grup içinde birebir ilişki kurmaları mümkün değildir³².

1.3.5. Siyasi Nedenler

Politikanın özünde, belirli sorunlar üzerinde farklı çözümler öneren grupların bu çözüm yollarını hayata geçirebilmek için verdikleri iktidar mücadelesi

³⁰ Caşın . (2008). *A.g.e.* s.321.

³¹ Bremer III, L. P. (2004). "The West's Counter-Terrorist Strategy". *Terrorism and Political Violence*, Volume 16, No 2, P. 209

³² George, J., & Wilcox, L. M. (1996). *American extremists: Militias, Supremacists, Klansmen, Communists & Others*. Amherst, NY: Prometheus Books. P. 354

yatmaktadır. Ancak bu mücadelenin minimum müştereklerde anlaşmaya varılmış bir ana temel üzerinde bulunması etmesi şarttır. Bu asgari anlaşma temeli, toplumsal barış ve nizamdır. Toplumsal barış ve nizam siyasal mücadelenin çerçevesini belirler. Mücadelenin sınırları çizilmediğinde kargaşa, anarşi ve iç savaş kaçınılmaz olur. Sosyal ve ekonomik düzenin değiştirilmesi çabalarının da barışçı yöntemlerle yürütülmesi gerekir³³. Politik ortamdaki istikrarsızlıklar da terörizmin oluşmasında etken unsurlardan biridir. Siyasi partilerin demokratik hayattaki farklı yaklaşımları, bu partilerin politik taraftarlarının belirli bir düşünce etrafında buluşmalarına ve sürekli olarak çatışmalarına neden olmaktadır³⁴. Devlet yönetimindeki siyasal kadrolaşma da özellikle ideolojik radikal terörizme uygun bir ortam yaratmaktadır. İktidarın kadrolaşması, idarenin tarafsızlığı ve dürüstlüğü ilkesine ters düşerken, aynı zamanda bürokraside bilgi, deneyim ve kültür birikimine de olanak tanımadığından, devletin etkin ve güçlü olması beklenemez. Bu da toplumda çözümlere yol açar. Özellikle toplumda meşru şiddet kullanma sahip olan devletin güvenlik birimleri içindeki kutuplaşma, bu örgütlerin tarafsızlığından şüphe edilmesine, hukuk devleti ve kanun egemenliği ilkesinin örselenmesine yol açarak halkla devlet arasının açılmasına sebep olur³⁵. Bu olaylara örnek olarak Türkiye'nin 1970'li ve 1980'li yıllarda yaşadıkları gösterilebilir. Siyasi çalkantılar ve koalisyonadaki başarısızlıklar 1980 askeri darbesi gibi istenmeyen konuma getirmiştir. Bu dönemdeki siyasi partilerin sebep olduğu siyasi çalkantılar terörün doğuşuna katkı sağlamışlardır. İktidar olma hırsı, hiçbir partinin tek başına iktidar olamayışı, halkın refahının ve huzurunun ekonomik güçlüklerle de tesis edilememesi, güvenlik güçlerinin ayrışması ve görev yapamaz hale getirilmesi devlet otoritesinin zayıflamasına ve terörün ortaya çıkmasına neden olmuştur.

³³ Kapani M., (1995). *Politika Bilimine Giriş*. Ankara: Bilgi Yayın Evi, s.20.

³⁴ Ozankaya, Ö. (1979). Türkiye'de terörün etkenleri ve çözüm yolları. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 34(01). s.173.

³⁵ Ozankaya, (1980). A.g.e, s.175.

1.4. TERÖRİZMİN AMACI

Terörizmin asıl ve öncelikli maksadı, bir davaya veya siyasal anlaşmazlığa dikkat çekilmesidir. Bu dikkat çekme şiddet olayları neticesinde toplumda oluşturulan korku ve dehşet havası ile sağlanmaktadır. Kitle iletişim araçlarının sağladığı olanaklardan da yararlanan terörizm, yarattığı korku ve dehşet ile bir bakıma topluma; “benden yana mısın, değil misin?”, “benden değilsen düşmanımsın”, “düşmanımsan hedefımsin”, “senin yaşama hakkın yoktur.” şeklinde belirtilebilecek, “taraf olma” çağrısında bulunmaktadır. Terörizm, bu dramatik çağrılar ile insanlara tarafsız olma hakkını yasaklamakta, onların zihinsel ve duygusal masumiyetini yok etmekte, şiddet ortamına çekmekte ve toplumun şiddet yoluyla siyasallaşmasına, kutuplaşmasına yol açmaktadır. Toplumdaki kutuplaşmalar da zihinsel ve duygusal yönden bölünmüş “çatışan tarafları” ortaya çıkarmaktadır. Çatışan tarafların ise toplumun birlik ve bütünlüğünü bozacağı, dolayısıyla terörün amacına hizmet edeceği açıktır. Terörizmin benimsediği bir diğer amaç, kargaşa yaratarak toplumun direnme gücünü kırmak, yerleşik sosyal ve siyasal düzenin arkasındaki halk desteğini şiddet yoluyla zayıflatmaktır. Terörizmin bazı güçler tarafından birtakım siyasi ve ekonomik çıkarlar sağlamanın da aracı olarak kullanıldığı dikkate alındığında, amaç oldukça farklılaşmaktadır. Bu gibi durumlarda terörizmin amacı, bir kazanım elde etmek maksadıyla hedef alınan ülke ve toplumda belirli ortamların oluşmasına aracılık etmektir. Türkiye gibi stratejik öneme sahip ülkelerin terör ortamında tutulmasında, ülkemizi hedef olarak seçmiş devletler ve birtakım güçlerin çıkarları açısından zorunluluk bulunduğu, terörün amacının da, en azından bu ortamın sürekliliğini sağlamak olduğu söylenebilir. Bu nedenle terörizm, bir siyasi mücadele aracı olmaktan çıkıp, bir ülkenin bir başka ülkeyi zayıflatmak ve istikrarsızlaştırmak için kullandığı bir dış politika aracı haline gelmiştir. Öte yandan terörizm, kitlelere yönelik hedef ayırımı gözetmeyen şiddet eylemleriyle, toplumun öz güven duygusunu ortadan kaldırarak, halkın can ve mal derdine düşmesini ve olaylara tepkisiz kalmasını amaçlamaktadır. Böylece kitlelerin terörizme karşı duyarlılıklarını yitirmesi, terörü kanıksaması ve devletle toplum arasında güven

açısından büyük bir uçurumun oluşturulması umulmaktadır. Terörizmin bir başka amacı da; baş eğdirmek, itaat ettirmektir. Terörizmin bu türü, terörist örgütlerce kendi üyelerine ve etkilemek istedikleri halk kesitlerine uygulanabilmektedir. Terörist gruplarca amaçlanan; yandaşlar kadar “seyircilerin” de itirazsız baş eğmeleri, “hedef kitlenin” emredileni yapmasıdır. Etkilenmesi amaçlanan bireylere ikinci defa düşünecek zaman ve aksine davranabilecekleri alan bırakılmaz. Amaç, “hedef kitleyi” yıldırma, yönlendirme ve yönetmektir³⁶.

1.5. TERÖR ÖRGÜTLERİNİN ELEMAN KAZANMAK İÇİN UYGULADIKLARI SAFHALAR

Araştırmanın bu bölümünde terör örgütünün hangi yöntemleri kullanarak eleman kazandığı ortaya konmaya çalışılmaktadır. Özellikle demografik özelliklerin, hemşericilik ve arkadaş ilişkilerinin etkin olup olmadığı belirlenmeye çalışılırken ideolojik ve ırksal nedenlerin ve buna bağlı olarak propagandaların da nasıl bir etki oluşturduğu ve terör örgütüne eleman kazandırmada etkin bir yöntem olup olmadığı ortaya konmaya çalışılmaktadır. Bu çerçevede propaganda, sosyal yöntemler (kültürel faaliyetler, akraba, arkadaş ilişkileri, etnik köken, kaçırılmak vs) ve bu yöntemleri destekleyen psikolojik faktörler (güdüleme, grup dinamiği tutumlar, algılama biçimleri), kimlik vs konular dikkate alınarak inceleme yapılmaktadır.

1.5.1. Fikir Safhası

Terörist organizasyonların mensuplarının insan öldürme noktasında bu kadar rahat hareket edebilmelerinin arkasında örgüt içerisinde bulunup bu kültürü içselleştirerek birtakım meseleleri öğrenmeleri vardır. Örgütlerin hayatîyetini ve canlılığını devam ettirebilmesi için kendi içlerinde bir bilgi akışı migren bilgiyi yorumlayabilme yetilerinin iyi gelişmiş olması gerekmektedir. Hem örgüt

³⁶ Başeren, S., (1994-95), “Terörizm: Kavramsal Bir Değerlendirme ve Mücadele”,Avrasya Dosyası, c. 1, no. 4, ss. 163-174

mensuplarının örgüt içi kültürü öğrenmesi hem de yöneticilerin gelen bilgiyi anlayıp yorumlayabilmesi örgütsel öğrenme içerisinde mümkün olabilmektedir. Bu noktada örgütsel öğrenme, kendi varlığını devam ettirme ve geliştirme noktasında çok büyük önem arz ettiği gibi, mensuplarının örgüte bağlılığının ve örgütün gerektirdiği eylemleri yapabilecek konuma gelmelerinin başta gelen ön koşuludur. Diğer türlü bakıldığında, örgütsel öğrenmenin olmadığı ve kendi içerisinde bir kültür oluşturamamış organizasyonların devamlılığı da çok fazla mümkün görünmemektedir. Örgütün sahip olduğu kültür bir noktada örgüt içerisindeki öğrenmenin de önemli bir öncülüdür. Hatta örgütün önemli ölçüde devamlılığını sağlayacak olan sahip olduğu kültürü yaşatabilmesi ve aktarabilmesidir. Örgütün başındaki liderin, örgütü doğru yönetmesi devamlılık için önemli bir etken iken, bunun yanında başka etkenleri de ele almak gerekmektedir. Şöyle ki örgütün çevreye uyumu, mensuplarının birbirleriyle olan münasebeti ve kültürel yapısını oluşturabilme kabiliyeti devamlılıkta etkin olan gerekçelerden bazılarıdır. Bunun yanında devamlılığı sağlayacak farklı etkenlerden de bahsetmek mümkündür. Örneğin mevcut iletişim ve bilişim teknolojilerinin kullanılması altı çizilmesi gereken etkenlerden bazılarıdır. Bunun yanında terörist organizasyonların yapısı içerisinde insan kaynakları, ekonomik kalkınma gibi durumlar önem arz etmezler. Böylesi teknik ve sosyolojik tahlillere ihtiyaç duymayan terör örgütleri, varlıklarını devam ettirebilmek için kültür içerisinde öğrenme ve şartlar içerisinde gerekli olan durumlarda değişebilme kabiliyetine sahip olma gibi durumlarla varlıklarını daha uzun süre devam ettirebilirler³⁷.

1.5.2. Hazırlık Safhası

Başlangıç evresi olan bu safha terörün en masum gözüktüğü slogan, sızma, toplu gösteriler, propaganda, kışkırtma, üye toplama safhasıdır. Çalışma programları

³⁷ Bayer, E. (2007). Terörist Örgütlerde Örgütsel Öğrenme. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Isparta. S. 62

hazırlanır, kişilerin sempatisini kazanarak gruba dâhil edilmeye başlandığı safhadır. Bu safhada yürütülen bu eylemlerin hukuki olarak yasal olarak tanımlanması mümkün değildir. Çünkü bu faaliyetler çok düşük seviyede eleştiriler konumundadır. Yönetim adına yaşanan aksaklıklar, yanlış icraatlar ve bir takım haksızlıklar seslendirilerek topluma alt seviyede kazandırılan alışkanlık duygusu giderek eleştirilerin ve tepkilerin boyutunun artırılmasına vesile olur. Bu şekilde elde edilen yakınlıkduyar grup sıradan, basit eylemlere yönelirler. Buna örnek olarak Türkiye’de 1965’e kadar olan dönem verilebilir. Bu dönemde silahlı eylemlerden ziyade demokratik faaliyet adı altında faaliyetler yürütülmüştür³⁸.

1.5.3. Örgütlenme Safhası

İl, ilçe, semt sorumlularının, komitelerin tespit edildiği ve faaliyete geçerek legal örgütlenmeler içerisine yasal gösterilerle faaliyetlerin devam ettiği, sivil toplum kuruluşlarının yönetiminin ele geçirilerek örgüt stratejileri doğrultusunda yönlendirildiği safhadır. Eylem Safhası: Fiili olarak terörün başladığı aşamadır. Bu dönemde adam öldürme, kaçırma, suikast, bombalama, uçak kaçırma, rehin alma, silahlı saldırı, baskın, soygun, kanunsuz gösteri yürüyüşleri v.b. suçlar işlenerek anarşinin yaratıldığı aşamadır. Halk desteği sağlamak amacıyla etnik gruplara daha fazla hak ve özgürlük verilmesi talep edilir. Din, dil, ırk ayrılıkları sosyal ekonomik ve kültürel farklılıklar meydana getirilerek mevcut iradeye karşı gelebilecek kişi veya grupların sempatisi ve desteği kazanılmaya çalışılır. Şiddet sonucu, örgüt üyelerinin moralinin sağlanması, halkın korku içinde mevcut otoriteye olan güveninin kaybolması, güvenlik kuvvetlerinin ve halkın moralinin bozulması, otoritenin ve güvenlik kuvvetlerini şiddet kullanmaya tahrik ederek kendilerinin meşru müdafaa yapıyormuş izlenimini vermek amaçlarını güderler³⁹.

³⁸ Balcı, M. (2004). Savaş ve Terör. Umran Dergisi. Sayı 113. Umran Yayıncılık. İstanbul. S. 43

³⁹ Balcı. (2004). A.g.m. S. 43

1.5.4. Eylem Safhası

Fiili olarak terörün yani şiddetin başladığı aşamadır. Bu dönemde adam öldürme, kaçırma, suikast, bombalama, uçak kaçırma, rehin alma, silahlı saldırı, baskın, soygun, kanunsuz gösteri yürüyüşleri, kaçakçılık v.b. suçlar işlenerek anarşinin yaratıldığı aşamadır. Halk desteği sağlamak amacıyla gruplara daha fazla hak ve özgürlük verilmesi talep edilir. Din, dil, ırk, ayrılıkları sosyal ekonomik ve kültürel farklılıklar gündeme getirilerek mevcut iradeye karşı gelebilecek kişi veya grupların güveni ve desteği kazanılmaya çalışılır. Şiddet sonucu, örgüt üyelerinin moralinin sağlanması, halkın korku içinde mevcut yönetime olan güveninin sarsılması, güvenlik kuvvetlerinin ve halkın moralinin bozulması, otoritenin ve güvenlik kuvvetlerini şiddet kullanmaya tahrik ederek kendilerinin meşru müdafaa yapıyormuş izlenimini vermek amaçlarını güderler⁴⁰.

1.5.5. İç Savaş Safhası

Terörden halkı ve güvenlik kuvvetlerini bezdirmek suretiyle, mevcut irade ve sistemi acze düşürmek, ele geçirilmiş güvenli olmayan bölgeler oluşturmak, yönetime alternatifler getirmek, halkı silahlandırmak, bağımsızlık veya toprak talebiyle devleti ele geçirmeye çalışıldığı safhadır. Teröristler kendileri için en uygun bölgede iç savaş ve isyan çıkarmaya çalışırlar⁴¹.

⁴⁰ Balcı. (2004). A.g.m. S. 44

⁴¹ Balcı. (2004). A.g.m. S. 44

BÖLÜM II

HİZBULLAH

2.1. ŞİİLİK VE TARİHSEL GELİŞİMİ

Şia, Arapçada, genel olarak “tarafdar, yardımcı, fırka, bölük” anlamında kullanılmaktadır. Kuran’da da yine bu anlamıyla kullanılmıştır. Terim olarak, Hz. Peygamber’in vefatından sonra Ali b. Talib ve Ehl-i Beytini halifelik için en layık kimseler olarak gören ve onları yasal halifeler kabul eden; Ali’den sonraki halifelerin de mutlaka onun soyundan gelmesi gerektiğine inanmış olan toplulukların ortak adı olmuştur⁴². Başka bir tanımla Hz. Muhammed’den sonra Hz. Ali’nin “nass ve tayinle” halife olduğuna inanan, “imamet”in kıyamete kadar onun soyundan gelecek olan imamlardan olacağını ileri süren ve bu imamların masumiyetine inanan toplulukların ortak adına Şiilik denmektedir⁴³.

Buna göre Hz. Muhammet’ten sonra Hz. Ali insanların en üstünüdür. Onun halifeliği ve imamlığı Allah ve Resülü tarafından farz kılınmıştır. Başta Hz. Ali olmak üzere çocukları da imamete en yakın insanlar durumundadır. Şiiliğin en erken Hz. Hüseyin’in Kербela’da öldürülmesinden sonra siyasi bir temayül olarak kamuoyu oluşturmak açısından müsait bir zemine kavuşmaya başladığını tarihi olaylar göstermektedir. Ali ve oğullarının haklarını aramak ve intikamlarını almak amacıyla girişilen bir takım siyasi olayların nirengi noktasını bu acı olay oluşturmuştur. Çünkü Hz. Hüseyin’in şehit edildiği 680 yılına gelene kadar, Hariciler dışında İslam dünyasında yaşayan Müslümanlar, ne Sünni ne de Şii idiler; onlar sadece Müslümanlardı. Müslümanlar arasında Hariciler katı bir saf İslam

⁴² Onat, H. (1997). Şiiliğin Doğuşu Meselesi. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi Cilt: 36 Sayı: 1, S. 81

⁴³ Şahin M., (2006). Şii Jeopolitiği: İran için Fırsatlar ve Engeller. 1(1), s.40.

savunusu ile radikal İslam ya da militan İslam'ın savunucusu konumunda oldular. Haricilere* göre, Müslüman'ın imama uyması doğru olan bir hareketti, ancak imam yoldan çıkarsa cemaatin de ondan ayrılması gerekirdi.

Hariciler cahil çöl Araplarından oluşur. Sadece günlük konuşma lisanındaki öğrendikleri birtakım ayet ve hadislerin anlamını - o da Arap oldukları için- anlarlar... Hiçbir bilgileri olmadığı gibi, yaşadıkları hayat şartları da onları çok dar kafalı bir hale getirmiştir⁴⁴.

Tüm Müslümanlar Hz. Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğuna inanırken Şia'nın bazı kolları Hz. Ali'nin tanrı olduğuna hatta kendisinin tanrıdan daha yüksekte olduğuna inanmaktadırlar⁴⁵. Bugün Şia inancına göre Ali'den sonra gelen 11 imamın varlıkları kabul edilmektedir. Son imamın kaybolduğu ve Müslüman toplumunu zulümden ve adil olmayan yönetim biçimlerinden kurtarmak amacıyla tekrar döneceği inancı hâkimdir. Son imam Şia inancında El-Mehdi olarak adlandırılmaktadır⁴⁶.

Şia inancına göre İmam ilahi yetkilere sahiptir. Şiilikte imamet, devlet başkanlığı itikadi yani gönülden inanılan bir konudur. Sünniliğe göre, imamet ise itikadi değil, hukuki ve siyasi bir kurum niteliği taşımaktadır. Bir hükümetin gerekliliğine Hariciler inanmamışlardır. Bu sınıflandırma hemen hemen bütün fıkıh ve akaid kitaplarında da doğrulanmaktadır⁴⁷. İmamet esası Şia fırkaları arasında ortak

* Haricilerin büyük çoğunluğunu badiye (çöl) Araplarının teşkil etmesi, aralarında şehirde yaşamış olanların yok denecek kadar az bulunması fevkalade önemlidir. Asırlarca çölün sert ve sade şartlarında göçebe olarak yaşamış olan bedeviler, İslam'ın kentleşme, medeniyetleşme sürecinde ortaya çıkan yeni ihtiyaçları, kurumları, Kur'an ve hadislerin fıkıh gibi, din felsefesi gibi, sosyal bilimler gibi bilgilerle anlaşılabilir derinlikli manalarını bilmiyorlardı. Şehir hayatının zengin karmaşıklığını, devlet kurumunun işlevlerini anlayamamışlar, bunları "İslam'dan uzaklaşma" sanmışlar ve çöl hayatının şiddetini, yine çöl hayatının basitliği içinde sınırlandırdıkları bir din anlayışı uğruna harekete geçirmişlerdir.

⁴⁴ Akyol T., (2000, Nisan). *Hariciler ve Hizbullah*. İstanbul: Doğan Kitapçılık, s.19.

⁴⁵ Netzer A., (2005). "Islam in Iran: Search for Identity", *The Crescent in the East Islam in Asia Major*. (R. Israeli, Ed.), s.70.

⁴⁶ Gresh A., Vidal D. (1991). *Ortadoğu: Mezopotamya'dan Körfez Savaşına*, çev:Hamdi Türe. İstanbul. Alan Yayıncılık, ss. 25-26

⁴⁷ Akyol, (2000). A.g.e. s.157.

noktadır. Düşüncelerine göre İslam dinini yaymak için Cenab-ı Hak Hz. Peygamber'i göndermiş, o da peygamberlik görevini yerine getirmek suretiyle 23 sene süreyle Allah'ın dinini yaymıştır. Bu zaman sürecinde gerçekleştirilen ıslah hareketlerinin O'nun ölümü ile ortadan kalkması Allah'ın hikmetine uygun düşmezdi. Bu nedenle Hz. Peygamber'in çabalarının boşa gitmemesi ve devam etmesi için nübüvvetle eş değer olan bir imamet müessesesi gereklidir. Tüm zamanlar boyunca Hz. Peygamber adına dini konulara çözüm getirecek ve İslam ümmetini yönetecek bir imama duyulan ihtiyaç zorunludur. Bu imamın Hz. Peygamberin soyundan olması gerekmektedir. İmamlar Hz. Peygamberin ilminin koruyucuları olan ve onun gibi masum kimselerdir. Aksi takdirde onların sözlerine güvenilmez⁴⁸.

Hz. Hüseyin'in Kerbela'da şehit edilmesi hemen hemen bütün Müslümanları şüphesiz derinden sarsmış ve üzmüştür. Ali ve oğullarının haklarını aramak ve intikamlarını almak amacıyla girişilen bir takım siyasi olayların mihenk noktası bu acı olay olmuştur. Hem Sünnileri hem de Şii'leri Hz. Hüseyin'in şehit edilmesi derinden etkilemiştir.

Güney Arabistan'da siyasi "şef"lerini yarı tanrı gibi gördükleri, ilahi bir karizma olarak atfedilen "karizmatik şef" geleneği vardı. Hz. Ali'ye ilahi bir karizma atfeden Şii'lerin Hz. Ali'nin Allah tarafından halifelğe atandığını söylemeleriyle onların ilk önce Güney Arabistan'da taraftar bulmalarına ortam sağlamıştır. Sosyal tabakalaşmanın gelişmediği Kuzey Arabistan ise şef anlayışının oluşmadığı, kabilenin "karizmatik topluluk" olduğu bir coğrafya görülmektedir. Hariciler de en çok buralarda, bu kabilelerde kendilerine taraftar bulmuşlardır⁴⁹.

Şiilik 3 ana mezhebe ayrılmıştır. Bunlar;

- Zeydiyye

⁴⁸ İslam Ansiklopedisi. S-Ş, "Şia", s:286

⁴⁹ T. Akyol, (2000). A.g.e. ss.19-157

- İsmailiyye
- Ca'feriyye'dir.

Ca'feriyye mensupları çoğunlukta olduğu için günümüzde Şii denilince de genellikle akla ilk olarak gelen mezhep bu mezheptir. Ca'feriyye ve ya bir diğer adıyla Caferiler, Hz. Muhammed neslinden olmak üzere Ali ile başlayarak devam eden On iki İmam'a, dolayısıyla İmamiyye doktrinine inanan kimselerden oluşmaktadır. Ca'feriyye Mezhebi adını, Altıncı İmam Ca'fer'üs-Sadık'tan alır⁵⁰.

İslam dünyasının muhtelif yerlerinde Şia mevcudu ile ilgili olarak günümüzde kesin bir istatistik bulunmamasına rağmen %7 - %9 arasında bir nüfusa sahip oldukları tahmin edilmektedir. İslam dininin Şii mezhebinin mensupları dünyadaki bir milyar üç yüz milyon Müslüman nüfusun yaklaşık yüz otuz milyonunu oluşturmaktadır. Bu Şii nüfusun yaklaşık 120 milyonu Pakistan ile Lübnan arasındaki bölgede yaşamaktadır⁵¹.

2.2. HİZBULLAH'IN KURULUŞ SÜRECİ

Yüzyıllar boyunca ezilen, modern çağlarda ise ülkenin en yoksul ve yoksun kesimini oluşturan ve hızla radikalleşen Hizbullah, Lübnan Şiilerine dayanarak kuruldu. Ülke sürekli olarak İsrail'in saldırılarına uğramaktaydı ve kuruluş döneminde fiili olarak İsrail'in işgali altında bulunuyordu. Hizbullah'ın kurulduğu dönemlerde İran (Şii) İslam devriminin bölge halkları üzerindeki siyasi etkisi en üst düzeydeydi. Varlık nedenini İslam'dan aldığını ileri süren Hizbullah, İran'ın askeri, siyasi, mali ve iktisadi alanlardaki yoğun desteği ve Suriye'nin de yardımıyla çok kısa bir sürede (İslami Direniş adlı askeri kanadıyla) İsrail'e karşı direniş hareketinin

⁵⁰ Rustamov R., (2004). İran'da İslam, Kimlik ve Dış Politika: Konstrüktivist Bir İnceleme. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilimdalı, Ankara. s.32.

⁵¹ Norton, A. R. (2009). Hizbullah: A Short Story. Princeton University Press. United States of America. P. 50

en etkili örgütü haline gelmiştir. Hizbullah, 1990'lara kadar özellikle askeri yönü öne çıksa da, kuruluşunun hemen ardından toplumsal dayanışma kurumlarını oluşturmaya girişmiş ve bu alanda da geniş bir ilişki ağı yaratmıştır⁵².

Bir yandan tüm Müslümanları (esas olarak Şiileri) etki alanı içine almayı hedefleyen Hizbullah, kendi öz örgütlenmesini de oldukça sıkı ve dar tuttu. Üst yönetimin ağırlığı Hizbullah'ta din adamlarından oluşmaktadır. Orta düzey kadroları ise modern eğitimden geçmiş, şehirli tabakadan gelmektedir⁵³.

Örgütün temellerinin atılmasının tarihi, Seyit Abbas Musavi'nin Necef'ten Lübnan'a, Baalbek'e gelip yerleştiği 1978 yılına kadar gitmektedir. "İslam devriminin zaferinden sonra, Seyyid Abbas El-Musavi, öğrencileri ve diğer önde gelen ulemayla birlikte, yeni ortaya çıkan toplumsal hareketle birleşmek amacıyla "Lübnan Hizbullahı"nı kurdu."⁵⁴

Hizbullah'ın kurucularından olan Şeyh Naim Kasım, örgütün kuruluş sürecine Hizbullah'ı çeşitli yönleriyle tanıtmak amacıyla kaleme aldığı kitabında açıklık getirmektedir⁵⁵. Yine Kasım'ın verdiği bilgilere göre, 1970'lerin sonlarında Lübnanlı İslamcılar EMEL, İslami Komiteler ve bağımsızlar gibi çeşitli gruplara dağılmış halde bulunmaktadır. İslami Komiteler siyasetle doğrudan uğraşmayıp dini, eğitim, ibadet ve kültürel faaliyetlerde bulunmaktayken; siyasi faaliyet gösteren bazı komiteler tam bir ikna ile bazıları da bir geçiş aşaması biçiminde görerek EMEL'de yerini almaktadır. İran'daki İslam devriminin ardından Lübnanlı İslamcılar çok kısa bir sürede "İran İslam Devrimiyle Dayanışma Komiteleri"ni kurup İran'ın yeni yöneticileri ve Humeyni ile ilişkiye geçtiler.

⁵² Muran, A. (2010). Lübnan'daki Dini-Siyasi Bir Hareketin Anatomisi: Hizbullah. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul. S.78

⁵³ Muran. (2010). A.g.e. S. 78

⁵⁴ Alagha, J. E. (2007). Hizbullah: Silahlı Mücadeleden İktidar Partisine. (K. Göksel, Çev.) İstanbul: Doğan Kitap.

⁵⁵ Qassem, N. (2010). Hizbullah: The Story From Within, Arapça'dan İngilizce'ye. (D. Khalil, Trans.) Beyrut, Saqi. Qassem, s.20-23.

1982’da EMEL’de bölünme gerçekleşmiş ve İslami EMEL örgütü Hüseyin Musavi’nin liderliğinde kurulmuştur. Bu örgütün de aralarında bulunduğu İslami gruplar “Lübnan İslami Hareketi”yle ilgili konuları tartışarak yeni oluşturulacak olan örgüte yön verecek şu ilkeleri belirlemişlerdir:

1. Örgütün dayanacağı fikri, itikadi, imani ve ameli temel İslam’dır.
2. İsrail’e karşı direniş, örgütün öncelikli görevidir.
3. Velayet-i fakih’in önderliği ve komutası Peygamberin ve büyük imamların halifesi sıfatıyla kabul edilecektir.

Bu ilkeler doğrultusunda ortak bir metin üzerinde anlaşmaya vardılar ve “Dokuzlar” adını verdikleri dokuz kişiyi içlerinden temsilci atadılar. “Bu dokuz kişinin üçü, Beka bölgesindeki ulema topluluğundan, üçü İslami Komitelerden, üçü de İslami EMEL Hareketi’ndendi”⁵⁶. Metin veli el-fakih olarak kabul edilen Ayetullah Humeyni’ye sunuldu ve kendisinden onay alındı. Metni kabul eden gruplar, mevcut örgütlerini dağıtarak sonradan Hizbullah olarak bilinecek olan yeni örgüte katıldılar* .

Daha sonra Hizbullah’ın “Dokuzlar Meclisi”nde yer alan kurucu üyeleri, “Dokuzların İncelemesi” adlı bir çalışma hazırlamışlar ve bu metinde Hizbullah’ın bir İslami cihat hareketi olarak direnişçi kimliğini vurgulamışlardır. Faaliyetinin ve işleyişinin boyutlarını göstererek örgütün çıkışının “özel bir Lübnanlı, Arap ve İslami

⁵⁶ Qassem N., (2010). Hizbullah: The Story From Within, Arapça’dan İngilizce’ye. (D. Khalil, Trans.) Beyrut, Saqi, s.20-23

* “Mücahitler, liderliğin resmen kabul edilmesinden çok önce Hizbullah ismini kullanmışlardır. Dokuzlar Komisyonu’nun önerdiği ilk isim “Lübnan İslami Hareketi”dir. Ancak daha sonra başka bir grubun bu isim altında faaliyet gösterdiğini öğrenilince ondan vazgeçilmiştir. Başlangıçta partinin ismine fazla önem verilmemiş ve cihadî “İslami Direniş” ismi üzerinde karar kılınmıştır. Bu durum, Şuranın “Hizbullah” adını benimsemesine kadar devam etmiş ve bu da, kamuoyuna Açık Mektup’tan kısa bir süre önce gerçekleşmiştir.” Qassem, a.g.e, s. 87.

bağlam içinde; ideolojik, sosyal, politik ve ekonomik etmenlerin bir birleşimine dayandığı”nı ifade etmişlerdir⁵⁷.

Hizbullah 1982’de kurulmuş olmasına rağmen bir süreliğine kendini gizlemiştir*. Hizbullah lideri Hasan Nasrallah, 1984 yılına kadar “siyasi takiyye” uygulayarak örgütsel varlıklarını açıklamadıklarını söylemiştir⁵⁸.

11 Kasım 1982’de Ahmet Kasir’in Güney Lübnan’daki Sur şehrinde İsrail karargâhının önünde kendisini havaya uçurarak 76 askerin ölmesine, 20 askerin de yaralanmasına neden olduğu eylem Hizbullah’ın ilk eylemidir. O dönemde Hizbullah kuruluşunu ilan etmediği için örgüt adına eylemi üstlenmemiştir; ancak daha sonra her yılın 11 Kasım’ını Ahmet Kasir’in onuruna “Şehadet Günü” olarak kutlamaya devam etmiştir⁵⁹.

Hizbullah’ın kurucuları arasında şu kişilerin olduğu bilinmektedir:

Hüseyin Musevi	Şeyh Subhi Tufeyli
Şeyh Abbas Musevi	Seyit İbrahim Emin
İmad Muğniye	Şeyh Hasan Nasrallah
Şeyh Naim Kasım	Şeyh Muhammed İsmail Halik
Şeyh Züeyhr Kenc	Şeyh Mahir Hammud

⁵⁷ Alagha J. E., (2007). Hizbullah: Silahlı Mücadeleden İktidar Partisine. (K. Göksel, Çev.) İstanbul: Doğan Kitap, s.39.

* Naim Kasım, kitabında kuruluş tarihi olarak 1982’yi dolaylı olarak ifade etmektedir. Kitabının Açık Mektup bölümünde, bu belgenin 16 Şubat 1985 tarihinde kamuoyuna duyurulduğunu yazarken, partinin kuruluşunu bundan 2,5 yıl önceye götürüyor. Bu da, 1982 sonbaharına denk düşmektedir. Bkz. Qassem, a.g.e, s. 107.

⁵⁸ Alagha, 2007, a.g.e, s. 39.

⁵⁹ Alagha, (2007). A.g.e. s.39.

Şeyh Muhammed Yazbek Abd el-Hadi Hamadi⁶⁰.

Kurucular İslami Emel, Davet Partisi (Irak'taki partinin uzantısı), El-Fetih'in İslami kanadı ve Lübnan Komünist Partisi'nden (Abd el-Hadi Hamadi) gelmektedir⁶¹.

2.3. AMAÇLAR, POLİTİKALAR VE İDEOLOJİ

Şii toplum içindeki “alim ile bağluları” ilişkisi ve alimler arası ilişkiler doğrudan Hizbullah'ın içine yansımaktadır:

Ulemalar arasındaki ilişkiler, resmîyette belirlenmemiş olmalarına rağmen saygıya dayanan oldukça karmaşık ilişkilerdir. Ulemanın bir güç birliği oluşturmasıyla, Hizbullah doğdu. Her alim kendisine tabi olan bağlularıyla dayanışmaya katılıyordu. Militanların tümünü kitlesel olarak ve doğrudan yönetebilmek amacıyla bu bağlılıkları kırmak için hareketin İranlı öncüleri, oldukça çaba harcadılar, ancak sadece kısmi bir başarı elde edebildiler. Kişisel olarak Hizbullah'a üye olmuş olanların bile buraya, Lübnan'da bağli oldukları Şii alim aracılığıyla gelmiş olmaları kuvvetle muhtemeldir. Şii dünyasının daha yüksek mertebelerine kadar yükselen bu ilişkiler ağı, Hizbullah içerisinde yüzeysel olmayan yeterli bir yapının oluşmasını sağlamaktadır. Bu yapı örgüt içi disiplinin sağlanmasını, yukarıdan gelen emirlerin daha net yürürlüğe konabilmesini ve yardımların toplanabilmesini sağlamaktadır⁶².

⁶⁰ Hamzeh, Ahmad Nizar, (1997) “Islamism in Lebanon: A Guide”, Middle East Review of International Affairs, C:I, sy. 3, Eylül, (çevrimiçi) <http://meria.idc.ac.il/journal/1997/issue3>.

⁶¹ Hamzeh A. N., (1997) “Islamism in Lebanon: A Guide”, Middle East Review of International Affairs, C:I, sy. 3, Eylül, (çevrimiçi) <http://meria.idc.ac.il/journal/1997/issue3>.

⁶² Kramer, M., (1992), “Hizbullah'ın Moral Mantiğı”, çev. İbrahim Turhan, Dünya ve İslam, s.y. 11, Yaz, s. 97-120.

Hizbullah'ın referans aldığı kaynak kendi söylemleri içerisinde İslam olmasının yanında özellikle kuruluşunda ifade edilen söylemlere bakıldığında İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde İsrail'in kuruluşuyla başlayan sürecin kaynakları yorumlamalarına önemli ölçüde tesir ettiği görülmektedir. Her ne kadar bazıları kuruluşunu 1985 yılında yayımladıkları açık mektuba dayandırsalar da öncesinde de var olduğu ve yapılandığına dair görüşler yaygındır⁶³. Bu örgütün o yıllarda kendini dayandığı kitlelere bakıldığında her terörist organizasyonun doğasında olduğu gibi toplumun ezilmiş kesimleri hedef kitle olarak belirlendiği görülmektedir. Bu insanların manipülasyonunu esas alan anlayış içerisinde önemli amaçlardan biri olan İslam'ın öngördüğünü düşündükleri sistemin toplum içine yerleşmesi için uluslararası şiddete başvurmuşlardır. Bu şekliyle ümmeti bir çatı altında toplamayı hedef edinen terörist organizasyonlar içerisinde Hizbullah özeline bakıldığında, kuruluşunda İran devriminin önemli ölçüde etkilerinin olduğu gözlemlenmektedir. Bu noktada şunu da izah etmek gerekmektedir ki meselenin siyasi yönüne bakıldığında Hizbullah'ın kuruluşuna yardım eden İran'ın tek amacı dini bir motivasyon ile ümmete bir yol açmak değildi. Bunun yanında bölgede Suudi Arabistan ile önemli ölçüde nüfuz mücadeleleri bulunmaktaydı. Çünkü bir noktada selefi akımın temsilcisi olan Suudilerle ideolojik farklılıkları kayda değer nitelik arz etmekteydi. Bu noktada Humeyni rejimi için bu ideolojiyi yaymak noktasında Lübnan birtakım fırsatlar sunmaktaydı. Şöyle ki radikal anlayışlara yönelme potansiyel olmanın ötesinde bölgedeki İsrail faktörüyle beraber etkinlik halinde bulunmaktaydı ve de bu durum kullanılmaya müsait bir tabiat arz etmekteydi. Böylece İran kendi güdümünde bir Hizbullah'ın oluşumunun önünü açacaktır⁶⁴.

Kuruluşunu takip eden yıllarda Hizbullah'ın ideolojisini dört temel noktada toplamak mümkündür:

⁶³ Alagha, J., (2006). Shifts in Hizbullah's Ideology: Religious Ideology, Political Ideology and Political Program, Amsterdam University Press, Amsterdam, NLD. P. 36

⁶⁴ Chaliand, G., & Blin, A. (Eds.). (2007). The history of terrorism: from antiquity to al Qaeda. Univ of California Press. P. 255-256

- 1) İslam Düzeni
- 2) ABD'ye karşı tutum ve politik duruş
- 3) İsrail'e karşı tutum ve politik duruş
- 4) Lübnan'daki Hristiyan topluma bakış ve onlarla işbirliği⁶⁵

Öncelikle Humeyni İran'ından etkilenmiş olan bu hareket, tıpkı İran Şii anlayışında olduğu gibi Allah'ın hakimiyetini toplumda etkin kılmak temel bir ideolojik motivasyon aracı olmuştur. Allah'ın hakimiyetini sağlamanın yolu da onun İslam dini yoluyla ortaya koyduğu emirleri topluma hakim kılmaktır. İslam içindeki bütün emir ve nehiylerin kaynağı Kuran'dır ve dolayısıyla da bütün otoritelerin kaynağını teşkil etmektedir. Bu noktada da Velayet-i Fakih denen Şii kurum da itaat edilmesi gereken bir otorite konumundadır. Bu kurumun dini bir otorite olmanın yanında aynı zamanda elitist bir duruşu da vardır. Bu noktada imam olan kişi Allah'ın yolunda giden ve bütün dini ilimlere vukufiyeti olan masum bir kişidir ve itaat edilmesi zorunludur, hatta şeriatın olmazsa olmazıdır. Böylece Şii İslam içerisinde dini otoritelere özel bir yer ayrılmış olmaktadır. Bütün bunların da ötesinde dinin yorumlanması olan tevil işini de bu kişi yapacaktır. Burada şu noktanın da altını çizmek gerekmektedir ki İslam içerisinde ortaya çıkmış birçok mezhep ve anlayış içerisinde siyasete bakışta önemli farklılaşmalar hep olmuştur. Ancak Şii İslam'ı ve onu temsil eden İran ve Hizbullah içerisinde din ve siyaseti birbirinden ayırmak oldukça zordur⁶⁶.

Şiilik ve Hizbullah ideolojisi içerisinde özellikle çok önemli bir yere sahip olan diğer bir kavram ise cihattır. Ancak şunu da belirtmek gerekmektedir ki bu kavram sadece Şiiliğin kullanımında ve terminolojisinde olan bir durum arz etmemektedir. İslam adına ortaya çıkmış bütün akımlarda görülmüş olmasına

⁶⁵ Harik, J. P. (2005) Hezbollah: The Changing Face of Terrorism, 2nd ed, London: I.B. Tauris. P. 43

⁶⁶ Hamzeh, A. N. (2004). In the path of Hizbullah. Syracuse University Press.P. 29

rağmen, her birinin yorumlaması farklı olmuştur. Çünkü temel anlamı itibariyle gayret etmek olan bu terim, her anlayışın içinde bulunduğu şartlara göre anlam kazanmıştır. Ancak özellikle Şii ve Selefi akımlarda kaba bir mücadele anlamı içerisinde ele alınmış olup, müntesiplerini yönlendirme ve provoke etme noktasında çok kullanışlı bir halde bulunmaktadır. Özellikle de cihat ile ilgili hadis ve ayetleri yorumlamaları kendi anlayışlarına göre olmuştur denilebilir. Örneğin “Cennet kılıçların gölgesi altındadır.” şeklinde Buhari’de geçen Hadis-i Şerifi slogan haline getirmişlerdir⁶⁷. Ancak referans gösterilen kaynak bu sözü hadis olarak değil de Kuran’daki bir ayet olarak ifade etmiş ve bu noktada yanılmıştır. Bu hadisi bir slogan olarak kullanıp müntesiplerini provoke ederken, diğer taraftan bu sözleri yorumlamayla ilgili önemli problemlerinin olduğunu da ifade etmek gerekmektedir. Çünkü bu hadisin tamamı şu şekildedir: "Ey insanlar! Düşmanla karşılaşmayı istemeyin. Allah'tan afiyet dileyin. Onlarla karşılaştığınızda ise, sabredin. Bilin ki Cennet kılıçların gölgesi altındadır." (Buhari, Cihad, 22)⁶⁸

Görüldüğü üzere buradaki anlam örgüsü radikal akımların anladığından çok farklı şeyler ifade etmektedir. Öncelikle onlarla karşılaşp mücadele etmeyi istememelerini salık vermektedir ki bunun da afiyet hali olduğu üzere bir vurgu vardır. Ayrıca bu durumu şu şekilde de yorumlamak mümkündür: O zamanda İslam’a özellikle yeni giren insanlarda düşmanla mücadele etme noktasında bir heyecan bulunmaktaydı. Bunun en çarpıcı örneklerinden birisi de Uhut Savaşına çıkarken gençlerin meydan savaşı konusunda ısrarları Hz. Peygamberi, kendi niyeti savunma savaşı olmasına rağmen, meydan savaşı yapmaya sevk etmiştir. İşte bu şekilde heyecanları üst seviyede olan insanları hayatın normaline çekmek noktasında karşılaşmamayı arzu etmeyi tavsiye etmiş, ancak karşılaşma durumunda ise o durumun gerektirdiği bir şecaat olarak kaçmamayı ve savaşmayı uygun görmüş, hatta cennet kılıçların gölgesindedir derken orada gösterilecek kahramanlığın cennete götüreceği bir sebep olduğunu ifade etmiştir. İşte böylesine bir hadisin baş tarafını

⁶⁷ Chaliand, & Blin (2007). A.g.e. S. 257

⁶⁸ <http://www.koprudergisi.com/index.asp?Bolum=EskiSayilar&Goster=Yazi&YaziNo=762>

almayıp sonunu bir slogan olarak kullanmaları, aslında bir noktada kendilerinde olan hissiyata uygun düşecek şekilde dini kaynakları yormaya çalıştıkları izlenimini uyandırmaktadır⁶⁹.

Hizbullah'ın 1985 yılında yayımladığı “açık mektup” bir noktada kendilerinin manifestosu hükmündeydi. Bu mektubun ilk paragrafı Allah'ın muzaffer kıldığı fakih olan Humeyni'ye olan bağlılık ifade edilmekte, böylece Şiilik yönleri öncelikle vurgulanmaktaydı⁷⁰. Ayrıca ilk etapta kendilerini herhangi bir politik yapılanma olarak adlandırmamış olan bu organizasyon, kendilerini bütün bir Müslüman dünyasıyla ilintili görmekte idiler. Kendilerinin asıl savaş verecekleri insanlar ise Afganistan'da, Irak'ta, Filipinler'de ve dünyanın başka yerlerinde Müslümanlara karşı duran herkeşir şeklinde ifade etmişlerdir. Kur'an, sünnet ve fakihin bu kaynaklara bağlı kalarak tanımladığı kuralların hepsi bu grupların taklit etmesi için bir kaynaktır. Ayrıca verecekleri savaşın da kutsal bir savaş olduğunu ifade etmişler, bir topluluk olarak gerekli olması durumunda fakihin verdiği misyonları yerine getirme noktasında tereddüt etmeyeceklerini söylemişlerdir⁷¹.

Yukarıda da bahsi geçtiği üzere Hizbullah örgütü, 4 temel konu üzerinden ideolojisi noktasında ele alınabilir. Bunlardan birincisi olan İslami kaynaklar ve bunları yorumlama şekli Şii İslam'a uygun düşecek şekilde yapılırken, diğer taraftan Amerika Birleşik Devletleri ve İsrail'e karşı bir tutum ve politika içerisine girmişlerdir. Amerika'nın kendi topraklarına kendi egemenliğini yerel unsurlar üzerinden kurmaya çalışmasını sert bir dille eleştirmiş ve Amerika'yı kibirli olarak nitelmiştir. Amerika'ya karşı kullandığı bu dil, aslında bir noktada dini referanslarla güçlendirilmekteydi. Örneğin kendilerine karşı ABD yanında olanları ve ABD'yi yine kibirli manasına gelen “müstekbirin” şeklinde nitelerken, kendileri de ezilen zayıflar manasına gelen “mustazafin” kavramlarıyla ifade etmekteydiler. Özellikle

⁶⁹ Aslan, R. (2014). İstişarenin Önemi ve Hazreti Peygamberin Uygulamalarından Örnekler. Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Cilt 2. Sayı 1. S. 231

⁷⁰ <http://www.cfr.org/terrorist-organizations-and-networks/open-letter-hizballah-program/p30967>

⁷¹ <http://www.cfr.org/terrorist-organizations-and-networks/open-letter-hizballah-program/p30967>

bu iki ifadenin, Hizbullah'ın 1980'ler boyunca kullandığı retoriklerine iyice yerleştiği görülmektedir⁷².

Bunun yanında İsrail'e de değinen bu mektup, İsrail'in bölgede yaptığı haksız eylemleri ve Müslüman toprakları üzerine yerleşmesini bir sorunsal haline getirerek bundan sonra İsrail'e karşı da cephe alınacağını ifade etmiştir. Bunun yanında özellikle İsrail ile koordinasyon içerisinde olduğunu düşündükleri falanjist parti üyelerini kendi çocuklarını öldürmekle suçlamış ve bunlara karşı harekete geçileceğini duyurmuştur. Burada bahsi geçen falanjist parti, her ne kadar seküler eğilimli görünse de daha çok ülkedeki Hristiyanlar olan Marunîler tarafından yönlendirildiği bilinmektedir. Burada ilgi çeken bir nokta ise, Lübnan içerisinde bulunan başka Hristiyanları da koruma hedefini bu mektupta Hizbullah'ın yerleştirmesidir. Buradan da çıkarılacak sonuç şudur ki her ne kadar kendilerini Müslüman ümmetinin içinde sayıp onun problemlerine iyi geliyor görünseler de diğer taraftan ezildiğini düşündükleri diğer Hristiyan unsurlara da koruyuculuk ve kollayıcılık noktasında kucak açmışlardır. Bu noktada ise kendilerini meşrulaştırmak adına sadece Müslümanları değil, ezilen bütün unsurları koruduklarını söyleyecek bir retorik üretilmişlerdir.

Bu noktada amaçlarını şu şekilde ifade etmişlerdir:

- a) Amerika'yı, Fransa'yı ve onların müttefikleri olan devletleri oradan kovmak ve toprakları üzerinde olası bir sömürge yapılanmasını durdurmak
- b) Falanjist partinin gücüne boyun eğdirmek ve işledikleri suçlardan dolayı onları hukukun karşısında yargılamak
- c) Kendi çocuklarına kendi geleceğini belirleme hakkını kazandırmak ve arzuladıkları özgürlük içerisinde yaşamalarına ön ayak olmak⁷³.

⁷² Alagha. (2006). A.g.e. P. 119

Bu noktada özellikle vurguladıkları bir nokta da şurasıdır ki bütün bu problemleri aşacak ve arzulanan geleceği sağlayacak olan tek şey İslami bir rejimin o topraklarda kurulması ve böylece bir daha olması muhtemel bu olayların önünü kesmesidir.

Bunun yanında adı geçen mektupta kendi amaçlarını ve düşmanlarını ifade ettikten sonra kendi dostları olarak yeryüzünde ezilen herkesi bu kategoriye koymuşlar ve onlara da seslenerek onlarla aynı duyguları paylaştıklarını ve aynı fikirde olduklarını ifade etmişlerdir. Sonrasında ise Amerika'nın hegemonyasına kendi topraklarında son vereceklerini, sırtlarında bir yük olarak bulunan İsrail'in bu toprakları işgal etmesine engel olacaklarını ve falanjist partinin hegemonya kurma heves ve isteklerine son vereceklerini bildirmişlerdir.

Tuttukları yol itibariyle kendilerine dost saydıkları insanlardan birtakım noktalarda farklılıkları olabileceğini ifade ederek bunların çok küçük farklar olduğunu ve asıl olan büyük dizaynda ortaklaştıklarını ve bu noktada işbirliğini güçlendirmeleri gerektiğini ifade etmişlerdir.

Bir ümmet bilinciyle İslam'ın mesajını bütün ezilmiş halklara götürmek istediklerini ifade etmişler ve bu manada adalet barış ve sükûnetin bütün dünyada hakim olmasını temenni etmişlerdir. Bu yüzden hiç kimsenin üzerine İslam'ı empoze etmek gibi bir heveslerin olmadığını ve bu noktada başkalarının da kendileri üzerinde bir şeyleri empoze etmeye çalışmalarının yanlış olduğunu ifade etmişlerdir. İslam'ın Lübnan'da hükümrân olması gibi bir dertlerinin olmadığını, ancak bu noktada Marunîlerin böyle bir amaç güttüğünü ifade etmişlerdir. Bu noktada iki şey çok ciddi muhalefet ettiklerini ifade etmişlerdir.

1) Lübnan'da o gün itibariyle hüküm süren kibirli rejimi küçük değişikliklerle düzeltmenin imkanı olmadığını ve radikal bir değişikliğe gitmek gerektiğini

⁷³ <http://www.cfr.org/terrorist-organizations-and-networks/open-letter-hizballah-program/p30967>

2) Emperyalist dünyanın İslam'a düşman olduğu söylemişlerdir⁷⁴.

Mevcut sistem içerisinde reform adı altında yapılabilecek herhangi bir şeyin sadece sistemin işine yarayacağını ve baskı altına alınmış kitlelere herhangi bir faydası olmadığını ifade etmişler, bu noktada olması gereken şeyin bütün bir anayasayı köklü değişikliklere tabi tutarak rejim içinde önemli değişiklikler yapmanın gerekli olduğunu söylemişlerdir. Ayrıca önüne sürülecek olan bu değişikliklerin rejimin ortaya koyduğu sınırlar içerisinde yapılacak olması da yine aynı şekilde mevcut rejimin işine yarayacaktır. Mevcut rejimin elinde bulunduranların ülkedeki Hristiyanlara sükûnet ve huzur getiremeyeceğini ve Marunîlerin fikirlerini asabiye üzerine kurduklarını ve kendilerine bir ayrıcalık yaratma peşinde olduklarını ifade etmişlerdir. Bunun da ötesinde dış güçlerle önemli ölçüde işbirliği içinde olduklarını ve nihayetinde eskimiş bir düşünce olan asabiye fikrinin ülkeye hiçbir şekilde sükûnet getiremeyeceğini ve Hristiyanların yanında diğer topluluklarında zararına olduğunu ifade etmişlerdir.

Sonrasında ülke içinde yaşamakta olan Hristiyanlara da seslenen bu mektup, onlara yeryüzünde Allah'tan daha adaletli bir şekilde hükmedecek başka birisi var mı şeklinde bir soru yönelmektedir. Hemen akabinde de bu adaleti sağlamak için yeryüzüne birbiri ardına peygamberler gönderdiğini ve onların insanlar üzerinde koyduğu hükümlerle bu adet düzeni sağlamaya çalıştığını ifade etmiştir. Ayrıca bu mektubun kullandığı dilden anlaşılmaktadır ki Hristiyan toplumu Hizbullah'a karşı birtakım propaganda faaliyetleri ile şekillendirilmeye çalışılmaktadır. Çünkü o mektupta Hristiyanlara seslenirken, eğer onlara karşı herhangi bir intikam duygusu içerisinde olduklarına dair bir yanlış yönlendirmeler varsa böylesi korkular yersizdir ve aynı zamanda hiçbir şekilde söylendiği şekilde ortaya çıkmamışlardır şeklinde ifadeler bulunmaktadır. İçlerinde barış taraftarı olanlarla huzur içinde ve onları rahatsız etmeden beraberce yaşayacaklarını söylemektedirler.

⁷⁴ <http://www.cfr.org/terrorist-organizations-and-networks/open-letter-hizballah-program/p30967>

Hristiyanlar için herhangi bir kötü düşünce içerisinde olmadıklarını ve onları İslam'a davet ettiklerini ifade ettikten sonra, kabul etmemeleri durumunda sadece İslam'a karşı herhangi bir düşmanlıkları olmaması durumunda beraberce yaşayabileceklerini ifade etmişlerdir. Kendilerini İslâm'a açmaları durumunda bu tarafta ve öbür dünyada huzur içinde yaşayacaklarını ve bu davetlerine olumlu cevap beklediklerini söyledikten sonra onları fanatik bir yaşamdan uzak olmaya çağırmaktadırlar. Bunun da ötesinde bu davetlerini sadece Lübnan'ın içerisinde bulunan Hristiyanlara değil yeryüzünde baskı gören ve Müslüman olmayan bütün topluluklara yaptıklarını da deklere etmişlerdir. Ayrıca İslam'ın da reddetmiş olduğu bütün fanatik anlayışları onlarında reddetmesini istemişlerdir.

İsrail'i adeta Amerika Birleşik Devletleri'nin İslam dünyasındaki ileri bir karakolu olarak adlandıran bu mektup, İsrail'in nefret edilen bir düşman olduğunu ve hak ettiklerini bulana kadar onlarla savaşılacağını çok açık bir dille ifade etmişlerdir. İsrail'in o topraklarda çok büyük bir tehdit olduğunu ve Filistin'den başlayarak bütün bölgeye dağılma isteğinin olduğunu ifade ettikten sonra kendilerinin de gerçek amacının bu Siyonist düşünce ile yok olana kadar savaşmak olduğunu belirtmişlerdir. Bu yüzden İsrail ile herhangi bir anlaşma ateşkes ve herhangi bir konuda uyum içinde olmak gibi bir durumun söz konusu olmadığı beyan edilmiştir. Bu manada İsrail ile herhangi bir müzakere planlarının olmadığını ve müzakereye kalkışanların da kendilerinin düşmanı olduklarını belirtmişlerdir. Bu yüzden Camp David anlaşmalarına, aracılık yapıp teklif sunmuş olanların hepsine karşı olduklarını açıkça ifade etmişlerdir⁷⁵.

Burada İsrail ile herhangi bir uzlaşma veya müzakereye girilmeyeceğini beyan etmeleri, 1967 öncesi ulusalcı Arap söylemini bırakmadıklarını göstermektedir. Arap devletleri bu konuda çok değişmiş olmasına rağmen,

⁷⁵ <http://www.cfr.org/terrorist-organizations-and-networks/open-letter-hizballah-program/p30967>

kendilerinin bu noktada kırmızı çizgilerinin hala devam ettiğini bu mektupla beraber ifade etmişlerdir⁷⁶.

1990'ların başından itibaren Hizbullah köklü bir dönüşüm sürecine girmiştir. Politikada alabildiğine esnek bir çizgiye girerken, politikasının zeminini oluşturan ideolojisinde de bir takım değişiklikler gerçekleşmiştir.

1990'ların başında adeta bir dönüm noktasına gelen Hizbullah ya siyasi sisteme toptan cephe almaya devam edecek, her türlü politik uzlaşmayı şiddetle reddedecek ve bu durumda tecrit olup tüm Lübnanlı politik güçlerin hedef tahtasına yerleşecek ya da yok olmayla yüzleşme noktasına gelecektir. Hizbullah da seçimler yoluyla politik sisteme katılacak ve var olan gücünü yeni ittifaklarla koruyup daha da güçlendirmeye çalışacaktır. Ancak bu kararı alırken beraberinde pek çok etken de rol oynayacaktır. Bunların başında İran gelir. Bir diğeri, Hizbullah'ın kazandığı geniş kitle tabanı ile dayandığı sınıfların çıkarları olmaktadır.

Sonuçta Hizbullah, stratejik bir karar vererek 1992 seçimlerine katılmayı kararlaştırmıştır. Böylece köklü bir dönüşüm süreci başlamış ancak bu karar kolay verilmemiştir ve elbette bazı bedelleri olacaktır⁷⁷.

Bunun yanında Lübnan'ın içinde de köklü politik değişiklikler birbiri ardına sükün etmekte ve çatışma ortamı yavaş yavaş sona ermekte idi. Bunun en önemli göstergesi 1990 yılının Temmuz ve Ağustos aylarında kabul edilen yeni anayasa ile Hristiyan ve Müslümanların temsil oranları eşitlenmiş, meclisteki sandalye sayısı 99'dan 108'e çıkarılmıştır. Anlaşmaya göre bütün milisler dağıtılmış ve silahlar Lübnan ordusuna teslim edilmiştir. 1990 yılının kasım ayına gelindiğinde ise ülkede 16 yıldır devam eden iç savaş bitmiş ve Hizbullah ile EMEL arasındaki çatışma ortamı da Suriye ve İran'ın araya girmesi ile son bulmuştur. Hizbullah, yapılan Taif

⁷⁶ Elçi I. H., (2010). Lübnan Hizbullahı'nın Dönüşüm Süreci. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s. 4

⁷⁷ Elçi (2010). A.g.e. s.89-90.

anlaşmasını sadece güvenlik boyutuyla kabul etmiş, politik boyutunun herhangi bir şey getirmeyeceği kanaatinde olmuştur. Ancak burada Hizbullah ile Lübnan devleti arasında varılan anlaşma neticesinde Hizbullah'ın askeri kanadı Lübnan devleti tarafından yasal bir direniş hareketi olarak kabul edilmiş, buna karşılık Hizbullah İsrail'e karşı direnişin olmadığı yerlerde üniforma giymeme ve silah taşımama şartlarını kabul etmiştir. En nihayetinde Hizbullah'ın bu anlaşmayı kabul ettiği söylenebilir⁷⁸.

1991 yılına gelindiğinde ise Hizbullah, ikinci kurultayını mayıs ayında gerçekleştirerek burada Hristiyanlarla olacak diyalogun hangi şartlar dahilinde olması gerektiğini ortaya koymuşlardır. İşte bu kurultayda infitah politikası olarak adlandırılan yeni bir diyalog ve katılım sürecine girilmiştir. Bundan sonra Hizbullah'ın söylemlerinde çoğulcu ve katılımcı bir dil dikkat çekmektedir. Partiyi bu tip değişiklikleri eşiğine getiren önemli sebeplerden bir tanesi de 1989 yılında Humeyni'nin ölümü ile beraber, artık Lübnan'ı islâmileştirmekten öte, ülkedeki mevcut sisteme uyum sağlamayı gerekli görmeleridir. Bundan sonra başka gruplara da yardım eli uzatmaya çalışan ve barış taraftarı olduğunu gösteren bir politik parti olarak hizmet verme amacında olmuştur⁷⁹.

1992 yılına gelindiğinde ise ülkede yapılan seçimlere katılan Hizbullah seçim programında şu konulara yer vermiştir:

- 1) Lübnan'ın Siyonist işgalden kurtarılması
- 2) Irkçı politikalara son verilmesi
- 3) Meclis'te toplumsal temsilin daha adil olabilmesi için kanunların yeniden yapılması

⁷⁸ Işıtan R., (2008). Terörizm, İslamcılık ve Hizbullah. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Uluslararası İlişkiler Programı. Yayınlanmamış yüksek Lisans Tezi. Trabzon. S. 82

⁷⁹ Işıtan. (2008). A.g.e. S. 83

- 4) Politik özgürlüklerin sağlanması ve medyaya daha çok özgürlük verilmesi
- 5) İç savaşta göç eden herkese tekrardan eski yerlerine dönmesi
- 6) İdarede, eğitimde, sosyal ve kültürel alanlarda reformunun yapılması⁸⁰.

Hizbullah'ın bundan sonraki seçimlerde ortaya koyduğu programların hepsinde İsrail ile mücadele, İsrail işgaline karşı direnme hep var olagelmıştır. Bunun yanında toplumsal barış ve uzlaşma ve diğer gruplarla olan işbirliği önemle vurgulanmış, yapılması gereken reformlara bütün seçim programlarında değinilmiştir. Bunun yanında infitah politikasının gereği olarak Sünni ve Hristiyanlardan da kendi içinde milletvekili seçtirmiştir.

1992 yılının aralık ayında adı geçen infitah politikalarının gereği olarak Hizbullah temsilcileri ve Maruni başpiskoposu arasında görüşmeler olmuş, bununla beraber yeni diyalog kapıları açılmaya çalışılmıştır. Ancak bunu yaparken Hizbullah'ın özellikle üzerinde durduğu başka bir mesele vardı ki o da falanjistler ve onlar gibi İsrail ile bağlantı içerisinde olanlarla herhangi bir şekilde diyalog yapılmayacağıydı. Bundan sonra Hizbullah, farklılıklara saygı duymak gerektiğini ve barış içerisinde yaşamak için Lübnan'ın bütün vatandaşlara ait olduğunu kabul etmek gerektiğini ifade etmiştir. Bunun yanında 1994 yılının kasım ayında açık mektup olarak bilinen eski manifestolarının artık yeni Lübnan şartlarına uymadığını ve bir takım değişikliklere gitmek gerektiğini ifade etmişlerdir. Özellikle bu mektubun artık Hizbullah için temel bir kaynak olmadığını ifade etmek içinde buldukları önemli değişikliklerinde bir noktada ifadesi niteliğindedir⁸¹.

2002 yılına gelindiğinde ise açık mektup meselesi tekrar gündeme gelmiş ve burada yer alan İsrail'e karşı direnişin temel hareket noktaları olduğunu ve bundan vazgeçmelerinin mümkün olmadığını belirtmişlerdir. Temel noktada herhangi bir

⁸⁰ Işıtan. (2008). A.g.e. S. 85

⁸¹ Işıtan. (2008). A.g.e. S. 86

değişiklik olmamasına rağmen, Lübnan'ın değişen şartları içerisinde kendilerinin de değişmesi gerektiğini ifade etmişler ve bu noktada bazı düşüncelerini gözden geçirmişlerdir. Bunun yanında Fransa'nın kendilerine karşı eski tutumu değiştirdiğini, dolayısıyla da kendilerinin de Fransa'ya karşı değişmeleri gerektiğini ifade etmişlerdir. Ancak Amerika Birleşik Devletleri'nin büyük şeytan, İsrail'in ise küçük şeytan olduğunu yine vurgulamışlardır⁸².

2.4. HİZBULLAH'IN TERÖR EYLEMLERİ

Hizbullah örgütü, batılı ülkeleri hedef alan ilk saldırısını yine kendisinin kurduğu İslami Cihat adlı bir örgülle gerçekleştirmiş ve 24 Mayıs 1982'de Beyrut'taki Fransız büyükelçiliğini bombalamıştır⁸³.

ABD'nin Beyrut Büyükelçiliğine 18 Nisan 1983'te bir intihar saldırısı düzenlendi. Saldırıda 63 kişi öldü. Lübnan'daki çok uluslu güç içinde yer alan ABD ve Fransız askerlerine yönelik olarak 23 Ekim'de çifte saldırı gerçekleştirilen saldırıda 241 Amerikan, 58 Fransız askeri öldürüldü. Bu eylemi üstlenen örgüt İslami Cihat örgütü oldu. Bu saldırıların ardından ABD ve diğer çok uluslu güç üyesi yabancı askerler Lübnan'ı terk etmek zorunda kaldı.

Onlarca Batılı, 1980'lerin ortalarında Lübnan'da rehin alındı. Eylemleri gerçekleştirenler, İsrail ve diğer ülkelerdeki Lübnanlı tutukluların salıverilmesi ve İran'ın Batı bankalarında bloke edilen varlıklarının serbest bırakılması gibi çeşitli taleplerde bulunuyorlardı. TWA uçağını kaçırılanlar da 1985 yılında İsrail'deki tutukluların bırakılmasını talep etmişlerdi.

Eylemlerin Hizbullah tarafından, ya da en azından onunla bağlantılı gruplar tarafından yapıldığına dair Batılı ülkeler, İsrail ve ABD'de güçlü kuşkular vardır. Bu

⁸² Işıtan (2008). A.g.e. S. 91

⁸³ Erdin M. (2002). Hizbullah ve Hamas , 2. Baskı. İstanbul:Kastay Yayınevi. S. 36

eylemleri üstlenmeyen Hizbullah, dahası kendilerinin yapmadığına dair açıklamalarda bulunmuştur. Yine de bu eylemleri kınamadığı gibi, haklı ve doğru eylemler olduğunu belirtmekten geri kalmamıştır. Rehin almalar ve uçak kaçırma eylemlerinde sorunun anlaşmayla çözülmesi için arabuluculuk yapmıştır. İsrail'in elindeki çok sayıda tutuklu bu eylemler sonucunda serbest bırakılmıştır. Hizbullah Genel Sekreteri Nasrallah İslami Cihat hakkında "Hizbullah'tan başka, İslami Cihat adlı bir örgüt vardı. Samimi mücahitlerden oluşuyordu. ABD deniz piyadelerine ve Fransız askerlerine karşı operasyonlar gerçekleştirdiler ve Batılıları kaçırdılar. Bu örgütün hala var olup olmadığını bilmek için araştırma yapmamız gerekir." Demektedir⁸⁴.

İslami Cihat Hizbullah'ın 1980'lerde faaliyet yürüten istihbarat aracının ana organı olmakla birlikte Hizbullah bu örgütle ilişkisini reddetmektedir. İslami Cihat'ın beyin ekibi olarak Batılı devletler İmad Muğniye ve Abdülhadi Hamadeh'i işaret etmekte olup her ikisi de Hizbullah'ın kurucularından ve komutanlarındandır⁸⁵. 2008 yılında İmad Muğniye Şam'da -muhtemelen İsrail ajanlarının düzenlediği- bir suikastla öldürülmüştür.

Hizbullah'ın seçim programlarına bakıldığında⁸⁶ işçi sınıfı kavramı şöyle dursun, genel anlamıyla çalışanların hemen hemen hiçbir talebinin, çalışma koşullarını düzeltmeye, ücretleri arttırmaya yönelik hiçbir düzenlemenin yer almadığı görülüyor. Eğitimli orta sınıfın ve burjuvazinin sınıfsal çıkarlarına denk denk gelen talepler ve düzenleme vaatleri bu programlarda yer alıyor. Hizbullah'ın ideolojik-politik söyleminde "ezilenler/müstezafın" ve "yoksunlar" çok geniş yer tuttuğu halde, Hizbullah bu tabakanın sınıfsal konumunu görmezden gelmektedir. Bu halkçı/emekçi taban Hizbullah'ı zaman zaman işçi ve emekçiler lehine harekete geçmeye yönlendirse de, azınlıkta kalan Şii burjuvazinin parasal gücü ve statüsüyle

⁸⁴ Hasan Hasrallah ile röportaj, Al-Wasat, 18 Mart 1996, 3, akt. Hamzeh, a.g.e, s. 74

⁸⁵ Hamzeh A.N., (1997, Eylül). "Islamism in Lebanon: A Guide", Middle East Review of International Affairs. 1(3). Retrieved from <http://meria.idc.ac.il/journal/1997/issue3>.

⁸⁶ Alagha'nın adı geçen kitabında bu programların Türkçe çevirisi bulunmaktadır.

Hizbullah'ın politikalarını daha fazla etkileyebildiği söylenebilmektedir. Şii burjuvazi Hizbullah'ın radikalizmini de törpüleme gayreti içindedir. Norton bu durumu şöyle anlatıyor:

Hizbullah seçmenlerinin tutum ve arzularına karşı duyarlı olduğunu göstermiştir. Bu seçmen kitlesi, genişleyen Şii orta sınıfının önemli bir parçasını da içermektedir ki bu kesim EMEL hareketine ve onun yozlaşmasına karşı daha fazla kuşkucu hale gelmiş ve Hizbullah'ın görece değişen dürüstlüğüne takdir etmeye başlamıştır. Hizbullah'ın giderek genişleyen seçmen kitlesi, desteğinin sürmesi için yeni ihtiyaçları beraberinde getirmektedir.

İslam Cumhuriyeti'nde yeni Şii burjuvazi, özel olarak da Lübnan İslam Cumhuriyeti'nde yaşamak istememektedir. Onların çok sık dile getirdikleri hedef, politikanın arka kapısında bir ricacı olarak beklemek değil, açık bir politik sistem ve masada bir yerden oluşur⁸⁷.

2.5. PROPAGANDA ARAÇLARI

İsrail'in 20 yıl süren Güney Lübnan'ı işgali sırasında Hizbullah, sağladığı ideolojik etkileşim ve maddi yardımların birleşimiyle, gelişmiştir. Parti silahlı bir gruptan 1989'da iç savaşın sona ermesiyle direniş kanadı olan politik bir partiye dönüşmüştür. Hizbullah'ın Lübnan'da savaş sonrası demokratik sürece dâhil olabilmek için vermek zorunda olduğu tavizler, örgütün İran'ın emriyle kuruluş amacı olan Lübnan'ı İslami bir devlet yapma amacından sapmasına neden olmuştur. Demokratik politikalara olan bağlılıklarını Hizbullah liderleri açıkça ifade etmektedir. Lübnan'ın çok dinli bir devlet olduğu kabul edilmektedir, ancak aynı devlet içinde kendilerinin de Şii bir grup olduğunun altını çizmektedirler. Bu bir diğer seçeneği devre dışı bırakmamaktadır: Şiiilerin Irak'taki canlanışları daha geniş

⁸⁷ Norton A. R, (2010). "Hizballah: From Radicalism to Pragmatism", MiddleEast Policy Council, 5 Ocak 1998, 4, 7. 20. Retrieved from html.www.mepc.org/journal/9801norton, s.20.

alandaki Şiileri de etkileyebilir ki buna Lübnan'daki Şiiler de dâhildir. Irak'taki Şiilerin Humeyni devrimine benzer bir şekilde, gücü ele geçirmesi, Lübnan'da politikanın temelini oluşturan çok uluslu gücün dengesini pekâlâ bozabilir⁸⁸.

1982 yılında gizli bir şekilde ortaya çıktığı kabul edilen Hizbullah örgütünün, 1985 yılına kadar bu gizliliğini koruduğu söylenebilir. En azından kendilerini kendi söylemleri ile ortaya koymamışlardı. Ancak 1985 yılındaki açık mektuptan sonra kendilerini toplumlar içerisinde daha görünür kılabilmek için medya araçlarını çok iyi şekilde kullandıkları söylenebilir. Öyle ki şu anda bütün Arap dünyasında İslami gruplar arasında organize şekilde medya gruplarına sahip olan grup olarak nitelendirilebilir. Bölgesel televizyon kanallarının yanı sıra uydudan yayın yapan kanalları, radyoları, gazeteleri, dergileri ve bunları basan yayınevleri, şirketleri, internet siteleri ve bütün bunların ötesinde tiyatro ve müzik şirketleri bulunan bir yapıdan bahsetmek mümkündür.

Bunun yanında şunu da ifade etmek gerekir ki Hizbullah'ın kullandığı sembol ve sloganlar kendi tarihi geçmişinden önemli ölçüde beslenmiştir. Ancak bunun da ötesinde bu sloganları tabana yaymayı başaracak medya organlarının çok etkili bir şekilde kullanmıştır. Medyaya bu kadar önem vermelerinin diğer bir sebebi ise bütün iç savaş boyunca medyanın nispeten daha özgür bir durumda bulunmasıydı denilebilir.

Batı'nın ve özellikle Amerika'nın kendilerini bir terörist organizasyon olarak propaganda etmesi karşılığında kendi medyatik güçleri ile beraber bu propagandalara karşı durma gücünü gösterebilmişler ve bunun da ötesinde toplumun değişik kesimleriyle medya aracılığıyla diyalog kurma çabasına girmişlerdir⁸⁹. Hizbullah'ın medya yoluyla yaptığı propagandanın yanı sıra ülke içerisinde fakir durumda olan insanlara yardım elini uzatma isteğinde olması ve onlar için dini okullar, klinikler

⁸⁸ Işıtan, R. (2008). A.g.e. s.93-94.

⁸⁹ Lamloum, O. (2009). Hezbollah's Media Political History in outline. Global Media and Communication, 5(3), P. 353-355

açması ve bazı aileler maddi yardımlarda bulunması, ülke içerisindeki itibarını artıran önemli etkenlerden biridir. Bunun yanında eskiden beri Arap dünyasında var olan milliyetçi ideolojilerin işe yaramadığını görülmesi üzerine İslamcı söylemi olan Hizbullah'a halkın bir noktada daha çok yaklaştığı ve bu milliyetçilik ve sol ideolojilere bir alternatif olarak gördüğü de göz ardı edilmemesi gereken bir durumdur. Özellikle Hristiyanların elinde bulunmuş olan hükümet aygıtı ülkedeki fakir Şii'leri göz ardı edince, onların da kendilerini koruyup kollayacak bir merci olarak Hizbullah'ı görmeleri, halk nezdinde bu örgütün itibarını önemli ölçüde artırmıştır⁹⁰.

2.7. ÖRGÜTÜN DEĞERLENDİRİLMESİ

Hizbullah örgütünün dayandığı dini referanslar yukarıda ele alınmıştı. Özellikle Şii İslam'dan beslenen bu örgütün kuruluş yılları İran devrimi sonrası döneme denk gelmektedir. Bu dönemde özellikle Humeyni ile beraber kurulan yeni sistemdeki İran'ın Şii retorikleri, örgütün kuruluş yıllarında önemli ölçüde tesir etmiş ve örgüt bütünüyle Şii bir anlayış üzerine kurulmuştur. Bu noktada velayet-i fakih kurumuna olan bağlılıklarını 1985 yılındaki açık mektuplarında ifade etmişler ve emperyalizme karşı dini referansların motive ettiği bir söylem içerisinde bulunmuşlardır. Bu noktada müntesiplerini motive ve provoke etmek için cihatçı bir söyleme bürünmüşler ve bu cihatlarını İsrail ve emperyalizme karşı yapacaklarını ifade etmişlerdir. Bunun yanında Lübnan'da özellikle Hristiyanların hegemonyası altında bulunan hükümet ile de önemli ölçüde problemleri olmuş, bunu da söylemlerine yansıtmışlardır.

Bu söylemler ışığında Hizbullah'ın gerçekleştirdiği eylemlere bakıldığında öncelikle Lübnan askerlerine saldırı düzenleyerek zaten mustazafin olarak kendilerini ezdiğini düşündükleri devlete karşı eylemlere girişmişlerdir. Bunun yanında ülkelerinde görmek istemedikleri emperyalist güçleri her zaman kovmak

⁹⁰ Işıtan. (2008). A.g.e. S. 91-92

istediklerini söylemlerinde ifade etmişler ve bu bağlamda uluslararası sistemin görevlendirdiği askerlere saldırılar düzenlemişlerdir. Amerika Birleşik Devletlerini kendilerine düşman olarak seçtikleri için yine bu devletin büyükelçiliğine saldırı düzenlemişlerdir. Yine kendilerine düşman olarak belirledikleri İsraili hedeflere de saldırılar düzenlemişlerdir.

Bu saldırılara bakıldığında öncelikle kendilerini ezilenler olarak kategorize etmişler ve karşılıklarına koydukları düşman hedeflerine saldırmışlardır. Bu noktada eylem ve söylem birliğinden bahsetmek mümkündür. 1989'dan sonra gerek Humeyni'nin ölümü gerekse Lübnan içerisindeki dengelerin değişmesi ve iç savaşın bitmesi neticesinde anlayış olarak İran ile yollarını ayırmış ve İran'ın hegemonik anlayışının dışına çıkmıştır. Bu durumda önceki söylemleri noktasından önemli ölçüde sapmalar ortaya çıkmıştır denilebilir. Çünkü bu saatten sonra İran devriminden emanet aldığı İslamcı devlet kurma söylemini terk etmiş ve Lübnan içerisindeki farklı grupların bir arada barış içinde yaşamalarına vurgu yapmıştır.

Hizbullah'ın yaşadığı bu önemli değişim, kendisini toplum içerisine adapte etmeye ve siyasi süreçlere dahil olmaya sürüklemiştir. Hatta demokratik ortamın kendilerine sunduğu birtakım nimetlerden de faydalanmışlardır. Ancak Hizbullah'ın bütün değişim süreçlerinde hiç değişmeyen bir retoriği var idi ki o da İsrail'e ve onunla müttefik olan bütün güçlere karşı düşmanca tavrını hep korumuştur. Bu noktada 1994 yılında Arjantin-İsrail İşbirliği Ve Yardımlaşma Derneği binasını bombalamaları ve 100 kişinin ölümüne sebep olmaları söylemlerinde ve eylemlerinde bir tenakuz olmadığını göstermektedir. Ancak kendilerini emperyalizme karşı konumlandırmada özellikle ezilenler grubunda olmaları ve başka bütün ezilenleri de koruyacaklarına dair verdikleri beyanatlar, bir noktada 100 kişiyi öldürdükleri eylemle tenakuz içinde bulunmaktadır.

1990 yılından sonra siyasi sisteme dahil olma ve diyalog kurma çalışmaları yine bu süreçten sonra geliştirdikleri söylemlerle uyum içerisinde görünmektedir.

Çünkü yukarıda da belirtildiği üzere Marunileri kendilerine eskiden beri düşman gördükleri halde, 1990'dan sonraki süreçte Maruni başpiskoposu ile diyalog süreci içerisine girmişler ve politik düzene dahil olmak istediklerini ve barıştan yana olduklarını bu vesile ile göstermişlerdir. Bu noktada da bir çelişki göze çarpmamaktadır. Yine Lübnan içerisinde yardım kampanyaları düzenlemeleri ve sosyal tabandaki fakirlere yardım elini uzatmaları barışçı söylemlerine ve topluma adapte olma isteklerine bir emare olarak gösterilebilir. Gelişen süreçleri içerisinde eski yazdıkları açık mektuplarının içeriğini önemli ölçüde değiştirmişler ve eskiden kendilerine düşman olarak gördükleri Fransa gibi bir ülkeyi bu kategoriden çıkarmışlardır. Çünkü Fransa'nın eski zamanda müşahede ettikleri düşmanca tavrından vazgeçtiği düşüncesine sahip olmuşlardır.

Hizbullah'ın tarihi seyrine bakıldığında eylem ve söylem birliğinin olduğu söylenebilir. Ancak kuruluş yıllarındaki söylemleri sert ve cihatçı bir anlayıştan beklenirken, 1990 yılından sonra ise daha çok topluma adapte olma ve herkesi kendi konumunda kabul etme şeklinde bir anlayışa bürünmüşler ve eylemlerini bu doğrultuda gerçekleştirmişlerdir. Hizbullah için değişmeyen tek şey Amerika Birleşik Devletleri'nin ve İsrail'in hegemonik tutumundan dolayı onlara beslediği düşmanlıktır. Bu noktada da söylemlerinde var olan durumu eylemlerine de dökmüşlerdir.

BÖLÜM III

EL KAİDE

3.1. SÜNNİLİK VE TARİHSEL GELİŞİMİ

Yaygın kullanım şekli ile Sünnilik, Ehl-i Sünnet ve'l Cemaat veya kısaca Ehl-i Sünnet, yani Hz. Peygamber (s.a.v)'in Sünnet ile sahabe ve onların yolunda olanlara verdikleri isimdir⁹¹. Tek başına "Sünni" kelimesi, çok erken devirlerde rastlanan bir kullanıştır. Erken devirlerden itibaren oldukça farklı isimlerle ve değişik biçimlerde sünnet ve cemaat ehli gruplarını göstermek üzere kullanılmıştır. "Ehlü's-Sünne ve'l Cemaat ve'l Aksar, Ehlü's-Sünne ve'l Cemaat, Ehlü's-Sünne ve Ashabu'l-Hadis, Ehlü's-Sünne ve'l İstikame" gibi.

Sünniliğin inançla ilgili görüşlerinin tam olarak ortaya çıkması 105/724-193/813 yılları arasında olmuştur. Emevilerin son dönemleriyle el-Me'mun'un tahta çıkış tarihleri arasındadır. Ehl-i Sünnet ve benzeri deyimler, h.3. asırdan itibaren çok yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Hz. Muhammed (s.a.v)'in irtihalinden sonra sünni ve şii ayrımı başlamış ve Müslümanları, yeni önderlerinin kim olacağı sorusuyla karşı karşıya bırakmıştı. Bir grup Müslüman Sakife denilen yerde toplanarak, halife olarak Hz. Ebu Bekir'i seçmişlerdir. Şia olarak adlandırılacak olan Hz. Ali taraftarlarından bir grup Müslüman da, daha sonra Hz. Muhammed (s.a.v)'in damadı olan Hz. Ali'nin bu göreve daha layık olduğunu ve Hz. Ebu Bekir'i seçen grubun hak yoldan saptığını iddia etmişlerdir. Şiiler, buna göre Hz. Muhammed (s.a.v)'den sonra hilafetin Hz. Ali ve onun soyuna ait olduğunu savunurlar. Sünni inanç anlayışına mensup inanç grubunun meşru kabul ettikleri ilk üç halife olan Hz.

⁹¹ Bozkurt, M. (2010). Sünnilik, Şiilik, Alevilik, Vehhabilik Nedir?. Özyurt Matbaacılık. Ankara, s.177.

Ebu Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman'ın hilafeti, Hz. Ali'den gasp ettiklerine inanırlar⁹².

3.2. EL KAİDE'NİN KURULUŞ SÜRECİ

Her şeyden önce El Kaide'yi ortaya çıkaran selefi-vahhabi akımının ilk temsilcileri olan Haricilere bakmak gerekmektedir. İlk önce Hz. Ali döneminde ortaya çıkmış olan bu anlayış, ilk başta Hz. Ali'nin tarafında bulunmaktaydı. Sonrasında Hz. Ali'den ayrıldıkları için de bu ismi almışlardır. Bu insanlar o zamanki toplumda ortaya çıkan birçok probleme ve savaflara da kaynaklık etmişlerdir. Hz. Osman'ın öldürülmesini üstlendikleri gibi Hz. Ali'yi de onlar öldürmüştür⁹³.

Haricilerin ortaya çıkışı Hz. Ali dönemine rastladığı gibi, Şia'nın ortaya çıkışı da aynı döneme rastlamıştır. Önceleri her ikisi de Hz. Ali'nin yanında bulunurken, sonradan Hariciler ayrılmışlardır.

Haricilerin ilk ortaya çıkışı Sıffin Savaşında olmuştur. Bu savaşta Hz. Ali ve Muaviye karşı karşıya gelmiş, Savaşın kendi aleyhine doğru dönmeye başladığını farkederek Muaviye, hakeme gitmeyi önermiştir. Her ne kadar Hz. Ali ilk etapta savaşmaktan yana tavır koysa da kendi ordusu içinde bazıları hakeme gitmeyi kabul edince, kendisi de hakeme gitmeye karar vermiştir. Bu olayın Hz. Ali aleyhine sonuçlanması neticesinde onu hakeme gitmeye zorlayan insanlar, Hz. Ali'nin büyük bir günah işlediğini ve dinden çıktığını iddia etmişlerdir. Kendilerinin ise tevbe ederek tekrar dine girdiklerini söyleyip Hz. Ali'den ayrılmışlardır. Sonrasında kendilerine katılan bedevi Araplar ile beraber önemli bir güç haline gelmişlerdir⁹⁴.

⁹² Hamidullah, M. (tarih yok). İslam Peygamberi. (S. Tuğ, Çev.) 2, s.315-319

⁹³ Yıldız H., (2010). "İslam Kültüründeki Otoriteryen Geleneğin Kaynakları Üzerine Bazı Düşünceler", Uluslararası Bilim, Ahlak ve Sanat Bağlamında Çağdaş İslam Algıları Sempozyumu, Samsun, s.63

⁹⁴ Muhammed E. Z., (2006). İslam'da Siyasi, İtikadi ve Fıkhi Mezhepler Tarihi, Çev.Sıbğatullah Kaya, Çelik Yay., İstanbul. S. 71

Haricilerin önemli bir yönü ise bedevi Arap toplumundan beslenmenin yanında, kendisine sadece toplumun en alt kesimlerinden taraftar bulmuştur. Bu yönleri itibariyle çölde yaşamış bu insanlar şehir hayatına elverişli olmadıkları gibi, dini yorumlama noktasında da aynı kabalığı göstermişlerdir. Son derece inatçı bir yapıları olması ve olayları yorumlamadaki eksiklikleri nedeniyle, adaletsiz olarak niteledikleri her sisteme karşı çıkmış ve büyük mücadeleler vermişlerdir. Haricilerin İslam dünyasında bu kadar tesir etmelerinin önemli bir yönü ise Kuran'a bakışlarıdır. Onlara göre kesin olarak her şeyi yerli yerine koymuş ve her şey için kanunları belirlemiştir. Bundan öte tevil ve tefsire ihtiyaç kalmamaktadır. Ayrıca İslam'ın ortaya koyduğu emirleri yerine getirmeyen kişileri de kafir saymışlardır ki bu yönleri diğer bütün yönlerinden daha çok dikkat çekici durumdadır denilebilir. Çünkü tabiatlarının sertliğinin yansımaları en çok bu hükümlerinde görmek mümkündür⁹⁵. Olayları yorumlama ve tevil etmeyi reddetmeleri aslında bir noktada da yetersiz olmalarından kaynaklı bir durumu denilebilir.

Her türlü sorunun çözümünde şiddet ve teröre yönelen bu insanlar, hukuk kurallarına ve dinin inceliklerine de pek vakıf durumda değillerdi. Kuran'a en çok kendilerinin bağlı olduklarını düşünmüşler ve Kuran'ın hükümlerine bağlı olmadığını düşündükleri insanları kafir ilan etmişlerdir. "Hüküm sadece Allah'ındır." anlayışı çerçevesinde görüşleri oluşmuş, bunun dışında hiçbir yorum ve anlayışı kabul etmemişlerdir. Bu şekilde tek doğru yolda olan kendilerini görmüşler ve dini siyasetin içinde bu anlayış çerçevesinde kullanmışlardır⁹⁶.

Tabiatları gereği yaşadıkları her şey çok basit olan bu insanlar, olayların çözümü noktasında karşı tarafla müzakere ve ikna yöntemine başvurmamış ve sadece şiddet yoluyla halletmeye çalışmışlardır.

⁹⁵ Özerkmen N. (2004). "Terör, Terörizm Ve Radikal İslamcı Terör", Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, Ankara. Sayı:44. s.254

⁹⁶ Timani H.(2008). Modern Intellectual Readings of the Kharijites, American University Series, Series VII: Theology and Religion, Peter Lang Publishing, New York, pp.33-34

Bedevi yaşam tarzları onların hayatlarında devlet yönetimi ve siyaset gibi araçları gereksiz kılmış, dolayısıyla da değişim içerisindeki medeni topluma karşı olabildiğince husumet beslemişlerdir. Medeni toplum içindeki başka birçok kavrama da yabancı kalmışlardır⁹⁷.

Haricilerin ayırt edici önemli bir özelliği olan büyük günahı işleyenin kafir olduğu düşüncesi radikalliğin boyutlarını göstermesi açısından kayda değerdir. Büyük günah işleyenleri tekfir ettikleri gibi, büyük günahın mahiyeti hakkında düşünmek yerine, bu günahı işleyene ne yapılacağını söz konusu etmişler ve buldukları çözüm de yine şiddet olmuştur. Bu noktada büyük günah işleyenin hemen cezalandırılması gerektiğini düşünmüşlerdir⁹⁸.

Büyük ölçüde şiddet içeren anlayışları, bunu adeta içselleştirmiş ve İslam dünyasında sürecelecek olan husumetlere de bir noktada zemin hazırlamıştır. Kendileri gibi düşünmeyen ve yaşamayan insanları rahatça kafir ilan edebilecek bir yapıya sahip olmaları, sonrasında da bu kişileri ceza olarak rahatça öldürmeye kadar götürmüştür. Bu manada modern dünyada İslam adına ortaya çıkan örgütlerin de aynı şekilde düşündüklerini görmek mümkündür.

El Kaide'nin ideolojisini önemli ölçüde etkileyen akımlardan biri de Selefilik akımıdır. Selefililer ise kendilerini konumlandıkları yer itibariyle hazreti peygamber döneminde ortaya çıkmış olan İslam'ın gerçek İslam olduğunu ve daha sonraki yorumlamaların yanlış olduğunu ifade ederek, sonradan ortaya çıkan ve İslam içerisinde var olan bütün anlayışları yozlaşma ve sapkınlık olarak ifade etmişlerdir. Hazreti peygamber döneminde yaşamış olan ashabı kiram ve onlardan sonra yaşamış

⁹⁷ Akyol T. (1988). A.g.e. ss.125-126.

⁹⁸ Kenney J. (2006). Muslim Rebels: Kharijites and the Politics of Extremism in Egypt, Oxford University Press, New York. P. 20

olan ikinci nesil örnek almak için yeterlidir, bundan başka İslam'a yeni bir şey sokmaya gerek yoktur şeklinde bir düşünce ortaya atmışlardır⁹⁹.

Selefilik akımının ortaya çıkmasında ehlisünnetin dört mezhebinden biri olan Hanbeli mezhebinin kurucusu Ahmet bin Hanbeli'n olduğu iddiaları çokça tartışma götürmüştür. Çünkü Selefilik kendileri, fikirlerini Ahmet bin Hanbel'e dayandırdıkları halde, Ahmet bin Hanbel'in onlar gibi düşündüğü konusunda farklı fikirler ortaya atılmıştır. Bu noktada Ahmet bin Hanbeli'n, bugün Selefilik kabul ettiği sert yorumları tasvip etmediği şeklinde görüşler yaygındır¹⁰⁰.

El Kaide'nin fikirlerine temel oluşturan Selefilik akımının ilk ortaya çıktığı yer bugünkü Suriye sınırları içerisinde ve orada neşet etmiş olan İbni Teymiyye isimli bir İslam bilgininin fikirlerinin ortam hazırlanmasıyla ilk filizlenmesini gerçekleştirmiştir denilebilir¹⁰¹.

İbni Teymiyye 1236 yılında Harran'da doğmuştur. Ancak o dönemde bütün Ortadoğu'yu tesiri altına almış olan Moğol istilaları sebebiyle Harran'dan Şam'a gelmiş ve burada ilim hayatına başlamıştır. İçinde bulunduğu karmaşık ortamın etkisiyle söylemleri oldukça sert olan İbni Teymiyye, bu algılarını Selefilik'in de doğmasına yerleştirilmiştir. Özellikle Moğol istilaları sırasında Moğollarla giriştiği müzakereler sonunda Şam halkını bir yere kadar korusa da sonunda Moğollar tekrar saldırıya geçmek istediği zaman halka cihat emrini vermiş ve Moğollara karşı savaşmaya yöneltmiştir¹⁰².

Sonrasında Moğollara karşı bir noktada istihkamı güçlendirmek adına cihadın farz olduğunu ifade eden fetvalar yayınlamış ve halk ile beraber Moğollara karşı savaşlara başlamış ve bir takım başarıları da elde etmiştir. İbni Teymiyye'nin o

⁹⁹ Muhammed. (2006). A.g.e. s. 213

¹⁰⁰ Muhammed. (2006). A.g.e. S. 479

¹⁰¹ Shultz R. H., (2008). Global Insurgency Strategy and the Salafi Jihad Movement, USAF Institute for National Security Studies, USAF Academy, Colorado, p.16

¹⁰² Shultz. (2008). A.g.e. S. 20

dönem şartları içerisinde verdiği fetvalar, yirminci yüzyıldaki bazı terörist organizasyonların adeta propaganda aracı haline gelmiştir. Böylece ideolojilerini İbni Teymiye'ye dayandırmış olan el Kaide gibi bir örgüt, yine oradaki gibi cihadı bir farz olarak müntesiplerinin önüne koymuştur¹⁰³. Özellikle tarikat yapılanmalarına karşı çok sert bir üslup kullanıp onları eleştiren İbni Teymiye, bu üslubu sebebiyle dönemindeki bazı kişiler tarafından hoş karşılanmamıştır¹⁰⁴.

İbni Teymiye'nin ortaya koyduğu düşünceleri muvacehesinde şunları söylemek mümkündür ki içinde yaşadığı zaman itibarıyla İslam içerisine girmiş olan birçok anlayışın yanlış olduğu kanaatini taşımış, özellikle de yukarıda ifade edildiği gibi tarikatlara karşı çıkmıştır. Gördüğü problemlere çözüm olarak ise hazreti Muhammet ve dört halife döneminde yaşanmış olan İslam'a geri dönülmesi ve hazreti peygamberin sünnetine harfiyen uyulması ve Kuran'ın tekrar örnek alınması önerilerini sunmuştur. Bu noktada Kuran'ın içinde açıktan ifade edilmeyen ve sonradan başka yöntemlere İslam içerisine girmiş olan her şeye bir reddiye pozisyonu almıştır¹⁰⁵.

Bu bağlamda İslam ıstılahı içerisinde iyice yer etmiş olan nas kavramını kullanarak, dinin bütünüyle bu kaynaklara dayanması gerektiğini ifade etmiştir. Nas olarak belirttiği şey ise yine İslam ıstılahında bilinen şekliyle ayet ve hadislerdir. Bu noktada dini anlamak için bu kaynaklardan başka herhangi bir şeye başvurmanın gereksiz olduğunu ifade etmiştir. Burada şunu özellikle belirtmek gerekmektedir ki İbni Teymiye'nin fikirleri içerisinde bugünkü selefi akımı da önemli ölçüde etkileyen ve el Kaide gibi örgütlere temel oluşturan fikirlerinden bir tanesi de Allah'ın vahdaniyetinin ön plana çıkarılmasıdır. İnsanların birtakım başka insanlar aracılığıyla Allah'a yaklaşma düşüncesini şiddetle reddetmiş, bunun yanında vesilelik cihetiyle veya kutsamak amacıyla birtakım salih insanların kabirlerini ziyaret etmek özellikle sakıncalı görülmüştür. Böyle bir eylemde bulunan kişinin

¹⁰³ Shultz. (2008). A.g.e. S. 21

¹⁰⁴ Muhammed. (2006). A.g.e. S. 641

¹⁰⁵ Muhammed. (2006). A.g.e. S. 201

bidat içinde olduğu ve Allah'a ortak koştuğu ve aracı koştuğu insanlar sebebiyle çok büyük yanlışlara düştüğü vurgulanmıştır¹⁰⁶.

İbni Teymiyye'nin fikir dünyasında yer etmiş önemli anlayışlardan bir tanesi de şudur ki Kur'an ve sünnette geçen her şeyin olduğu gibi anlaşılması ve bunlara yorum eklenmemesi gerektiği üzerinde durmuştur. Çünkü yorum meselesi nihayetinde aklın kendince bulduğu bir yoldur ve bu noktada her insanın kendi akli vardır ve her akıl da kendine göre yorumlama kabiliyetine sahiptir. Bu noktada karışıklığın çıkmaması için nakil ile bildirilen her ne ise onun olduğu gibi alınması ve aklın kritiğine tabi tutulmaması gerekmektedir. İşte bu düşünce modern dünyadaki selefi akımların temel ilkelerinden bir tanesidir¹⁰⁷.

Selefi akımların dillerinde adeta pelesenk olmuş bazı ayet ve hadisler vardır. Bunlardan bir tanesi de hazreti peygamberin şu hadisidir: "Dine sonradan giren her şey bidattir, her bidat dalalettir ve ateştedir¹⁰⁸". İşte bu hadisi kaynak göstererek her türlü yeniliğe kapanmış olan Selefilik, bu manada ortaya çıkan her şeyi de reddetmiştir. Yine bu selefi akım cihat noktasında kuranı Kerimde var olan ayetlere çokça vurgu yapmış ve onları adeta kendisine serlevha etmiştir. Örneğin Kuranı Kerim'de Hac suresinin 39 ve 40. ayetleri şu şekildedir: 'Zulme uğramış olmaları sebebiyle kendilerine savaş açılanlara savaşma izni verilmiştir. Ve muhakkak Allah onlara yardım edecektir. Bunlar rabbimiz yalnız Allah'tır dedikleri için haksız şekilde yurtlarından çıkarılanlardır. Eğer Allah kimi insanlarla, kimilerini devre dışı bırakmasaydı Allah'ın içinde çok anıldığı/anılacağı mescitler yıkılırdı." Selefi akımın İslam'dan anladığına göre bu ayetleri farklı şekilde yorumlamanın hiçbir anlamı yoktur ve ayetler gayet derecede açıktır. İşte ayetleri bu şekilde ele alıp bunları farklı

¹⁰⁶ Muhammed. (2006). A.g.e. S. 213

¹⁰⁷ Öztürk. (2008). El Kaide'nin Düşünsel Artyöresi ve Özenin Radikal Söylem içerisinde Sabitleme Süreci, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, s. 101

¹⁰⁸ Acar M. (2005)., "Radikal Selefi Zihniyete Bir Reddiye", *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, Ankara, Yıl:2, Sayı:6, s. 172

yorumlamalara tabi tutmayarak modern dünyadaki terörist organizasyonlara da bir noktada payanda olmuşlardır.

El Kaide'nin oluşumuna giden yolda önemli kilometre taşlarından birisi de Vahhabiliktir. Yine bu anlayış da selefi akımı kendilerine bir öncül saymış ve son dönemde ortaya çıkan terörist gruplara bir noktada kaynaklık da etmiştir. Öncelikle Arap memleketlerini etkilemiş olan bu düşünce başka ülkelerin siyasi sistemlerine de etki etmiş durumdadır. Vahhabiliğin benimsemiş olduğu bir anlayış olarak yeryüzündeki bütün Müslümanların bir arada ve bir çatı altında toplanmaları hedefini el Kaide de benimsemiştir¹⁰⁹.

Tıpkı Harici anlayışta olduğu gibi Vahhabilikte de onları besleyen temel insan kaynağı Arapların içerisindeki bedevi topluluklar olmuş ve bu topluluklar bir noktada Arap milliyetçiliğinin de etkisiyle ilk etapta Osmanlıya karşı bir reaksiyon olarak bu fikri benimsemiş ve devam ettirmişlerdir¹¹⁰. Ancak bununla kalmayıp İslam'ı çok sert bir şekilde yorumlamaları ve İbni Teymiyye de olduğu gibi şiddet yanlısı anlayışları kendilerinden sonraki akımlara adeta kaynaklık etmiştir.

Bir örgüt olarak El Kaide'nin oluşumunda ve ortaya çıkmasında Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgali ve bu işgale karşı gösterilen sert direniş önemli bir rol oynamıştır. 1979 Aralık ayı sonundan itibaren Sovyetler Birliği'nin Müslüman bir ülke olan Afganistan'ı işgal etmesi İslam dünyasında tepki ile karşılanmıştır. Bu bağlamda cihat yapmak ve direnişe aktif destek vermek amacıyla farklı pek çok ülkeden binlerce Müslüman'ın Afganistan'a gittiği bilinmektedir. Yerli Afgan halkı ve Afganistan'a dışarıdan gelen Müslüman direnişçiler, savaş şartlarının hakim olduğu bir süreç içerisinde aynı kamplarda birlikte kalmışlar, birlikte eğitim görmüşler, birlikte savaşımlar ve yaşanan bu süreçte karşılıklı olarak birbirlerini etkilemişlerdir. Bir terör örgütü olarak El Kaide'nin ortaya çıkması da işte bu

¹⁰⁹ Commins D. (2006). The Wahhabi Mission and Saudi Arabia, I.B. Tauris Pub., London. s.27.

¹¹⁰ Ecer A.V., (2001). Tarihte Vehhabi Hareketi ve Etkileri, ASAM Yay., Ankara, s.56

döneme rastlamaktadır¹¹¹. Bu doğrultuda El Kaide'nin örgütsel bir kimlik kazanmasında ve kuruluş temellerine dair şu tespitler dikkat çekicidir:

Ortadoğu, Kuzey ve Doğu Afrika, Orta Asya ve Uzakdoğu'daki 1982 ile 1992 yılları arasında, 43 Müslüman ülkeden yaklaşık 35 bin radikal Müslüman törenlerle Afgan mücahitlerine katılmıştır. 100 bini aşan sayılarıyla Müslüman radikaller, Ziya-ül Hak'ın askeri yönetiminin Pakistan'da ve Afgan sınırı yakınında kurduğu yüzlerce yeni medreselerde eğitim almış ve cihada katılmışlardır. Bu radikaller ilk defa birbirleriyle kamplarda karşılaşmışlar, birlikte eğitim görmüşler, birlikte çalışmışlar ve birlikte savaşmışlardır. Diğer ülkelerdeki İslami hareketler hakkında çeşitli ülkelere gelen bu insanlar ilk kez bir şeyler duymuşlar ve kendi aralarında gelecekte çok işlerine yarayacak olan ideolojik ve taktik bağlantılar kurmuşlardır. Bu kamplar İslam radikalizminin bir nevi gelecekteki okulları haline gelmiştir¹¹².

Afganistan El Kaide'nin ortaya çıkış sürecinde örgüt için bir zemin oluşturmuştur. Ağır savaş şartlarında Farklı ülkelere binlerce Müslüman'ın birlikte mücadele etmesi ideolojik bir yakınlaşma meydana getirmiş ve sonraki yıllarda kurulacak El Kaide'nin uluslararası bir örgüt niteliği kazanmasını sağlamıştır. Bununla birlikte savaşan gönüllülerin ihtiyaçlarının karşılanması, aileleri ile irtibatlarının sağlanması, hayatını kaybedenlerin ailelerine yardım ulaştırılması, Afganistan'a gönderilen para ve silah yardımlarının organize edilebilmesi için Afganistan'da yaşanan savaş ortamında, 1980 yılında Abdullah Azzam tarafından Mektep el-Hidamet (Hizmet Bürosu) adı altında bir örgüt kurulmuştur. El Kaide lideri ve kurucusu Usame bin Laden de yine Mektep el-Hidamet içerisinde Abdullah Azzam ile birlikte çalışmışlardır¹¹³. Mektep el-Hidamet dünya çapında bir İslami

¹¹¹ Öztürk, (2008). A.g.e. s.68.

¹¹² Raşid A., (2001). Taliban, İslamiyet, Petrol ve Orta Asya'da Yeni Büyük Oyun. Everest ve Mozaik Yay. İstanbul, s.216.

¹¹³ Demirel E., (2004). Ölüm Arabaları, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayınları, s.57.

yardımcı örgütü olarak görev yapmış ve bu alanda kabul görmüştür. El Kaide'nin ortaya çıkış sürecinde Mektep el-Hidamet isimli kuruluş önemli bir rol oynamıştır.

1980 yılı ortalarında Pakistan'ın Peşaver kentinde Afgan direnişinde yer alan mücahitlere mali destek ve silah yardımı sağlanması amacıyla Usame bin Laden, Filistin Müslüman Kardeşler Örgütü lideri Abdullah Azzam ile birlikte Mektep el-Hidamet (MAK) isimli organizasyonu kurmuştur. Aralarında ABD, Mısır, Suudi Arabistan ve Pakistan'ın da bulunduğu MAK isimli oluşumun, yaklaşık 50 ülkedeki temsilcilikleri ile Afganistan'da savaşmak üzere gönüllüleri topladığı ve Afganistan'a gönderdiği söylenmektedir. Ayrıca Afganistan ve Pakistan'da askeri eğitim kampları açarak finanse ettiği, Afganistan'da yol ve tünel açmak, hastane ve depo inşa etmek üzere ağır sanayi teçhizatları ithal ettiği, Bin Laden'in MAK'ı desteklemek için ailesinin zenginliği yanında Körfez Bölgesi'nin varlıklı ailelerinden toplanan bağışları da kullandığı bilinmektedir¹¹⁴.

1988 yılında Abdullah Azzam ile uzun zaman birlikte hareket eden Usame Bin Laden halen tam olarak anlaşılmayan bazı nedenlerden ötürü Abdullah Azzam'dan ayrılarak El Kaide örgütünü kurmuştur. Laden'in ayrılma nedeninin kesin olmamakla birlikte ayrı bir örgüt kurmak istemesi olduğu yönünde iddialar vardır. 24 Kasım 1989'da bombalı bir suikast sonucu Abdullah Azzam'ın öldürülmesi neticesinde, Mektep el-Hidamet bütün unsurlarıyla El Kaide'ye katılmıştır. Afganistan'dan Sovyetler Birliği'nin çekilmesinden sonra ailesinin yaşadığı Suudi Arabistan'a dönen Usame bin Laden'in bir müddet ailesine ait inşaat şirketinde çalıştığı ve yine bu dönemde Afgan savaşı gazilerine yardım edebilmek için bir yardımcı organizasyonu kurduğu biliniyor. Usame Bin Laden'in yardımcı olmaya çalıştığı “bu savaşçılar daha sonra Bosna, Çeçenistan gibi çeşitli yerlere tekrar Müslümanlar adına savaşmaya gitmişlerdir”¹¹⁵.

¹¹⁴ Demirel E., (2004). Ölüm Arabaları, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayınları, s.21-22.

¹¹⁵ Demirel, (2004), a.g.e., s.22.

3.3. AMAÇLAR, POLİTİKALAR VE İDEOLOJİ

Dünyadaki tüm Müslümanların katılımı ile silahlı mücadele yöntemini kullanarak, şer'i hükümlerle yönetilen bir devlet kurmak El Kaide'nin öncelikli amacıdır. Batı güdümündeki tüm Müslüman hükümetleri yıkmayı, sınırları kaldırmayı ve böylelikle bir halife yönetiminde Panislamizm doğrultusunda kendisine yakın aşırı İslamcı gruplarla işbirliği yaparak, batılı güçleri İslam ülkelerinden özellikle de Suudi Arabistan topraklarından çıkartmak ve Ortadoğu'da bir İslam Devleti kurmak ise nihai amacıdır¹¹⁶.

Diğer radikal İslamcı örgütler gibi el Kaide'nin de başkalarının topraklarını işgal etmek gibi bir amaçları bulunmamaktadır. Bu noktada amaçlarını, Müslümanları Batı'nın güdümünde kurtarmak ve Müslüman ülkelerde İslam hükümlerini uygulayan hükümetlerin önünü açmak şeklinde ifade etmişlerdir¹¹⁷.

Birçok radikal İslamcı örgüt gibi bu örgütün de temel amaçlarından bir tanesi hilafeti tekrardan ihdas etmek olduğu için, mevcut Müslüman ülkelerdeki batı güdümünde bulunan yönetimleri yıkarak bu ideale katkıda bulunmak istemektedirler¹¹⁸. Yine bu ideali gerçekleştirme noktasında kendileriyle aynı düşüncede olan diğer islâmî grupları aynı hedef doğrultusunda birleştirmek ve eylemler için uygun ortam hazırlamak önemli amaçlarından birisi olmuştur. Bunu gerçekleştirmek için de üç aşamalı bir strateji ortaya koymuşlardır. Bu üç aşamalı strateji şu şekilde ifade edilmektedir:

- 1) Tebliğ
- 2) Cemaat
- 3) Cihat

¹¹⁶ Demirel, (2004), a.g.e., s.21.

¹¹⁷ Karlsson I., (2005). Din, Terör ve Hoşgörü, Çev. Turhan Kayaoğlu, Homer Kitabevi, İstanbul, s.21

¹¹⁸ Reeve S. (2001). Yeni Çakal'lar: Remzi Yusuf, Usame Bin Laden ve Terörizmin Geleceği, Çev. Gürol Koca, Everest, İstanbul, 2001. S. 216

Tebliğ aşamasında toplumları bilgilendirme ve propaganda yoluyla kendilerine adam devşirme amacı gütmüşlerdir. İkinci aşama olan cemaat bölümünde ise örgüte kazandırılan kişilerin askeri ve dini eğitimden geçerek cihat fikrini benimsemiş insanlar olmasına çalışılması amaçlanmıştır. Üçüncü aşama olan cihatta ise mevcut durum itibarıyla ortaya koydukları terör eylemlerini kast etmişlerdir¹¹⁹. Asıl büyük amaç olan hilafet devletini gerçekleştirme hayali bu noktada atılacak bu adımlarla mümkün olabilecektir.

Hemen hemen her devirde şiddet kullanmanın ön plana çıkarıldığı radikal İslam yorumları olagelmıştır. El Kaide hareketini bu bağlamda sadece günümüze ilişkin şiddet içerikli bir örgütsel faaliyet biçiminde değerlendirmek doğru olmaz. El Kaide, günümüz koşullarında İslam tarihinde çok önceden var olan ve şiddet kullanmayı dini hayatın/dini yasamanın bir parçası şeklinde kabul eden Selefî-Vahhabi ideolojinin, yeniden okunması ve yorumlanmasıdır. El Kaide'ye dair Burke, "Bir örgütten ziyade bir ideoloji" diyerek bunu dile getirmektedir¹²⁰. Burke'ye benzer şekilde Rosenau da El Kaide'nin bir terör örgütü olarak değil bir ideoloji olarak değerlendirilmesi gerektiği üzerinde durur:

El Kaide örgüt değil, bir dünya görüşüdür. ABD istihbarat topluluğunun bir kısmı 11 Eylül'den önce, El Kaide'yi (Usame) bin Laden'in merkezde olduğu, alandaki "birliklerine" emirler gönderen ve dünyada, orada burada saldırılar tertip eden, hiyerarşik, hücresel, terörist bir grup diye tanımlamıştır. Bu algılama terörizm hakkında Japon Kızıl Ordu'su, Kızıl Ordu fraksiyonu, Action Directe gibi sıkı hücreler şeklinde örgütlenmiş, liderlerinden emirler alan grupların içinde olduğu, Soğuk Savaş dönemi düşüncesinin bir eseri durumundadır. Usame bin Laden'in etrafında daha önce strateji, finans ve güvenlik ile meşgul belirli bir "esas çekirdek" olduğundan bahsedilmiş olsa da El Kaide bunların hiç birine benzememektedir.

¹¹⁹ Gürbüz, B. (2008). Dini Motifli ve Uluslararası Bir Terör Örgütü Olarak El-Kaide. Yüksek Lisans Tezi), Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Ankara. S. 117

¹²⁰ Burke J., (2004). El Kaide Terörün Gölgesi. (E. Kılıç, Çev.) İstanbul: Everest Yayınları. S. 39

Siyasi, milli ve etnik olarak farklı, her hususta fikir birliği içinde olmayan fakat genel anlamda bir ideolojiye bağlı küreselleşme karşıtı hareket gibi, militan gruplardan oluşan El Kaide, Usame bin Laden'in, Müslüman dünyada bazı kesimler arasında büyük kabul gören ve yerel mücadelelere giren militanların davalarının Haçlılara, Hıristiyanlığa, Yahudilere vb. karşı daha büyük küresel mücadelenin bir parçası olarak yeniden kavramsallaştırmalarına olanak sağlayan bir ideolojiyi derleyip toparlaması ve teşvik etmesidir ¹²¹.

İslam içerisinde ortaya çıkmış bütün radikal yapılanmaların ortak özelliği olan cihat kavramını çokça ön plana çıkarmaları davranışı, el Kaide'nin de ısrarla üzerinde durduğu bir konudur. Bu örgütlerin ortaya çıktığı toplumsal yapılar göz önüne alındığında genellikle toplumun ezilmiş kesimlerinin bu şekildeki radikal hareketlere daha meyilli olduğu görülecektir. Aynı şekilde İslam'ın ilk yıllarında da böylesi hareketleri temsil eden Haricilerin bahsi geçen toplumsal tabanın müntesipleri oldukları yukarıda anlatılmıştı. Modern dünyada da ortaya çıkan radikal söylemlerde en çok dikkat çeken kavram olan cihat, önemli bir motivasyon aracı olarak kullanılmıştır. Bu şekilde İslam'ın sert yorumlara tabi tutulan anlayışıyla ortaya çıktığı coğrafyalara göz atıldığında ise ortaya çıkan gerçeklik, genel itibarıyla bu ülkelerin batılılar tarafından işgal edilmesi veya sömürülmeye çalışılmasıdır. Örneğin Hizbullah'ın ortaya çıktığı Lübnan'da, devleti ele geçirmiş olan bazı Hıristiyanların İsrail ile işbirliği yaptığına inanan Hizbullah, onlara karşı sert bir dil kullanmıştır. Bunun yanında el Kaide'yi ortaya çıkaran coğrafya olan Afganistan'a bakıldığında yine işgale uğradığı görülecektir. Bütün bunların da ötesinde yirminci yüzyılda ortaya çıkmış bu radikal akımları fikir noktasında önemli ölçüde besleyen ve onların cihat anlayışlarını dayandırdıkları referans kaynaklar olan Mısır'daki Müslüman Kardeşler, aynı şekilde işgale uğramış bir devlet içerisinde filizlenmeye durmuştur. Bu şekilde işgaller ve sömürülerle sürekli yüzleşmek zorunda kalan bu toplumlarda radikal yorumlar da birbiri arkasına sökün etmiştir. Bu noktada selefi

¹²¹ Whelan R., (2006). El-Kaidecilik İslam'a Tehdit, Dünya'ya Tehdit. 23-97. (H. Bağcı, B. Sinkaya, & P. Arkan, Çev.) Ankara, s.23.

akımın temsilcisi olan İbni Teymiyye'nin ortaya çıktığı Moğol istilasına uğramış Ortadoğu şartlarına benzediği görülmektedir¹²².

Birçok radikal İslamcı örgütler gibi el Kaide'nin de en çok üzerinde durduğu cihat kavramı, Mısır'daki Müslüman Kardeşlerin önemli bir temsilcisi olan Seyyid Kutub'un açıkladığı şekliyle el Kaide'nin de kullanımına girmiştir.

Bu noktada Seyyid Kutub'un “Yoldaki İşaretler” isimli kitabının cihat bölümünde aldığı şekliyle cihat kavramına bakmak gerekmektedir. Bu kitapta cihadın önemli yönleri şekilde ifade edilmiştir:

1) İslam'daki cihat anlayışı özellikle batılılar tarafından yanlış lanse edilmiş ve sadece savunma amaçlı olduğu fikri yerleştirilmeye çalışılmıştır. Bu ise İslam'ın ortaya koyduğu cihat fikrine önemli ölçüde zıtlık arz etmektedir.

2) Cihat yapılacak yerlerin Allah'ın koyduğu kanunlara uyum göstermeyen memleketler olduğu, bunun dışında eğer bu kanunlara uygunluk söz konusu ise orada cihadın olmayacağı ifade edilmiştir. Cihat edilecek rejimlerin önemli bir yönü de buradaki insanların kula kulluk etmesidir. “kula kulluk etmek” tabirinden de anlaşılacağı üzere radikal İslamcı anlayışlarda sert ve provokatif bir dil kullanılmıştır. Böyle bir dil de el Kaide gibi örgütler için bulunmaz bir fırsat denilebilir.

3) Cihadın ne zamana kadar yapılması gerektiği konusunda ise İslam'ın hakim olmadığı yerlerde İslam hakim olana kadar veya da İslam'ın emrine girip istediği haracı verene kadar cihat yapılmalıdır. Yine burada başka ülkeleri İslam'ın emri altına almak gibi kışkırtıcı ve politik bir dilin kullanıldığı göze çarpmaktadır.

4) Bunun yanında cihat sadece savaş halleri ve olağanüstü durumlarda değil, Müslümanlar için her zaman devam etmesi gereken bir süreç olarak ifade edilmiştir.

¹²² Mücahid H. T. (2005). Farabi'den Abduh'a Siyasi Düşünce. İstanbul. İz Yayıncılık, s.136.

5) Cihat yapmanın sona ereceği nihai nokta ise bütün insanlığın İslam'ı din olarak benimsediği ve Allah'ın emirlerine uyduğu zaman olarak belirlenmiştir¹²³.

El Kaide'nin cihat anlayışının önemli bir noktası ise, diğer örgütlerde daha çok bölgesel planda ele alınan mücadeleler, El Kaide de bütün dünya çapında ele alınmış ve İslam'a düşman gördükleri bütün devletlere karşı küresel çapta bir cihat hareketi başlatmışlardır. Kur'an ayetlerini de yorumlarken özellikle cihat emreden ayetleri bir slogan halinde çok kullanmışlar ve bunların zahiri olarak ne söylediğine bakmışlardır. İslam içerisinde genel itibariyle ayetlerin anlaşılmaya çalışıldığı noktada indiği şartlar ve hitap ettiği insanlar ele alındığı gibi, adı geçen ayetlerin buldukları yerde öncesi ve sonrası ile olan irtibatları da önem arz etmiştir. Bunun yanında ayetlerde gösterilen zahiri mananın yanında ne gibi metaforlara ve sembollere de atıfta bulunduğuna bakmışlardır. Ayrıca İslam dünyasında ayetler yorumlanırken birtakım metodolojiler de benimsenmiştir. Bu noktada birtakım ayetlerin kendilerinden önceki başka ayetleri nesh ettiği yani o'nun hükmünü kaldırdığı şeklinde yaygın görüşler olmuştur. Bu şekilde hükmünü kaldırmanın amacı ise öncesinde gönderilen ayetin hükmünün değişen toplum şartlarında değiştiğinin ifade edilmesidir. Böylece insanın toplumsal yaşam içerisinde sürekli değişim içinde bulunması ve bu değişim sürecine uygun olarak başka hükümlerin verilmesi modern hukukun bir gereği olduğu gibi İslam hukukunda da benimsemiş bir kuraldır. Bu şekilde ayetlerinin anlaşılmasında birtakım ilmi tetkiklerin yapılması İslam dünyasında bir gelenek olarak hep var olagelmiştir. Ancak bunun yanında ayetler herhangi bir şekilde yorumlamayıp sadece zahirde görünen mânâsına göre hükümler vermekte olan anlayışlar da eskiden beri hep var olagelmiştir. Yukarıda da ifade edildiği üzere bu anlayışların başında selefi akım gelmektedir. Ancak bu noktada şunu da ifade etmek gerekmektedir ki selefi akımın temsilcileri de İslam toplumlarında gördükleri birtakım yanlışları kendi anlayışları içerisinde düzeltme çabasına girmişlerdir. Fakat böyle bir çabaya girilirken içine düştükleri sert yorumlar

¹²³ Seyyit Kutup. (2010). Yoldaki İşaretler, çev. Abdi Keskinsoy, 10. Baskı, İstanbul, Pınar Yayınları, s.67-107.

bir taraftan onların savrulması sonucu getirirken, diğerk taraftan da modern anlamda ortaya çıkmış olan ve İslami retoriğı kullanmakta olan radikal akımlara ve organizasyonlara zemin hazırlamıştır. Kuran'ın anlaşılması ve yorumlanması noktasında Hazreti Peygamber'den bugüne birçok insan kafa yormuş ve bu konuda birçok eserler vücuda getirmiştir. Ancak radikal İslamcı anlayışa bakıldığında böylesi metotları tamamen reddettikleri ve zahirde ne söyleniyorsa bu anlamın açık olduğu bu akımlar tarafından ifade edilmiştir¹²⁴.

Örnek olarak hac süresinin 39 uncu ayeti ele alındığında, mealen şöyle demektedir: "Kendilerine savaş açılan kimselere (kâfirlere karşı koymak için) izin verildi. Çünkü onlar zulme uğradılar. Şüphesiz Allah onları zafere ulaştırmaya kadirdir."

Radikal dini örgütlerin bu ayeti kendilerine referans saydıkları yukarıda da belirtilmişti. Diğerlerinde olduğu gibi el Kaide de bu ve bunun gibi cihat emreden ayetleri önemli bir motivasyon aracı olarak kullanmaktadır. Ayrıca bunu kullanırken tıpkı selefi akımlar da ifade edildiğı gibi herhangi bir yorumlamaya tabi tutulmasının doğru olmadığı ve ayetin her şeyi sarahaten beyan ettiği ifade edilmektedir.

Selefi akımlar ve El Kaide'nin bu şekilde ele aldığı bu ayeti Elmalılı Hamdi Yazır, farklı açılardan yaklaşıarak yorumlanmıştır. Her şeyden önce Mekke devrinde ve 622 yılında hicret edilen Medine devrinin ilk zamanlarında Müslümanlara cihat emri gelmemiştir. Mekke devrinde birçok zulümler gören Müslümanlar, burada herhangi bir cihat emri ile karşılaşmamışlardı. Bunun da ötesinde hazreti peygambere durumlarını arz ettiklerinde, kendisine henüz cihat emrinin verilmemesini ve daha sabredilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Sonrasında ise Medine devrinde inen bu ayetle beraber, Müslümanlara cihat emri verilmiş ve böylece Bedir savaşına çıkmıştır. Ayrıca Elmalılı'nın önemle altını çizdiği başka bir noktada şurasıdır ki Müslümanlara cihat emri bu ayet ile verilirken, Müslümanların içinde doğması

¹²⁴ Mücahid. (2005). S. 137

muhtemel şüpheler izale edilmeye çalışılmıştır. Şöyle ki o zaman da Müslümanların sayısı müşriklere nazaran çok az idi ve bu durumda Müslümanlar bu az sayıyla nasıl cihata çıkacaklarını düşünebilirlerdi. Ancak bu noktada onları teşvik etmek ve cesaretlendirmek adına Allah'ın onları zafere ulaştırmaya kadir olduğunu ayeti kerime ifade etmiştir¹²⁵.

Ayrıca Bakara suresinin 195. ayeti şu şekildedir: “Allah yolunda infak edin ve kendinizi kendi ellerinizle tehlikeye atmayın. İyilik edin. Şüphesiz Allah, iyilik edenleri sever.”

Bu ayette ifade edilen “kendi elinizle kendinizi tehlikeye atmayınız.” ifadelerini bir şekilde anlayanlar çıkmıştır: eğer karşı taraf ile bir güç dengesi yok ise bu durumda onlarla savaşa çıkılmaz, çünkü bu kendi eliyle kendini tehlikeye atmak türünden bir şeydir. Ayrıca bu ayeti tembellik yapıp gayret etmeyerek bir yeknesaklık içinde bulunarak elde edilmesi muhtemel güzel neticeleri heba etmeme noktasında bir uyarı olarak anlayanlar da olmuştur¹²⁶.

Bu ayetler özelinde de görüldüğü üzere, İslam tarihi içerisinde ayetleri yorumlama noktasında birçok anlayışlar ortaya çıkmıştır ve buldukları şartlar içerisinde özellikle de Kuranı Kerime bütüncül bir bakış ile gönderilmiş olan ayetleri anlamaya çalışmışlardır. İşte selefi akımların ve modern dünyada onları takliden ortaya çıkan el Kaide gibi radikal örgütlerin kabullenmediği nokta da burasıdır. Onlara göre bu ayetlerde her şey açıkça beyan edilmiştir ve cihat Müslümanlar üzerine bir farzdır. Diğer şekliyle teville veya yorumlamaya gerek yoktur.

El Kaide gibi örgütlerin kendilerine referans yaptığı Kuran ayetlerinden bir diğeri de Tevbe suresinin beşinci ayetidir. Ayet şu şekildedir: “Haram aylar (süre tanınmış dört ay) sıyrılıp bitince (çıkınca) müşrikleri bulduğunuz yerde öldürün, onları tutuklayın, kuşatın ve onların bütün geçit yerlerini kesip tutun. Eğer tevbe edip

¹²⁵ Elmalılı M. Hamdi Yazır. (Tarih Yok). Hak Dini Kuran Dili. Feza Gazetecilik A.Ş. İstanbul. S. 492

¹²⁶ http://www.zaman.com.tr/kursu_ictimai-hayatta-dunya-ahiret-muvazenesi_129337.html

namaz kılarlarsa ve zekâtı verirlerse yollarını açıverin. Gerçekten Allah, bağışlayandır, esirgeyendir.”

Ayette geçen “müşrikleri bulduğunuz yerde öldürün, onları tutuklayın, kuşatın ve onların bütün geçiş yerlerini kesip tutun.” şeklindeki ifadeleri yine bir referans olarak kullanmışlar, cihadın ve müşrikleri öldürmenin bu kadar açık bir şekilde Kuran’da geçtiğini ifade etmişlerdir.

Ancak bu ayetlerin devamında bakıldığında burada kastedilen müşriklerin Müslümanlara karşı savaşanlar veya da yapılmış olan anlaşmanın şartlarını uymayanlara yönlendirildiği görülmektedir. Bunun yanında Arapların İslamiyet gelmeden önceki adetlerinden olan haram aylarda insan öldürmeme adetlerine Kurani Kerim burada uyararak, Müslümanlara da bu aylarda öldürmemelerini emretmiştir. Çünkü bu aylar içerisinde müşrikler de hiç kimseye dokunmamaktadırlar.

Görüldüğü üzere farklı insanların farklı yorumladığı ayetleri, radikal örgütlenmeler kendi amaçları doğrultusunda rahatça kullanabilmektedirler. Yine burada yorum yapmadan zahirde olan manayı olduğu gibi almaları ve ayetlerin bütününde ifade edilen manayı göz ardı etmeleri, yukarıda da belirtildiği gibi insanların geldiği sosyo kültürel altyapı hakkında önemli ölçüde fikirler vermektedir. Çünkü her şeyi çok basit bir şekilde algılama ve ortaya çıkan problemi şiddet yoluyla çözmek gibi bir eğilim içerisinde bulunmaktadırlar.

3.4. EL KAİDE'NİN TERÖR EYLEMLERİ

Dünyanın farklı bölgelerinde gerçekleştirilen aşağıdaki terör eylemlerinden El Kaide, sorumlu tutulmaktadır¹²⁷:

- 40 kişinin hayatını kaybettiği Moskova metrosunda meydana gelen patlama sonucu yüzlerce kişinin yaralandığı terör eylemlerini Çeçenistan'da faaliyet gösteren El Kaide unsurlarının veya onlarla bağlantılı Çeçenlerin gerçekleştirdiği sanılıyor. Mevcut yönetim ve işgal kuvvetlerine karşı, Afganistan'da düzenlenen çok sayıdaki saldırılar El Kaide tarafından gerçekleştiriliyor. özellikle "ölüm arabalarının" kullanıldığı Irak işgalinden sonra başlayan eylemlerin büyük bölümü El Kaide tarafından organize edilmektedir (6 Şubat 2004).
- Pakistan Devlet Başkanı Pervez Müşerref'e yönelik gerçekleştirilen suikast girişimi. Bu suikastı düzenlemelerinin arkasında ise Müşerref'in terörle mücadele noktasında ABD'ye destek vermesi ve onun bir müttefiki olarak bulunması yer almaktaydı¹²⁸. Buradan da anlaşılacağı üzere ABD'yi en büyük düşmanlardan biri ilan eden örgüt, ona destek verenleri de aynı kategoriye koymakta ve onlara da düşman nazarıyla bakmaktadır. Örgütün ideolojisinin içinde yer alan kurallar gereği gerek batılıların Müslüman ülkelerdeki tasallutunu yıkmak gerekse Müslüman ülkelerde onlarla işbirliği yapanları ortadan kaldırmak bir hedef olarak belirlenmişti. Bu bağlamda Müşerref suikastını da ele almak uygun olacaktır.(14 -15 Aralık 2003)
- New York başta olmak üzere ABD'nin Kuzey bölgesindeki kentlerinde meydana gelen elektrik kesintisi ile ilgili ABD, Kanada'da bulunan nükleer elektrik santrallerinde arıza meydana geldiğini açıklayarak bu konuda Kanada'yı suçladı. Konuya bir açıklık getirmeyen Kanada

¹²⁷ Öztürk, (2008). A.g.e. s.70-72.

¹²⁸ <http://www.dw.de/müşerrefe-ikinci-suikast-girişimi/a-2527275> (Erişim Tarihi: 5 Ocak 2015)

yetkilileri ise “arızanın nedenini bilmediklerini” bildirdiler. Gerçekte ise, belirli santrallere karşı sabotaj eylemleri düzenlendiği öne sürüldü (14 Ağustos 2003),

- 12’si Amerikalı 34 kişinin ölümüne, 200 kişinin yaralanmasına neden olan Riyad’daki intihar saldırısı (12 Mayıs 2003),
- Rus gizli servisi karargahına yönelik Çeçenistan’da, 20 kişinin ölümüne neden olan intihar eylemi (10 Mayıs 2003),
- Kenya’da uçak ve otellere yapılan İsraililere yönelik eylemler (29 Kasım 2002),
- Bomba yüklü bir aracın Endonezya’nın Bali Adası’nda infilak etmesi ile 190 kişinin ölümü, 252 kişinin kaybolması ve 300 kişinin de yaralanması ile sonuçlanan bombalı saldırılar (12 Ekim 2002),
- Tatbikat yapan Amerikan askerlerine Kuveyt’in doğusundaki Faylaka Adası’nda düzenlenen saldırı (08 Ekim 2002),
- Yemen açıklarında Fransa’ya ait bir petrol tankerine düzenlenen saldırı (06 Ekim 2002)
- Yolcu uçakları kullanılarak, ABD’nin New York ve Washington şehirlerinde, intihar saldırısı şeklinde gerçekleştirilen ve binlerce insanın hayatını kaybettiği terörist eylemler (11 Eylül 2001),
- ABD savaş gemisi USS Cole’a, Yemen’in Aden Limanında bir botla düzenlenen bombalı saldırı sonucu, 17 Amerikalı deniz piyadesinin ölümü ve 30’unun da yaralanması eylemi (12 Ekim 2000),
- Nairobi, Kenya ve Tanzania Dar el Selam’daki Birleşik Devletler Elçiliklerinin önünde, ABD askerlerinin Körfez bölgesinde düzenledikleri

“Çöl Fırtınası” hareketinin yıldönümünde birkaç dakika arayla patlayan ve 257 kişinin ölümüne, 5500kişinin de yaralanmasına sebep olan ABD Büyükelçiliklerinin havaya uçurulması (7 Ağustos 1998),

- Birleşik Devletler Hava Kuvvetleri'nin Suudi Arabistan, Dahran'da bulunan bir yerleşim merkezi olan Khobar Kuleleri'nin önündeki bir kamyonunda meydana gelen ve 19 Amerikan askerinin ölümüne, (500) askerin de yaralanmasına neden olan patlamalar (25 Haziran 1996),
- Pakistan'daki 17 kişinin öldüğü Mısır Büyükelçiliği'nin bombalanması (Kasım 1995),
- Suudi Arabistan-Riyad'da ki ve 5 Amerikalı ve 2 Hintlinin ölümüne neden olan Amerikan yönetimindeki Ulusal Arap Koruma Eğitim Merkezi'nin önünde bir arabaya yerleştirilen bombalama olayı (13 Kasım 1995),
- Mısır Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek'e yönelik Etiyopya'nın başkenti Adis Ababa'daki suikast girişimi (26 Haziran 1995),
- Cezayir İslam Grubu'ndan (GIA) Fransa'ya karşı yürüttüğü eylemsel faaliyetler (1995),
- Batılı güçlere karşı Somali'de Aidid'e destek veren Mogadişu'da 18 Amerikalının öldürülmesi (3-4 Ekim 1993),
- Dünya Ticaret Merkezi'nin bodrum katında patlayan ve 8 kişinin ölümüne, 1000 den fazla insanın yaralanmasına neden olan New York'taki bombalama olayı (23 Şubat 1993),
- Somali'ye gitmekte olan Amerikalı askerlere yönelik Yemen'in Aden şehrinde gerçekleştirilen ve 2 Avustralyalı turistin öldüğü bombalama

olayları (El Kaide'nin ilk eylemi olduğu sanılmaktadır) (29 Aralık 1992)

129

Bu saldırılarda birinci amacın Müslümanları esaret altında bıraktığına inanılan batılılara yönelik olması ve ikinci planda da onlarla işbirliği içindeki Müslüman unsurların hedef alınması örgüt ideolojisiyle tutarlı bir davranıştır denilebilir. Özellikle ABD'ye karşı eylemler içinde olunmasının sebebi El Kaide'nin Müslümanlar üzerindeki tasallutu gerçekleştiren birinci merciinin bu devlet olması şeklinde açıklanabilir. Diğer taraftan katı laik tutumlarıyla ön plana çıkan ve birçok Müslümanın yaşam biçimine bu gerekçe ile karışan Fransa'nın da hedef alındığı görülmektedir. Bunun yanında Müslümanlar içinde de işbirlikçi olanlar hedef tahtasına konulmuştur. Bütün bunlar El Kaide'nin belirlediği ideoloji içerisinde tutarlı davranışlardır denilebilir.

3.5. PROPAGANDA ARAÇLARI

Dar'ül İslam, Dar'ül Küfr, Dar'ül Harp, dini motifli terör örgütlerinin söylemlerinde sık karşılaşılan kavramlardır. Bu kavramların İslam'ın kilit kavramları arasında yer aldığını ve günümüzde de güçlü bir etkiye sahiptir¹³⁰. Müslüman idareciler tarafından yönetilen ve İslam hukukun uygulandığı bölgelere Dar'ül İslam denir. Savaşın yaşandığı ve bu nedenle İslam hukukun tam olarak uygulanmadığı yerleri Dar'ül Harp ifade eder. Dini motifli terör örgütleri İslam'ın normal şartlar altında izin vermediği (hırsızlık vb.) hareketlerin Dar'ül Harp olan bölgelerde yapılabileceğini kabul eder. "Dünyanın Dar'ül İslam (İslam ülkesi) ve Dar'ül Küfr (Küfür ülkesi) veya Dar'ül Harb (savaş ülkesi) olmak üzere ikiye bölünmesi, El Kaideciliğin sürekli tekrar ettiği, İslam'ı yıkmak için Batı'nın faal olarak komplo kurduğu ve bu yüzden sadece küfür ülkesi veya toprağı değil, aslında İslam'a karşı olan bir savaş diyarı olduğu propagandasına güçlü bir destek sağlamaktadır"¹³¹. El Kaide ve benzeri dini motifli terör örgütleri bu bağlamda, dünya genelinde faaliyet

¹²⁹ Demirel E., (2004). Ölüm Arabaları. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayınları, s.59-62.

¹³⁰ J. Burke, (2004). El Kaide Terörün Gölgesi. (E. Kılıç, Çev.) İstanbul: Everest Yayınları. s.39

¹³¹ Whelan, (2006). A.g.e. s.97.

gösterdikleri birçok ülkeyi/bölgeyi “Dar’ül Harp” ilan ederek Müslümanların saldırı altında olduğu şeklinde bir resim ortaya koymaktadırlar. Kendilerinin gerçekleştirdikleri terör eylemleri ile böylece İslam’ı ve Müslümanları koruduklarını savunurlar.

3.6. ÖRGÜTÜN DEĞERLENDİRİLMESİ

Örgütün beslendiğini referanslara bakıldığında, öncelikle İslam tarihi boyunca bir şekilde var olagelmiş bir takım radikal anlayışların dini yorumlama şekilleri bu örgüt için bir öncül vazifesini görmüşler ve bu akımlar içerisinde ortaya çıkmış olan dine anlam verme şekilleri örgüt için bir referans kaynak olmuşlardır. Özellikle harici ve selefi akımlarda dini çok sert yorumlama yaygınlaşmıştır. Bunun ise önemli bir sebebi bu akımlar içerisinde bulunan insanların gerek içinde buldukları toplumsal şartlar ve bu şartlar içerisinde birçok karmaşanın ortaya çıkması gerekse geldikleri sosyo kültürel altyapının derin düşünmeye müsait olmamasıdır. Ancak el Kaide’nin özellikle kurucu kadrolarına bakıldığında önemli ölçüde eğitim almış insanlardan oluştuğu görülmektedir. Bu ise beslendikleri kaynaklar her ne kadar yukarıda bahsedildiği gibi olsa da kendilerinin eğitilmiş bir insan olmaları noktasında bir tenakuz oluşturduğu fikrini vermektedir. Ancak bu noktada dikkat edilmesi gereken önemli bir mesele şurasıdır ki eski selefi ve harici akımların yaşadıkları toplumsal ve tarihî şartlardan başka şartlar altında bu insanlar kendi ideolojilerini oluşturmuşlardır. Bu durumu ise şu şekilde tanımlamak mümkündür: Özellikle Mısır’daki Müslüman Kardeşler örneğinde görüldüğü gibi işgale uğramış topraklarda ortaya çıkan akımlar taşıdıkları husumetin neticesi olarak sert bir söyleme saplanmışlar, bunu da meşrulaştırmak ve halk tabanında yaymak için halk nezdinde en etkili kaynaklardan olan dini referanslarla beslemişlerdir. Bu şekilde Hizbullah’ı doğuran tarihi ve sosyal şartlar gibi, el Kaide’yi ortaya çıkaran tarihi şartlar, kurucularının eğitilmiş insanlar olmasına rağmen, harici ve selefi düşüncelerindeki gibi sert bir söylem içine girmişlerdir. Örneğin el Kaide’nin ortaya çıktığı şartlar, Sovyetler Birliği’nin Afganistan’ı işgal ettiği ortamda oluşmuştur. Ancak bunun yanında her ne kadar kurucu kadrolar eğitilmiş insanlar olsa da

kendilerine destek verenler ve kendilerinin belirlediği hedef kitle olan insanlar en nihayetinde yine eğitimsiz insanlar olmuşlardır. Bu noktada insanları provoke etmek ve onları kendi doktrinleri ile yönlendirme anlayışı içinde olmuşlardır. Bunun en güzel yolu da kendi ideolojilerini dini referanslara dayandırmak ve halk tabanında yayılmaktır.

Bu noktada şunu ifade etmek gerekmektedir ki örgütün dayandığı dini referanslar, örgün söylemini önemli ölçüde etkilemiş ve kaynak referanslarda olduğu gibi kendi söylemleri de sert bir yoruma dayanmıştır. Bu noktada her ne kadar İslam'ın içinde bulunup onu farklı şekilde yorumlayan birçok anlayışa uymasa bile, kendilerinin belirlediği ve anlamlandırdığı dinî referanslara eylemlerinin uygunluk gösterdiği söylenebilir. Örneğin intihar saldırılarının düzenleyen insanları Allah için cihat yapma ve Allah yolunda şehit olma anlayışıyla motive etmişler ve eylemlerinde de kullanmışlardır. Özellikle ele aldıkları cihat kavramında savaştıkları insanların, yine söylemlerinde belirttikleri "öteki" insanlar kavramına uygun düştüğü görülmektedir. Bunun yanında batının güdümünde olduğunu düşündükleri Müslüman ülkelere de saldırılar düzenlemişlerdir ki bu da yine söylemleri ile örtüşmektedir.

Ancak sonuç olarak şunu da ifade etmek gerekmektedir ki örgütün nihai hedefi olan hilafeti yeniden canlandırmak ve bütün Müslümanları bir çatı altında toplamak şeklinde ifade ettikleri amaçlarına ulaşma noktasında bu eylemlerin çok etkili olduğu söylenemez. Çünkü Müslüman toplumlar da en nihayetinde içinde buldukları dünya şartlarına bir şekilde adaptasyon sağlamak ve onun içinde yaşamaktadırlar. Bu noktada da Müslümanların önemli bir kısmı eğitim alarak dünya şartlarına adapte olmaya çalışmaktadırlar. Burada da göze çarpan bir durum olarak böylesi örgütleri yine sadece Afganistan gibi sosyo kültürel ve ekonomik altyapısı çok zayıf olan insan toplulukları desteklemektedir. Müslümanlar çoğunluk itibarıyla böylesi bir anlayışa prim vermemektedirler. Bu noktada da terör örgütlerinin en önemli hedeflerinden birisi olan toplumsal altyapı ve meşruiyet kazanma arzusu el Kaide için geçerliliğini yitirmektedir ve birçok Müslüman, böylesi terör eylemlerini tasvip etmemektedir. Diğer bir nokta ise yeryüzünde

bulunan bütün Müslümanların ortak amacı hilafeti getirmek ve onu yeniden canlandırmak değildir. Müslümanların içerisinde hilafeti yeniden canlandırmak isteyen insanlar olsa bile, bunların da birçoğu el Kaide'nin kullandığı yöntemi ve araçları benimsemektedir. Bu durumda şunu belirtmek gerekir ki el Kaide'nin ortaya koyduğu büyük amaç noktasında her haliyle hedeflerinin çok gerisindedir. Bu noktada eylem ve söylem arasında kapatılması neredeyse imkansız bir uçurum olduğu kanaati hasıl olmaktadır.

SONUÇ

İslam'ın iki ayrı mezhebi olan Sünnilik içindeki Hanbeli mezhebi ve Şiiğin beslediği düşünüldüğü bu iki radikal organizasyonun nasıl olup da teröre yöneldikleri önemli bir sorunsaldır. Burada öncelikle el Kaide'nin kendi fikirlerini bina ettiği Selefilik akımının ne kadar ehlisünnet olduğu tartışma götürülen bir konudur. Çünkü ehlisünnet içerisinde var olan dört mezhebin gerek kurucu müçtehitleri gerekse sonradan o mezhep içerisinde ortaya çıkmış alimleri her zaman kendilerince bir metodoloji benimsemişler ve İslam'ı yorumlama noktasında ilmi tetkiklere başvurmuşlardır. Ehlisünnet mezhepleri, İslam'da ana referans kaynaklar olarak Kur'an ve sünnetten sonra icma ve kıyas gibi aklî delilleri de ikincil kaynak saymışlar ve birincil kaynakları yorumlama noktasında birçok ilmi yöntemler geliştirmişlerdir. Örneğin bir ayeti yorumlarken hangi şartlarda indiği, hangi duruma hitap ettiği, iniş sebebinin ne olduğu, Kuranın içinde bulunduğu yer itibari ile diğer ayetlerle olan irtibatı, ashabı kiramın yaşamı boyunca içinde buldukları toplumsal değişiklikler neticesinde bazı ayetlerin bazılarının nesh ettiği ve böylesi doğal bir durumun da bütün toplumlar için geçerli olabileceği, Kuranda bulunan başka ayetlerle kıyaslanarak bir sonuca varılması gibi birçok öncülü ele alarak yorumlamaya gitmişlerdir. Bütün bunların da ötesinde ehlisünnet mezheplerinin son derece ayırt edici bir yönü olan içtihat yaparken murad-ı ilahinin gözetilmesi meselesi önemli bir farka işaret etmektedir. Şöyle ki ele aldıkları meselede içtihat ve yorum yaparken orada kendilerinden insanların beklediği veya şartların gerektirdiği şekillere uygunluktan öte öncelikle orada Allah'ın neyi murad ettiği ve insanlar için öncelikle neyi uygun gördüğü meselesi üzerine yoğunlaşmıştır. Dolayısıyla birçok noktada İslam ıslahına "azimet" olarak geçmiş olan kendilerini zorlayarak murad-ı ilahiye yerine getirme gayreti içerisinde olmuşlardır. Azimet teriminin zıttı olarak kullanılabilir olan "ruhsat" ise, birtakım sıra dışı durumlarda insanlara verilebilecek nispeten farklı bir şey yapma izni olarak anlaşılabilir. Ancak bu ruhsatı verirken de yine kendi hevesleri doğrultusunda değil, Kuranda ve sünnette olan uygulamalar da ortaya çıkmış olan ruhsatlara istinaden böyle bir şeye kalkışmışlardır. Bu noktada şunu da belirtmek gerekmektedir ki ehlisünnetin yöntem olarak ortaya

çıkıldığı dönemlerde yine olağanüstü hadiseler yaşanmış ve mezhep imamları devlet erki tarafından sürekli taciz edilmişler ve işkencelere maruz bırakılmışlardır. Bütün bunlara rağmen resmîyetin istediği şekilde dini yorumlamaktan uzak durmuşlar ve kendi metotlarından ödün vermemişlerdir. Ancak bu noktada kendisini ehli-sünnetin bir kolu olarak gördüğünü iddia eden Selefiliğin birçok noktada ehli-sünnetten ayrıldığı görülmektedir. Bu çalışmanın içinde bahsi geçen İbni Teymiyye'nin içinde bulunduğu olağanüstü şartlar ve Moğol istilası onu birtakım sert söylemlere muhakkak itmiştir. Sonrasında on sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıllar içerisinde ortaya çıkan Vahhabi akımı ve onun da neticesinde yirminci yüzyılın ürünü olan el Kaide gibi örgütler çok farklı toplumsal tabanın ve tarihi geçmişin ürünü olarak ortaya çıkmışlardır. Özellikle Batı dünyasının İslam toplumları üzerindeki hegemonyası, bazıları üzerindeki istilaları ve bazılarına da sömürge haline getirmeleri bu toplumlarda öncelikle batılılara karşı büyük bir infiale sebep olmuş ve akabinde bir takım mücadeleler birbiri ardına sökün etmiştir. Batıya karşı verilen mücadelelerin önemli bir yönü ise yine batılı araçlarla batılılara karşı konulmaya çalışılmasıdır. Örneğin Batı toplumlarında ortaya çıkmış olan milliyetçilik düşüncesi, sonrasında kendilerini kurtarmak isteyen İslam toplumların da özellikle sarıldıkları ve medet umdukları bir ideoloji olmuştur. Bunun yanında Batıya karşı geliştirdikleri tepkiler temel itici bir unsur olmuş, geri kalan her şey ikinci planda ve yardımcı unsur olarak bulunmuştur. Özellikle el Kaide gibi şiddet unsuru içeren organizasyonların yapısına bakıldığında bunların öncelikle şiddeti birinci plana koydukları, sonrasında ise dini bu şiddete uygun düşecek şekilde ele aldıkları ve kendi şiddet uygulamalarına uygun olarak dinin içerisinde yer etmiş birtakım kavramlar ve özellikle de ayet ve hadisleri yorumlamışlardır. Sonrasında ise kendi ideolojilerine uygun olacak şekilde öncesi ve sonrasını, ortaya çıkış sebeplerini, kime ve ne için söylendiğini ve bunun gibi birçok önemli unsuru göz ardı ederek sadece işlerine yarayan kısmını ele almışlardır. Tabii ki bunu yaparken de İslam dünyasında bunu tek yapmanın kendileri olmadığını ve meşrulaştırmak adına tarihte böyle durumların var olduğunu göstermek istemişlerdir. Bunun neticesi olarak da

kendilerine uygun olan Selefilik'in ortaya koyduğu ideolojiyi bir noktada benimsemişler ve kendilerine yol haritası yapmışlardır.

Bunların da ötesinde El Kaide ve Hizbullah gibi örgütlerin ortaya çıktığı toplumsal şartlara göz atıldığında tıpkı İslam'ın ilk yıllarındaki Haricilik gibi destek veren insanların çok zayıf bir sosyo kültürel ve ekonomik alt yapıdan geldikleri görülmektedir. Hitap ettiği kitle itibariyle ezilmiş ve sistemin dışına itilmiş insanları provoke ettikleri görülecektir. Bütün terörist organizasyonları ortak özelliği olarak ele alınabilecek bir konu olan yönleri şudur ki böylesi hareketlere kalkışan toplum kesimleri öncelikle içinde buldukları sistemin dışına itilmiş ve kendilerini ifade edecekleri araçları ellerinden alınmıştır. Bu iki örgütü de ortaya çıkaran toplumsal şartlarda bu özellik yine kendini bariz şekilde göstermektedir. Hizbullah'ın ortaya çıktığı Lübnan'da ezilen Şiiilerin olması ve yine aynı şekilde El Kaide'nin ortaya çıktığı Afganistan gibi ülkelerde Müslümanların batı toplumlarının tacizine maruz kalması bu örgütlerin gelişmesi adına ve kendilerine katılan insanların kendilerini ifade edecekleri bir ortam bulmaları adına önemli bir fırsat olmuştur.

Burada sadece kendilerinin içinde buldukları şartların da ötesinde batılı ve emperyalist güçlerin geliştirdikleri anlayışların ve bu anlayışların ortaya koyduğu bakış açılarının bu gibi örgütlerin ortaya çıkmasında önemli rolleri olduğu söylenebilir. Çünkü batı toplumları gittikleri her ülkeye öncelikle kendi ideolojilerini aşılama gayreti içerisinde olmuşlardır. Bunun en güzel örneği ise Fransız ihtilali ile beraber ortaya çıkmış olan milliyetçilik akımının özellikle doğu toplumlarını içinde buldukları devletlere karşı kışkırtmak amacıyla bu unsurlara yerleştirilmeye çalışılmasıdır. Bunun neticesi olarak da toplum içerisindeki birtakım insanlar bu duruma tepki vermişler ve içlerinde buldukları dünya sistemi içerisinde kendilerini ifade edemeyince de terörizmi bir yöntem olarak benimsemişlerdir.

Bu iki örgütün söylemleri arasındaki temel benzerlik noktası ise özellikle vurgu yaptıkları cihat kavramıdır. Bu kavram ile kendi müntesiplerini motive etmeye

çalışmış ve toplumlari provoke etme amacı gütmüşlerdir. Bunun yanında İslam'ı kendi eylemlerine uygun olarak yorumlama çabası her iki örgütte de kendini göstermiştir. Ayet ve hadislerin farklı yönlerini görmezden gelerek sadece işlerine gelen kısmı kullanmak çokça başvurdukları bir yöntem olmuştur. Bunun yanında Kuranda ve hadiste geçen cihat kavramlarını sloganlaştırmışlar ve diğer tarafta var olan başka kavramları göz ardı etmişlerdir. Bu iki örgütün diğer önemli benzerlik noktası ise hitap ettikleri kitlelerin genelde ezilmiş ve fakir kalmış toplum kesimleri olduğu gözlemlenmektedir. Bunun yanında şunu da ifade etmek gerekmektedir ki Hizbullah'ın ideolojik arka planında bulunan Şiilik, bir noktada şiddete eğilimli bir mezhep konumunda eskiden beri bulunmuştur. Bu noktada Hizbullah'ın şiddete yönelmesinde Şiilik gibi bir altyapı zaten mevcut idi. Ancak El Kaide'nin kendini dayandırdığı Selefilik'in kendini dayandırdığı ehli-sünnet böylesi bir şiddeti çok fazla tasvip etmemektedir. Bu noktada kendilerine tarihi arka planı kurgulamak adına öncelikle kendi tarihi şartlarında ortaya çıkmış İbni Teymiyye Selefilikini kullanmışlar, sonrasında ise on dokuzuncu ve yirminci yüzyıl şartlarına uygun olarak bu akımı kendilerine ideolojik temel olarak kabullenmişlerdir.

Bu örgütlerin birbirinden ayrıldığı ve farklılaştığı önemli nokta şurasıdır ki Hizbullah örgütü öncelikle şiddet eksenli ortaya çıkmış ve İkinci Dünya Savaşı sonrası şartlara ve İsrail'in kuruluşuna tepki vermiştir. Bunun da ötesinde Arapların İsrail karşısında üst üste aldığı yenilgiler ve yirminci yüzyılda saplandıkları milliyetçilik akımlarının kendilerini çok tatmin etmemesi neticesinde dini söylemi olan bir örgüt revaçta bir pozisyona gelmiştir. Ancak ilerleyen dönemde gerek Lübnan içerisindeki şartların değişmesi gerekse Hizbullah'ın İran ile olan bağlarını koparması neticesinde şiddet unsurunu bir tarafa bırakarak Lübnan toplumuna adapte olmayı ve onun içinde siyaset yapmayı yeğlemiştir. Bunun neticesi olarak da toplumsal tabanı elde etmek adına fakir toplulukları terörizme yönelik olarak provoke etmek yerine onların nezdinde itibar kazanmak için sosyal yardım kampanyalarına yönelmiştir. Böylece İslam'ın son derece sert yorumu olan ve onları terörizme doğru yönlendiren söylemlerini terk etmişlerdir. İslam'ı bütün dünyaya

hakim kılmak gibi bir düşünceyi bir tarafa bırakarak bütün herkesin barış içinde yaşayabileceği bir ortama yatırım yapmaya başlamışlardır. Hâlbuki el Kaide'ye bakıldığında bu sert söylemlerini her zaman devam ettirmiş ve hitap ettiği kitleleri teröriste doğru mütemadiyen provoke etmiştir. Hizbullah içinde bulunduğu şartların kendini zorlaması neticesinde çok önemli ölçüde ideolojik değişiklikler yaşarken, el Kaide bu noktada böylesi değişikliklerden uzak kalmıştır denilebilir. Böylesi bir farklılığın ortaya çıkmasında ise içinde bulunulan sosyo kültürel ve ekonomik şartların önemli etkisi olduğu söylenebilir. Çünkü Lübnan gibi çok kültürlü ve farklı dinlerin yaşadığı bir toplumda başkalarıyla girilen irtibat ve diyalog ortamı kendilerini de yumuşatmış ve neticesinde daha uygun bir yönetime doğru evrilmişlerdir. Hâlbuki diğer taraftan el Kaide'nin altyapısını oluşturan Afganistan ve Pakistan gibi toplumlar hem ekonomik olarak yine zor durumlarını devam ettirmişler hem de diyalog kuracakları farklı kültürlerden uzak olmuşlardır. Böyle bir durumun neticesi olarak da iki örgüt farklı yönere doğru gitme eğiliminde olmuşlardır.

El Kaide ile Hizbullah'ı birbirinden ayıran en önemli yönlerinden biri de Hizbullah'ın bölgesel bir örgüt hüviyetinde olmasının yanında El Kaide'nin bütün dünyaya yayılmış ve her Müslüman toplumu hedef almış bir amacının olmasıdır. Bu bağlamda bütün Müslümanları aynı çatı altında bir araya getirmek gibi bir amacı hala gütmektedir. Bu yönü itibarıyla dünyanın değişik yerlerinden kendisine katılımlar devam etmektedir. Diğer taraftan Hizbullah sadece içinde bulunduğu Ortadoğu coğrafyasında amaçlarını belirlemiş ve kendi topraklarını ve insanını kurtarmanın retoriğini taşımıştır.

Ancak değişen şartların kendisine bir fayda getirmeyeceğini ve içinde bulunduğu toplumdaki izole edilerek meşruiyet kaynaklarının elinden alınabileceğini gören Hizbullah, 1990 yılından sonra önemli ideolojik değişikliklere giderek siyasi yaşamın içine girip demokratik süreçlere katılırken, kendisini de meşrulaştıracak sosyal yardımlara eğilmeye başlamıştır. Hâlbuki El Kaide için aynı durumdan söz

etmek mümkün değildir. Kendi varlığını ve retorliğini hala sürdürmektedir. Hizbullah'ı değişime zorlayan şartlar, El Kaide'yi zorlamadığına göre, buradan şu sonuca varılabilir ki El Kaide içinde bulunduğu toplumsal şartlar dahilinde hala kendine uygun zemini bulabilmektedir. Yoksa onun da değişmemesi için çok önemli başka bir sebep görünmemektedir.

Bu noktada şunu ele almak gerektir ki İslam dini gerçekten de cihadı Müslümanlar üzerine farz kılmıştır. Ancak cihattan neyin anlaşılacağı konusu tartışmalara sebep olduğu gibi, bu türden radikal akımları da tahrik etmiştir. Cihattan kastın sürekli bir gayret içinde olunması ve içinde bulunulan şartlara uygun hareket edilmesi iken, bu mevzu savaş ile eşdeğer görülmüştür. Tabii ki bunun arkasında eski zamanlarda meseleleri bu şekilde yoranlar olmuştur. Ancak ortak aklın özellikle İslam dininde bunu tasvip etmediği de açıktır. Yukarıda da bahsi geçtiği üzere cihada bizzat Hazreti Peygamber'in kendisi teşvik etmiştir. Ancak savaş kastı olan yerlerde öncelikle barış ortamının istenilip yerleştirilmeye çalışılması salık verilmiş, eğer çıkış yolu yoksa o zaman cihadın bir şekli olan savaşa tevessül edilmesi gerekliliği ortaya konulmuştur. Buradaki amaç ise insanlık tarihinin vazgeçilmezi olarak varlığını hep sürdürmüş olan savaş mefhumunu, bir noktada kendisi maddeten zararlar getirdiği için birilerinin kaçınabileceği ihtimaline binaen teşvik etmektir. Şöyle ki eğer savaş kaçınılmaz bir durumda ise savaştan kaçmamanın gerektiği anlatılmış ve insanlar buna teşvik edilmiştir. Yoksa bunun her duruma tevzi edilmesi gibi bir durum söz konusu değildir. Burada da önemli bir metodolojik sorun ortaya çıkmaktadır. Çünkü yorumlama işi hukuki bir metodolojiye oturmadığı müddetçe son derece esnek bir şekilde ele alınabilir. Bunu engellemenin yolu ise böylesi bir anlayıştan geçmektedir. Özellikle bu örgütlerin insan kaynağının tolumun ezilen ve alt kesimlerinden geldiği hesaba katılırsa, metodolojik yaklaşımlara çok da yönelmeyecekleri, olayları daha basit ve zahir görüntüsü içinde algılayacakları kendini zaten belli etmektedir.

İslam dininin insanlara verdiği en önemli itikadi pozisyonlardan birisi şudur ki İslam'da farz kılınan bir şey, başkası tarafından değiştirilemez ve değişik şartlar içinde onun yorumu yapılamaz. Örneğin namaz kılmak bir farzdır ve bu farzın ifası için bütün şartlar ona göre hazırlanmaktadır. Hiçbir şart namazdan alıkoyamayacağı gibi, bazı zor şartlarda birtakım kolaylıklar getirilmiştir. İşte böyle bir anlayış bütün İslam toplumlarını sürüklemiş ve farz ibadetlere karşı hassasiyeti önemli ölçüde artırmıştır. Adı geçen örgütler de zaten cihadı bir farz olarak gösterip kendilerini meşru zemine çekmek istemektedirler. Allah'ın farz kıldığı bir şeyden vazgeçilemeyeceğini ifade ederek şiddeti teşvik etmişlerdir. Halbuki bunun tam olarak böyle olmadığını en büyük kanıtı yine bir terör örgütü olarak hayatın içine dahil olan Hizbullah örgütüdür. Yukarıda da bahsi geçtiği üzere farzların farz olmadığını iddia etmek gibi bir durum söz konusu değildir. Hatta birçok konuda birbirleriyle farklı pozisyonlara savrulmuş bütün mezhepler farzların bu pozisyonu konusunda hemfikirdirler. Oysaki şiddetli cihat kavramıyla ifade edip sunan ve bunun bir farz olduğunu önceleri ifade eden Hizbullah, sonradan böylesi bir retorikten vazgeçmiştir. Demek ki bunun kendilerinin de anladığı ölçüde dinin bir farz olmadığını hem kendileri kabul etmişler hem de beslendikleri toplum kesimlerine anlatacak gerekçeleri bulmuşlardır. Şiddet bağlamı içinde tanımladıkları cihat farz olsaydı zaten kendileri vazgeçemezdi. Bu noktada vazgeçtiklerine göre böyle bir durumun olmadığını bizzat kendilerini nakzederek ifade etmişlerdir. Nitekim böyle bir durumun El Kaide için de örnek teşkil etmesi gerekmektedir. Hizbullah'ın farz telakki ederek ortaya atıldığı bir kavram vazgeçilebilir bir pozisyonda ise ve böylesi radikal bir anlayış bundan vazgeçmişse, zaten böyle bir şiddet unsurunun farz olmadığını kendisi ispatlamış olmaktadır.

Dolayısıyla da şiddet unsurunu bu denli tasvip eden bir örgütün temel saikleri olarak dini ele almaktansa diğer terör örgütlerinde olduğu gibi meselenin sosyo-ekonomik boyutuna bakmanın daha sağlıklı sonuçlar getireceğini kabul etmek daha uygun bir yaklaşım olacaktır. Öbür türlü hayatın her alanına ve tarihi süreçlerde

yaşamış bütün insanlara hitap etmiş bir dinden kendi anlayışına göre hükümler çıkarmak zaten hiç zor olmayacaktır. Nitekim bu örgütlerin de yaptığı aynı şeydir.

KAYNAKÇA

Acar M. (2005)., “Radikal Selefi Zihniyete Bir Reddiye”, Muhafazakâr Düşünce Dergisi, Ankara, Yıl:2, Sayı:6

Acar U., & Urhal O., (2007). Devlet, Güvenlik, İstihbarat-Terörizm, Adalet. Hukuk Yayınları Dizisi. Ankara: Adalet Yayınevi

Akyol T., (2000, Nisan). Hariciler ve Hizbullah. İstanbul: Doğan Kitapçılık

Alagha J. E., (2007). Hizbullah: Silahlı Mücadeleden İktidar Partisine. (K. Göksel, Çev.) İstanbul: Doğan Kitap

Alagha, J., (2006). Shifts in Hizbullah’s Ideology: Religious Ideology, Political Ideology and Political Program, Amsterdam University Press, Amsterdam, NLD.Ankara, Yıl:2, Sayı:6

Aslan, R. (2014). İstişarenin Önemi ve Hazreti Peygamberin Uygulamalarından Örnekler. Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Cilt 2. Sayı 1

Balcı, M. (2004). Savaş ve Terör. Umran Dergisi. Sayı 113. Umran Yayıncılık. İstanbul.

Başeren, S., (1994-95), “Terörizm: Kavramsal Bir Değerlendirme ve Mücadele”,Avrasya Dosyası, c. 1, no. 4

Bayer, E. (2007). Terörist Örgütlerde Örgütsel Öğrenme. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Isparta

Bese E., Gökcegöz F, Cinoğlu İ. ve Gunes D., (2003). Organize Suçlarla Mücadele ve Polis. Ankara: Seçkin Yayıncılık

Borum R., (2004). Psychology of Terrorism, University of South Florida

Bozkurt, M. (2010). Sünnilik, Şiilik, Alevilik, Vehhabilik Nedir?. Özyurt Matbaacılık. Ankara

Bremer III, L. P. (2004). "The West's Counter-Terrorist Strategy". *Terrorism and Political Violence*, Volume 16, No 2

Burke J., (2004). El Kaide Terörün Gölgesi. (E. Kılıç, Çev.) İstanbul: Everest Yayınları.

Caşın M., (2008). Uluslararası Terörizm. Ankara: Nobel Yayınevi

Chaliand, G., & Blin, A. (Eds.). (2007). The history of terrorism: from antiquity to al Qaeda. Univ of California Press

Commins D. (2006). The Wahhabi Mission and Saudi Arabia, I.B. Tauris Pub., London

Demirbaş T., (2005). Kriminoloji. Ankara: Seçkin Yayıncılık

Demirel E., (2004). Ölüm Arabaları, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayınları

Dönmezer S., (2010). Kriminoloji. İstanbul: Beta Yayıncılık

Ecer A.V., (2001). Tarihte Vehhabi Hareketi ve Etkileri, ASAM Yay., Ankara.

Elçi I. H., (2010). Lübnan Hizbullahı'nın Dönüşüm Süreci. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslar arası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

Elmalılı M. Hamdi Yazır. (Tarih Yok). Hak Dini Kuran Dili. Feza Gazetecilik A.Ş. İstanbul

Erdin M. (2002). Hizbullah ve Hamas , 2. Baskı. İstanbul:Kastaş Yayınevi
Erkal M., (1985). "Terörün Sosyolojik Analizi", Türk Dünyası Araştırmaları

Erkal M., (1985). "Terörün Sosyolojik Analizi", Türk Dünyası Araştırmaları
Fischhoff B., Gonzalez R.M., Small D.A., &Lerner J.S., (2003). Judged Terror Risk and Proximity other World Trade Center . The Journal of Risk and Uncertainty(26)

George, J., & Wilcox, L. M. (1996). American extremists: Militias, Supremacists, Klansmen, Communists & Others. Amherst, NY: Prometheus Books. P. 354

Golder, B., & Williams, G. (2004). What is' Terrorism'? Problems of Legal Definition. University of NSW Law Journal, 27(2).

Gresh A., Vidal D. (1991). Ortadoğu:Mezopotamya'dan Körfez Savaşına, çev:Hamdi Türe. İstanbul. Alan Yayıncılık, ss. 25-26

Gürbüz, B. (2008). Dini Motifli ve Uluslararası Bir Terör Örgütü Olarak El-Kaide. Yüksek Lisans Tezi), Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Ankara

Hamidullah, M. (tarih yok). İslam Peygamberi. (S. Tuğ, Çev.) 2, s.315-319

Hamzeh A. N., (1997) "Islamism in Lebanon: A Guide", Middle East Review of International Affairs, C:I, sy. 3, Eylül, (çevrimiçi) <http://meria.idc.ac.il/journal/1997/issue3>. (Erişim Tarihi: 15.06.2014).

Hamzeh, A. N. (2004). In the path of Hizbullah. Syracuse University Press

Harik, J. P. (2005) Hezbollah: The Changing Face of Terrorism, 2nd ed, London: I.B. Tauris

Huddy, L., Feldman, S., Capelos, T., & Provost, C. (2002). The consequences of terrorism: Disentangling the effects of personal and national threat. Political Psychology, 23(3)

Işıtan R., (2008). Terörizm, İslamcılık ve Hizbullah. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Uluslararası İlişkiler Programı. Yayımlanmamış yüksek Lisans Tezi. Trabzon

İslam Ansiklopedisi. S-Ş, "Şia", s:286

Kapani M., (1995). Politika Bilimine Giriş. Ankara: Bilgi Yayın Evi

Karlsson I., (2005). Din, Terör ve Hoşgörü, Çev. Turhan Kayaoğlu, Homer Kitabevi, İstanbul, s.21

Kenney J. (2006). Muslim Rebels: Kharijites and the Politics of Extremism in Egypt, Oxford University Press, New York

Kılıç, Z. (2007). Küreselleşme İle İvme Kazanan Uluslararası Terörizm Ve Buna Karşı Alınan Tedbirler. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Isparta

Kışlalı A.T., (1993). Atatürk'e Saldırmanın Dayanılmaz Hafifliği. Ankara: İmge Kitabevi

Kobrin S., (1959). The Chicago Area Project - a 25 - Year Assesment. Chicago.

Kongar E., (1998). 21. Yüzyılda Türkiye. 23. İstanbul: Remzi Kitabevi

Kramer, M., (1992), "Hizbullah'ın Moral Mantığı", çev. İbrahim Turhan, Dünya ve İslam, s.y. 11, Yaz

Lamloum, O. (2009). Hezbollah's Media Political History in outline. Global Media and Communication, 5(3)

Levitt G., (1986). 'Is "Terrorism" Worth Defining?' *Ohio Northern University Law Review* 13:97

Macdonald E., Paul W., (tarih yok). Terrorism Versus Democrac The Liberal State Response. <http://www.germanlawJournal.com/article.php?id=217>(Erişim Tarihi: 20. 06. 2014)

Muhammed E. Z., (2006). İslam'da Siyasi, İtikadi ve Fıkhi Mezhepler Tarihi, Çev.Sıbgatullah Kaya, Çelik Yay., İstanbul.

Muran, A. (2010). Lübnan'daki Dini-Siyasi Bir Hareketin Anatomisi: Hizbullah. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul

Mücahid H. T. (2005). Farabi'den Abduh'a Siyasi Düşünce. İstanbul. İz Yayıncılık

Netzer A., (2005). *Islam in Iran: Search for Identity, The Crescent in the East* Islam in Asia Major. (R. Israeli, Ed.)

Norton A. R., (2010). "Hizballah: From Radicalism to Pragmatism", MiddleEast Policy Council, 5 Ocak 1998, 4, 7. 20. Retrieved from html.www.mepc.org/journal/9801norton (Erişim Tarihi: 27.07.2014).

Norton, A. R. (2009). *Hezbollah: A Short History*. Princeton University Press. United States of America.

Onat, H. (1997). "Şiiliğin Doğuşu Meselesi". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* Cilt: 36 Sayı: 1

Ozankaya, Ö. (1979). Türkiye'de terörün etkenleri ve çözüm yolları. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 34(01).

Özarlan, S. (2001). "Terör Ve Kelâmî Perspektiften İslâm'ın Teröre Bakışı". *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Cilt: 11 Sayı: 2

Özerkmen N. (2004). "Terör, Terörizm Ve Radikal İslamcı Terör", Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, Ankara. Sayı:44.

Öztürk Ö., (2008). *El Kaide'nin Düşünsel Artyöresi ve Öznenin Radikal Söylem içerisinde Sabitleme Süreci*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara

Qassem N., (2010). *Hizbullah: The Story From Within*, Arapça'dan İngilizce'ye. (D. Khalil, Trans.) Beyrut, Saqi

Raşid A., (2001). *Taliban, İslamiyet, Petrol ve Orta Asya'da Yeni Büyük Oyun*. Everest ve Mozaik Yay. İstanbul

Reeve S. (2001). Yeni Çakal'lar: Remzi Yusuf, Usame Bin Laden ve Terörizmin Geleceği, Çev. Gürol Koca, Everest, İstanbul, 2001

Rustamov R., (2004). İran'da İslam, Kimlik ve Dış Politika: Konstrüktivist Bir İnceleme. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilimdalı, Ankara.

Salman T., (2000, Haziran). Sira Dhatiyye li Hareke Mukavine Arabiyye Muntazire: Hizbullah. 39. El-Sefir, Beyrut.

Seyyit Kutup. (2010). Yoldaki İşaretler, çev. Abdi Keskinsoy, 10. Baskı, İstanbul, Pınar Yayınları

Shultz R. H., (2008). Global Insurgency Strategy and the Salafi Jihad Movement, USAF Institute for National Security Studies, USAF Academy, Colorado

Şahin M., (2006). Şii Jeopolitiği: İran için Fırsatlar ve Engeller. 1(1)

Timani H.(2008). Modern Intellectual Readings of the Kharijites, American University Series, Series VII: Theology and Religion, Peter Lang Publishing, New York

Whelan R., (2006). El-Kaidecilik İslam'a Tehdit, Dünya'ya Tehdit. 23-97. (H. Bağcı, B. Sinkaya, & P. Arıkan, Çev.) Ankara

Yayla, A., (1990), "Terörizm: Kavramsal Bir Çerçeve", *A.Ü.S.B.F.Dergisi*, C. 45

Yıldız H., (2010). "İslam Kültüründeki Otoriteryen Geleneğin Kaynakları Üzerine Bazı Düşünceler", Uluslararası Bilim, Ahlak ve Sanat Bağlamında Çağdaş İslam Algıları Sempozyumu, Samsun

<http://www.cfr.org/terrorist-organizations-and-networks/open-letter-hizballah-program/p30967> (Erişim Tarihi: 20.11.2014).

<http://www.cfr.org/terrorist-organizations-and-networks/open-letter-hizballah-program/p30967> (Erişim Tarihi: 20.11. 2014).

<http://www.dw.de/muřerrefe-ikinci-suikast-girişimi/a-2527275>(Erişim Tarihi: 5.01. 2014

<http://www.koprudergisi.com/index.asp?Bolum=EskiSayilar&Goster=Yazi&YaziNo=762> (Erişim Tarihi: 20.11. 2014).

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3713.doc> (Erişim Tarihi: 15 .01.2015).

<http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/suggam/sozlesmeler/BİRLEŞMİŞ MİLLETLER/226- Terörizm Finansmanının Önlenmesi Sözleşmesi.pdf> (Erişim Tarihi: 13.11. 2014).

http://www.zaman.com.tr/kursu_ictimai-hayatta-dunya-ahiret-muvazenesi_129337.html (Erişim Tarihi: 24.11.2014).

